Skjult journalistik

–en kortlægning af hvordan den skjulte journalistik bruges i danske tv-dokumentarer

Speciale udarbejdet af:

Camilla Warnick
Center for Journalistik
Syddansk Universitet i Odense

Vejleder: Peter Bro
Efteråret 2008

Antal anslag: 190.825

Indhold

ABSTRACT **3**

1. INDLEDNING **4**

2. METODE **7**

2.1 UNDERSØGENDE JOURNALISTIK 8
2.2 AFGRÆNSNING AF EMPIRI 8
2.2.1 Dataindsamling *9*
2.2.2 Endelig empiri *12*
2.3 PARAMETRE 15
2.3.2 Kvalitative parametre og databearbejdning *16*
2.3.3 Ny bearbejdning af data *17*

3. ANALYSE **18**

3.1 MODELLEN 18
3.1.2 Rollen *20*
3.1.3 Metoden *20*
3.1.4 Offeret *21*
3.1.5 Seks typer *21*

4. ANALYSE DEL 1: ROLLEN **23**

4.1 TOPPLACERING OG HØJE SEERTAL 24
4.1.1 Nyhedskriterier *25*
4.1.2 Dramaturgi *25*
4.1.3 Tabloidsering *28*
4.2 BEDSTE FORMIDLING? 30
4.3 ETIK OG HYPOTESE 32

5. ANALYSE DEL 2: METODEN **34**

5.1 MULDVARP 35
5.2 VÆRTEN 37
5.3 KAMERA 39
5.4 NONDIEGETISK MATERIALE 40
5.5 REDIGERING 41

6. ANALYSE DEL 3: OFFERET **42**

6.1 DIREKTE OFRE 44
6.2 KONFRONTATION 45
6.3 INDIREKTE OFRE OG ANDRE KILDER 47

7. ANALYSE DEL 4: SKJULT JOURNALISTIKS ANATOMI **50**

7.1 ROLLEN 51
7.2 METODEN 52
7.3 OFFERET 52

8. ANALYSE DEL 5: PERCEPTIONEN **53**

8.1 DAGSORDEN 55
8.2 KONSEKVENSER 56

9. KONKLUSION 58

9.1 NUANCERNE 59
9.2 GROUNDED THEORY 60

10. PERSPEKTIVERING 60

10.1 NUANCERNES SAMMENHÆNG 60
10.2 DET DAGSORDENSSÆTTENDE KRITERIUM 63
10.3 ANDRE STOFTYPER END DEN UNDERSØGENDE JOURNALISTIK? 64
10.4 ETIKKEN OMKRING BRUGEN AF SKJULT JOURNALISTIK 65

LITTERATURLISTE 68

BILAG 71

BILAG 1: PRGM. MED SKJULT JOURNALISTIK SIDEN AUGUST 2004 71
BILAG 2: ENDELIG EMPIRI 77
BILAG 3: KODESKEMA 1 78
BILAG 4: KODEMANUAL TIL KODESKEMA 1 84
BILAG 5: KODESKEMA 2 92
BILAG 6: EMPIRI FORDELT PÅ TYPER 94

Abstract

Hidden recordings includes hidden camera, hidden phone calls and other hidden recordings, and because of the existence of these different types and the confusion this could lead to, I've chosen to define a new concept called *Hidden journalism*, which includes all kinds of hidden recordings, and are defined as *journalism without the participants' knowledge.* Based on this definition, the purpose of this master thesis is to analyze how hidden journalism is used in Danish TV-documentaries.

The approach of this thesis is Grounded Theory, which has been chosen since there is no research on this subject, and therefore no relevant theories to my availability. Grounded Theory is based on data and through a circular mix of known familiar theories and the data, you are supposed to create your own theory which is the purpose of this thesis.

In the light of the analysis, I have been able to construct a model showing how hidden journalism is used in Danish TV-documentaries. The model consists of three layers which I have identified. These are the role, the method and the victim. These three layers form the first three parts of the analysis. The fourth layer goes through the anatomy of the hidden journalism and the last part of the analysis concentrates on the time after the programs has been on air.

The model and the analysis have helped me to identify six different types of hidden journalism. The types express the anatomy of hidden journalism and besides the six types there are many shades, which can be infinitely varied.

The six types can be listed as follows:

1. The provocative type with a setup, and one victim
2. The provocative type with a setup, and more than one victim
3. The document type with a setup and one victim
4. The document type with a setup and more than one victim
5. The document type without a setup and with only one victim
6. The document type without a setup and with more than one victim

By using the model for hidden journalism producers are able to plan their programs better and they are more prepared on the time after the program has been on air. The model and the six types of hidden journalism also give a common starting point for further discussions regarding hidden journalism in Danish media.

1. Indledning

> *"Der er alt for mange af mine kolleger, der giver beroligende piller bare for at få fred for patienterne."*

En sådan afsløring fortæller man ikke hvem som helst, og faktisk ved personen, der udtaler det, heller ikke at hun samtidig filmes af et kamera, som er skjult på pigen, hun sidder og snakker med. Ovenstående udtalelse blev bragt i programmet 21Søndag d. 10. februar 2008, og er en historie om Bocentret Ringbo, som blev afsløret i fejlmedicinering af dets mentalt handicappede beboere.

Historien om Ringbo er ikke kun historien om beboernes dårlige forhold og pleje, men fortæller også historien om mediernes øgede brug af skjult kamera. I løbet af de sidste fire år har seerne jævnligt været vidne til programmer med skjult kamera og dermed også mediernes forsøg på at vinde seertal, sætte dagsorden og afsløre en hemmelig virkelighed. Men hvad er det for programmer seerne får vist? Hvornår bruges der skjulte optagelser og hvorfor? Spørgsmålene er mange, og alligevel er det endnu ikke blevet kortlagt, hvornår og hvordan medierne bruger de skjulte optagelser.

Det at bruge skjult kamera er ikke noget nyt, og metoden har eksisteret i mange år, og har flere forskellige funktioner. *Smile, you're on Candid Camera* – sætningen er næsten synonym med den måske mest berømte af skjult kameras funktioner, nemlig at udsætte mennesker for ualmindelige situationer, og optage det med skjult kamera. Helt tilbage i 1948 rullede de første underholdningsprogrammer med skjult kamera hen over skærmen i USA[1]. I dag laves der mange variationer over skjult kamera som underholdning, blandt andet MTV - programmet *Punk'd* og TV3's *Rent Fup*, hvor kendte mennesker fuppes af deres venner.

Den danske dokumentarist Poul Martinsen formåede i 2002 at producere en række programmer, hvor han kombinerede humoren fra Candid Camera genren med et videnskabsformidlende perspektiv (Larsen 2007;293), således at det skjulte kamera både var underholdene og lærerigt. Det gjorde han i programserien *Oh Menneske* der blev sendt på dansk tv i december samme år, og bestod af en række eksperimenter hvor almindelige menneskers adfærd blev provokeret og testet. I programmet *Vreden i Danmark* testede han fx, hvordan bilister reagerer på, at få en parkeringsbøde, selvom de holder lovligt parkeret (Larsen 2007;294). Tidligere havde han også benyttet det skjulte kamera til hans, måske mest kendte program *Lydighedens Dilemma* fra 1978. Formålet var her at teste, hvor langt man vil gå, for at adlyde en autoritær person. Nogle testpersoner skulle derfor agere lærer, og give deres elever stød, når de svarede forkert. Hele seancen blev dokumenteret med skjult kamera. Målet med dette program var, ifølge Poul Martinsen selv, at lære os noget om virkeligheden[2].

I dette speciale vil jeg hverken fokusere på underholdning eller videnskabsformidlende programmer, men på de tilfælde, hvor de skjulte optagelser fungerer som en metode indenfor den undersøgende journalistik. Dette er en genre der er meget svær at definere, men i næste kapitel redegør jeg for, hvilken definition jeg benytter i opgaven. I 1993, viste Søndagsavisen på DR1 et otte minutter langt program om skattefiduser, der var lavet med skjult kamera. Siden er det skjulte kamera hevet frem fra tid til anden, særligt i

[1] http://www.candidcamera.com/cc2/cc2.html pr. 3/10-08

[2] "Monopolets Helte: Poul Martinsen", DR2 4/10-08

programmet Rapporten der startede i 1998, hvor Jens Olaf Jersild var vært. Men det var først i sensommeren 2004, at der var premiere på to programmer i dansk tv, hvis hovedmetode var brug af skjult kamera. Programmerne Operation X på TV2 og Konsum på DR1 blev således de første dybdeborende journalistiske programmer, med en konceptbeskrivelse der direkte, eller indirekte, krævede brug af skjult kamera[3]. Operation X er programmet, der afslører og infiltrerer kriminelle miljøer, og Konsum tog udgangspunkt i mere forbrugerorienterede sager, og afslørede eksempelvis, hvordan rengøringsfolk sjuskede og stjal fra private kunder.

Både Konsum og Operation X benytter sig af skjult kamera og skjulte telefonoptagelser, og i forbindelse med indsamlingen af empiri til dette speciale, blev jeg ofte stillet spørgsmålet: 'Hvilken slags skjult kamera taler du om?'. Samtidig oplevede jeg selv forskellige typer af skjulte optagelser som fx Svinetransporter fra 21Søndag på DR1, hvor der blev brugt optagelser lavet på en mark, men ikke med et traditionelt skjult knaphulskamera. Jeg oplevede også programmer, hvor en skjult telefonoptagelse var det eneste skjulte, men det var jo ikke skjult kamera, eller var det?
Det viste sig altså at journalisterne, hver især havde deres opfattelse af, hvad disse skjulte optagelser var, og jeg blev bevidst om, at begrebet skjult kamera ikke er så ensidigt og simpelt som det umiddelbart lyder. Heller ikke indenfor forskningen var det muligt at finde et entydigt svar, og derfor har jeg fundet det nødvendigt at definere et nyt begreb, der dækker over en genre, der inkluderer både optagelserne på marken og de skjulte telefonoptagelser.

Mit begreb dækker over hver gang der laves journalistik, uden den medvirkende er klar over det. Begrebet kalder jeg *skjult journalistik* og det defineres som *'journalistik uden den medvirkendes medviden'*. Til denne definition skal tilføjes, at jeg mener der skal være et offer til stede i den skjulte journalistik. Det vil sige at hætteklædte unge på Christiania eksempelvis ikke er ofre for skjult journalistik selvom de filmes uden deres medviden. Historien er nemlig ikke møntet specifikt på dem. Skjult journalistik kan forekomme indenfor alle medier, så selvom jeg i dette speciale har valgt kun at beskæftige mig med tv-dokumentarer, er det ikke ensbetydende med, at det ikke også forekommer i aviser, magasiner, i radioen eller på nettet.

Der kan være forskellige motivationer for at benytte skjult journalistik. Man kan enten vælge at have det som mål fra starten, eller man kan ty til det undervejs, eksempelvis i arbejdet med researchen, hvor det kan være en metode til at komme et stik dybere. At man fra starten af en researchfase vælger at benytte sig af skjult journalistik, gør sig særligt gældende indenfor de tabloide programtyper, og man ser det både i programmet Konsum og i Operation X. Derimod er det ofte programmer som 21Søndag på DR1 og Dags Dato/Dags Dato Special på TV2, der efter længere research vælger at benytte den skjulte journalistik som metode, fordi den kan hjælpe dem videre i researchen. Derudover er der god omtale, mange seere og gode billeder i at bruge skjult journalistik, og derfor kan man sige, at der er en tredje mere populistisk begrundelse for at benytte det, nemlig at skaffe høje seertal og øget omtale omkring et program.

Fælles for alle tre motivationer er, at den skjulte journalistik er en metode, hvormed man fortæller sin historie. I dette speciale vil jeg tage udgangspunkt i, hvordan man anvender skjult journalistik indenfor den undersøgende journalistik. Jeg kunne have valgt at fokusere på eksempelvis nyhedsgenren, og min empiri skulle da have bestået af nyhedsindslag med skjult journalistik i. At jeg har valgt at fokusere på den

[3] Se venligst afsnit 4.2.2 for en uddybning af hvorvidt det er et direkte eller indirekte krav, at bruge skjult kamera.

undersøgende journalistik skyldes, at det ligger tæt op af metoden skjult journalistik. Det ser man i pre-produktionen, hvor der ligger omfattende research til grund for begge. Peter Harms Larsen forbinder ligeledes den skjulte journalistik med undersøgende journalistik:

> *"Der er definitioner, der snævert ser på hvad for slags redskaber/teknikker der bruges til at foretage undersøgelserne med: (…) En sådan distinktion kunne inspirere til, at man også udskilte den form for journalistik der bruger 'fordækte' metoder som undercoverobservation, skjulte optageteknikker, agent-provocateur-eksperimenter til at indsamle beviser med"* (Larsen 2008;10).

I 2004 da Operation X og Konsum blev introduceret, stillede man ikke spørgsmål til brugen af skjult journalistik, hvorimod man i dag fokuserer en del på, hvorvidt metoden er berettiget eller ej. Det seneste eksempel på dette var netop i historien omkring Bocentret Ringbo, hvor Pressenævnet nu har afgjort, at det var unødvendigt at benytte skjult kamera, og at dokumentationen tillige haltede[4].

Det er først gennem de seneste fire år, metoden er blevet brugt i den udstrækning og på den måde, som man ser i dag. Metoden har for alvor slået igennem, og på grund af den, sætter medierne gang på gang dagsorden. Derfor har det heller aldrig været vigtigere at kortlægge hvordan den skjulte journalistik benyttes af danske journalister og producenter. Dette fører mig frem til følgende problemformulering:

Hvordan kommer skjult journalistik til udtryk i danske tv-dokumentarer?

For at besvare dette spørgsmål, vil jeg via en kvantitativ og kvalitativ indholdsanalyse at undersøge, i hvilke danske tv-dokumentarer der overhovedet optræder skjult journalistik og dernæst hvilken rolle det spiller, samt hvilken metode der benyttes og hvem der er programmernes ofre.

Specialet er altså udover dette kapitel inddelt i 9 kapitler;
I kapitel 2 redegør jeg for den teoretiske tilgang til specialet, nemlig brugen af Grounded Theory. Derpå argumenterer jeg for mit valg af undersøgelsesmetode. Endvidere redegør jeg for kortlægningen og bearbejdningen af de 23 tv-dokumentarer, som udgør specialets empiri.
I kapitel 3-8 analyserer jeg ved hjælp af den kvantitative og kvalitative indholdsanalyse, de 23 dokumentarer der udgør min empiri og derigennem argumenterer jeg for den model jeg har konstrueret, der er en model for skjult journalistik i danske tv-dokumentarer.
I kapitel 9 opsummerer jeg specialets centrale konklusioner.
I kapitel 10 diskuterer jeg nogle perspektiver og problemer ved modellen, som er interessante, hvis man skal arbejde videre indenfor den skjulte journalistik. Dette er konsekvenserne ved et dagsordenssættende kriterium, hvorvidt modellen kan benyttes indenfor andre journalistiske stoftyper, hvad modellen rent praktisk kan bruges til og det etiske aspekt i forhold til den skjulte journalistik.

For at kortlægge den skjulte journalistik, vil jeg udvikle en model for hvorledes den benyttes i danske tv-dokumentarer. Der er to formål med denne model, nemlig at benytte den i analysesammenhænge, hvor objektet er dokumentarer, der anvender skjult journalistik, og samtidig skal den fungere som et redskab,

[4] http://www.bt.dk/article/20081003/nyheder/810030389/ pr. 4/10-08

man kan benytte i pre-produktionen af en dokumentar. Således at journalister og producenter bedst muligt kan planlægge deres dokumentarer og det signal de sender.

At undersøge hvordan skjult journalistik kommer til udtryk i danske tv-dokumentarer er helt nyt. Der findes ikke nogen teori der præcist beskriver det, så udover at udvikle begrebet skjult journalistik, har jeg arbejdet explorativt med emnet. På denne måde har jeg dannet mine egne rammer for teorien, hvilket betyder, at jeg trækker på teori fra forskellige områder. Disse områder er bl.a. forskningslitteratur som Peter Harms Larsen og Niklas Luhmann, faglitteratur eksempelvis omkring den undersøgende journalistik og derudover benytter jeg også biografien om Morten Spiegelhauer. Jeg har ligeledes benyttet en række mundtlige kilder og til sidst mit empiriske materiale. Så der er altså tale om et helt nyt felt, som spiller sammen med velkendte teorier og tanker, og fordi det er så komplekst, har jeg valgt at benytte teori, litteratur, kilder og empiri sammen undervejs – i specialet.

2. Metode

I dette speciale tager jeg udgangspunkt i ideen bag *Grounded theory*, der er en forskningsstrategi, der sigter mod at generere ny teori med udgangspunkt i problemstillinger, som opstår på baggrund af empiri (Hylander 2005;269). Det er en kombination af en induktiv og en deduktiv metodologisk strategi (Boolsen 2004;141). I forhold til dette speciale, har jeg i første omgang lagt hovedvægten på den induktive tilgang, idet jeg, uden en klar forhåndsopfattelse, har undersøgt mit empiriske materiale (Pedersen 1997;35), men da jeg analyserede min empiri anden gang, blev tilgangen mere deduktiv, idet jeg nu havde tilegnet mig en forhåndsopfattelse af empirien. Målet med at anvende Grounded Theory er, at skabe teoretiske antagelser, som vokser frem ved bearbejdning og analyse, og som siden kan efterprøves i nye udvælgelser af data (Hylander 2005;279). Hensigten er at skabe nye teoretiske modeller som skal kunne forklare variationer indenfor det område der udforskes (Hylander 2005;269). I dette speciale, er sigtet dog ikke at lave en større makro teori, men derimod at afdække en flig af et område, og på baggrund af dette, konstruere en model - altså en forenklet rekonstruktion af virkeligheden. Fremgangsmåden er nemlig at lave en teori på baggrund af datamateriale, som er indsamlet systematisk og analyseret i en forskningsproces, og i modsætning til andre projekter, indleder man ikke sit projekt med en teori, men derimod med en række undersøgelser hvorfra teorien udspringer (Strauss 1996;12).

Fordelen ved at benytte denne indgangsvinkel til min problemformulering, er ifølge Strauss og Corbin, at den teori der udspringer fra de empiriske analyser, har større sandsynlighed for at ligne virkeligheden (Strauss 1996;12). Dette betyder, at resultatet får en større faglig relevans da det spiller godt overens med den journalistiske genre, hvis formål netop er at afdække og formidle virkeligheden.
En begrundelse for at have Grounded Theory som udgangspunkt for dette speciale er primært, at der ikke tidligere er forsket indenfor området. Det betyder, at man ikke kan benytte de eksisterende teoretiske rammer, som man gør i klassisk forskning. Så i stedet for en lineær forskningsproces, der tager udgangspunkt i en fastsat teori til at analysere empirien med, har jeg på baggrund af empirien udledt den teori der er relevant at benytte. Grounded Theory skal ses som en spirallignende cirkulær proces, hvor der indgår en række elementer blandt andet udvælgelse af empiri, kodning, komparation og konceptualisering

(Hylander 2005;281), hvilket samtidig gør sig gældende i min analyse, der altså bliver et cirkulært miks af teori og empiri og de udvalgte teorier redegør jeg for undervejs som de benyttes.

2.1 Undersøgende journalistik

Da jeg i dette speciale fokuserer på den skjulte journalistik når den er en metode indenfor den undersøgende journalistik, er det på sin plads, kort at definere genren. Undersøgende journalistik stammer oprindeligt fra USA, og gennem historien, har det altid haft et mål:

> ”*To alter the agendas of citizens and policymakers,”* (Protess 1991;29).

Men selvom den undersøgende journalistik altid har haft dette mål, betyder det ikke, at der findes én bestemt definition af genren. Både metoderne og researchen varierer fra redaktion til redaktion og fra historie til historie. Eksempelvis definerer journalisten William C. Gaines nogle kriterier for undersøgende journalistik på baggrund af hvilke journalistiske historier, der har vundet en pris i USA. Han skriver bl.a., at det er information, der er forsøgt skjult, eller på anden måde ikke offentliggøres, og det skal være af afgørende vigtighed for befolkningen. Samtidig er undersøgende journalistik noget som en reporter selv har gravet frem og så skal det handle om svindel med eksempelvis skattepenge (Gaines 2008;2-3). En lidt anden definition finder man hos Protess;

> *”Investigative reporting is ‘the journalism of outrage’. More than a news-gathering process, the journalism of outrage is a form of storytelling that probes the boundaries of America’s civil conscience. Published allegations of wrongdoing – political corruption, government inefficiency, corporate abuses –help define public morality in the United States. Journalistic exposes that trigger outrage from the public or policy makers affirm society’s standard of misconduct”* (Protess 1991).

Også medieforsker Bjarne Kvam forsøger sig med en definition. Han peger på to overordnede grænser for den undersøgende journalistik, nemlig den efterforskende journalistik, der hovedsagligt arbejder på detaljeniveau, og søger at klarlægge bestemte forhold. Den vil ofte være personorienteret, og så den udredende journalistik, der fokuserer på helheden og det generelle. Afdækning af svagheder og skævheder i samfundet, er en central del af denne form for journalistik. Den benytter sig blandt andet af åbne kilder, registre osv. (Kvam 1995;18).
Peter Harms Larsen har dog en definition, som bliver udgangspunktet for begrebet i dette speciale, idet jeg finder mest lig de programmer, som min empiri består af:

> *”Undersøgende journalistik er en journalistisk form hvor intentionen er at afsløre umoral eller kriminalitet hos magtfulde personer i betydningsfulde miljøer eller i systemet som helhed – med henblik på at sandsynliggøre eller bevise en anklage gennem grundig research og stærk dokumentation”* (Larsen 2007;424).

2.2 Afgrænsning af empiri

I undersøgelsen indgår 23 tv-programmer med skjult journalistik. Disse programmer er valgt ud fra en

række overordnede kriterier jeg har opstillet, således, at programmerne udvælges systematisk (Boolsen 2004;141). Fælles for de udvalgte programmer er:

- At der indgår skjult journalistik.
- At det er længerevarende tv-dokumentarer, der er dansk produceret og har et dansk offer.
- At det er dagsordensættende[5] programmer.

At jeg har valgt at definere ovenstående kriterier skyldes den enorme mængde data, man kan finde i de ti tv-programmer der har benyttet sig af skjult journalistik gennem de sidste knap fire år. Skulle man analysere på alle programmerne ville det være umuligt at gøres i et speciale. I næste afsnit er hele processen beskrevet nærmere og illustreret grafisk.
Kriterierne er udvalgt på forskellige baggrunde. Det første kriterium ligger til grund for hele specialet, og er afgørende for jeg overhovedet kan lave min undersøgelse. Kriterium nr. to og tre bunder i den undersøgende journalistik. Det er oftest længere programmer og disse forbindes med at være dagsordenssættende. En uddybende begrundelse for de valgte kriterier følger i de kommende afsnit.
Ved at udvælge empirien på baggrund af nogle fastsatte kriterier, vælger man automatisk programmer til og fra. Det betyder at man får ét bestemt billede af den skjulte journalistik, som måske ville være anderledes, hvis man havde opstillet nogle andre kriterier. Fordelen ved denne afgrænsning er, at man undersøger et helt specifikt område, hvilket betyder, at det bliver mest muligt præcist.

I analysematerialet indgår tv-programmer, der er sendt som dokumentarer, enkeltstående programmer eller som en del af en nyhedstime. Jeg medtager ikke programmer med skjult journalistik, som er korte nyhedsindslag.

Jeg har afgrænset søgeperioden fra d. 18. august 2004 til d. 1. juni 2008. Den 18. august 2004 var premieredatoen for programmet Operation X der blev sendt på TV2. To uger senere fik programmet Konsum på DR1 premiere. Det var første gang på dansk tv, at to afslørende programmer, havde som direkte eller indirekte koncept at anvende skjult journalistik. Det er også i forbindelse med disse to programmer, at den skjulte journalistik for alvor bliver dagsordenssættende.

2.2.1 Dataindsamling

De tv-programmer der udgør specialets analyseenheder er udvalgt på baggrund af en proces, hvor udgangspunktet har været at søge efter de datakilder, hvor man tror, at det fænomen der skal udforskes, gestaltes tydeligst (Hylander 2005;281-2). Først afdækkede jeg, hvilke programmer der siden august 2004 har anvendt skjult journalistik. Det gjorde jeg på baggrund af research og samtaler med ansatte på henholdsvis DR, TV2 og TV3. Jeg kom frem til ti programmer/kanaler, som alle benytter skjult journalistik i større eller mindre grad. Fx er Operation X og Konsum mere eller mindre båret af den skjulte journalistik, hvorimod TV2 Dok kun benytter det meget sjældent. Dette skyldes bl.a., at TV2 Dok både køber udenlandske dokumentarer, og laver sine egne produktioner. Hos dem er der hverken et direkte, eller

[5] At være dagsordenssættende definerer jeg som at medierne gennem deres udvalg af emner og i kraft af de vinkler, der lægges på nyhedshistorierne, bestemmer, hvad der er vigtigt at beskæftige sig med. Medierne styrer derved modtagernes samtaleemner indirekte (Hansen 2000;57), hvilket vil sige, at programmerne skaber en reaktion hos de andre medier og i befolkningen.

indirekte krav om at skjult journalistik skal være et bærende element, hvilket der er, ved både Operation X og Konsum.

- Konsum, DR1
- Søndagsmagasinet, DR1
- Kontant, DR1
- 21Søndag, DR1
- Task Force, DR1
- DR Dokumentar, DR
- Operation X, TV2
- Dags Dato/Dags Dato Special, TV2
- TV2Dok, TV2
- TV3[6]

Næste trin var så at undersøge, hvilke tv-dokumentarer med skjult journalistik, der var blevet sendt indenfor hvert program/kanal. I første omgang kontaktede jeg samtlige, nuværende og tidligere, redaktører på de enkelte programmer. Deres hukommelse var dog ikke pålidelig nok, og deres opfattelse af, hvad skjult journalistik er, viste sig at være meget forskellig. Så for at indsamle empirien mere systematisk, indgik jeg et samarbejde med DR og TV2[7] om adgang til samtlige arkiver. Det betød konkret, at jeg på DR fik et skrivebord, en computer og adgang til deres mediearkiv. TV2 gav mig et Sputnik-login og en række oversigter over sendte programmer. Således kunne jeg se alle sendte dokumentarer fra de sidste knap fire år igennem, og derpå indkredse hvilke, der har benyttet skjult journalistik. At se alle sendte dokumentarer igennem tog mig i retning af to uger på fuld tid.

Jeg har altså set alle dokumentarerne igennem for skjult journalistik, og jeg registrerede en dokumentar, hver gang der blev benyttet skjult kamera, skjulte telefonoptagelser eller andre skjulte optagelser, som fx optagelser på afstand. På denne måde identificerede jeg 125 programmer[8], som alle kan findes i kronologisk rækkefølge i bilag 1.

---

[6] Jeg er bevidst om, at det umiddelbart lyder meget bredt, at jeg der bare står hele TV3. Denne kanal har dog ikke tradition for programmer i stil med de nævnte, hvorfor jeg i samarbejde med TV3 kun har fokuseret på enkeltstående programmer.

[7] Det var ikke muligt at indgå et samarbejde med TV3, der dog heller ikke er kendt for at lave denne type programmer. Efter samtale med pressechef Søren Hedman, fik jeg indkredset at der kun havde været et program på TV3 i den angivne periode, nemlig P17 'Velkommen på forsiden' der blev sendt d. 8. maj 2007. Det har dog ikke været muligt at fremskaffe et eksemplar at dette program, på trods af gentagne henvendelser til TV3, hvorfor jeg ikke har analyseret programmet. Men idet det opfylder mine udvælgelseskriterier, har jeg valgt at tælle det med i det samlede antal programmer.

[8] Se venligst bilag 1 for komplet liste over programmer med skjult journalistik i perioden 18. august 2004 – 1. juni 2008.

Blandt de 125 dokumentarer findes eksempler, hvor historien er dansk produceret, men den foregår i udlandet, og de afslørede ofre har ikke været udsat for en mediehetz i Danmark. Disse dokumentarer har jeg fravalgt. Jeg har fravalgt de dokumentarer der foregår i udlandet, idet det vil være svært tilgængeligt at få oplysninger om eksempelvis konsekvenser for ofrene. De oplysninger der vil være mulige at skaffe, kan være svære at vurdere validiteten ved. Der er flere eksempler, og jeg vil blot nævne et par stykker her. Programmet 'Rugemor til salg' og efterfølgeren 'De forsvundne babyer' blev sendt på DR1 d. 9 + 10. februar 2008. Søndagsmagasinet på DR1 sendte også programmet 'Sene aborter i Spanien', hvor en spansk læge udfører sene aborter. Til gengæld er dokumentaren 'Salg af børn som adoptivbørn', sendt i 21Søndag på DR1 d. 10. juni 2007 med i min empiri, selvom historien primært udspiller sig i Indien. At den alligevel er talt med skyldes, at mediedækningen efterfølgende har fokuseret på det danske adoptionsbureau AC Børnehjælp.

De 125 dokumentarer var udgangspunktet for min tredje afgrænsning af empirien, nemlig at det skulle være dagsordenssættende. At være dagsordensættende er ifølge flere medieforskere målet for mange journalister der laver undersøgende journalistik. Således skriver Feldstein:

> *"…investigative reporters are the ones most positioned to independently shape the public agenda"* (Feldstein 2007;501).

Også medieforsker Peter Harms Larsen tilslutter sig denne tankegang:

> *"… så er kravet til de undersøgelser journalisterne foretager for at fremskaffe 'skjult viden', at det skal kaste historier af sig med en nyhedsværdi der giver genlyd, dvs. sætter en dagsorden…"* (Larsen 2008;14).

Da skjult journalistik, som tidligere beskrevet, kan betegnes som en metode indenfor bl.a. undersøgende journalistik, er det altså kun naturligt, at dette er et kriterium for udvælgelsen af empiri. Samtidig er de dagsordenssættende programmer de bedste eksempler på, hvad det vil sige at benytte skjult journalistik. Ved at de sætter dagsorden kommer enten den skjulte journalistik eller producenterne i fokus, så metoden bliver synliggjort og man kan nemmere registrere fordele og ulemper ved den.

Rent praktisk benyttede jeg Infomedias elektroniske database for at undersøge, hvilke af de 125 dokumentarer der var dagsordensættende[9]. Ved at søge i den avancerede søgefunktion, søgte jeg på de enkelte dokumentarers titel og relaterede ord og emner. Jeg søgte i de landsdækkende aviser, da jeg ikke betragter det som dagsordensættende, hvis dokumentarerne kun har været omtalt i lokale medier. Som Peter Harms Larsen nemlig også skriver, så skal det dagsordensættende have en effekt på et væsentligt samfundsmæssigt område (Larsen 2008; 14), og det er et mindre lokalområde ikke. Samtidig satte jeg som krav, at dokumentarerne skal omtales i mindst to forskellige aviser, for at sikre, at det ikke kun var én avis, der mente at historien var vigtig.

Efter omfattende søgning i Infomedia, fandt jeg 25 dokumentarer, der umiddelbart var dagsordensættende. Ulempen ved at benytte Infomedia er, at der kan forekomme *støj* i resultaterne, hvilket betyder, at artiklerne intet har med emnet at gøre. Det var eksempelvis tilfældet i programmet 'Tv-

[9] Jeg har udelukkende vurderet, hvorvidt det var dagsordensættende på baggrund af de skrevne medier. Jeg har altså ikke taget hensyn til medierne tv, radio og web.

reparatører' der blev sendt i Konsum på DR1 d. 30. september 2004. På grund af denne støj fandt jeg det nødvendigt at gennemlæse stikprøver af artiklerne for hvert program, således at jeg var sikker på, at artiklen handlede om programmet og ikke bare havde nogle søgeord tilfælles med det. Nu identificerede jeg 23 dokumentarer, der levede op til mine kriterier. De 23 dokumentarer fordeler sig på syv forskellige tv-programmer nemlig; 36 % Operation X, 27 % 21Søndag, 14 % Dags Dato/ Dags Dato Special, 9 % Søndagsmagasinet, 9 % DR Dokumentar og til sidst 5 % TV2 Dok. Det er på baggrund af disse 23 dokumentarer, at jeg har udviklet modellen for skjult journalistik i danske tv-dokumentarer.

Processen kan illustreres således:

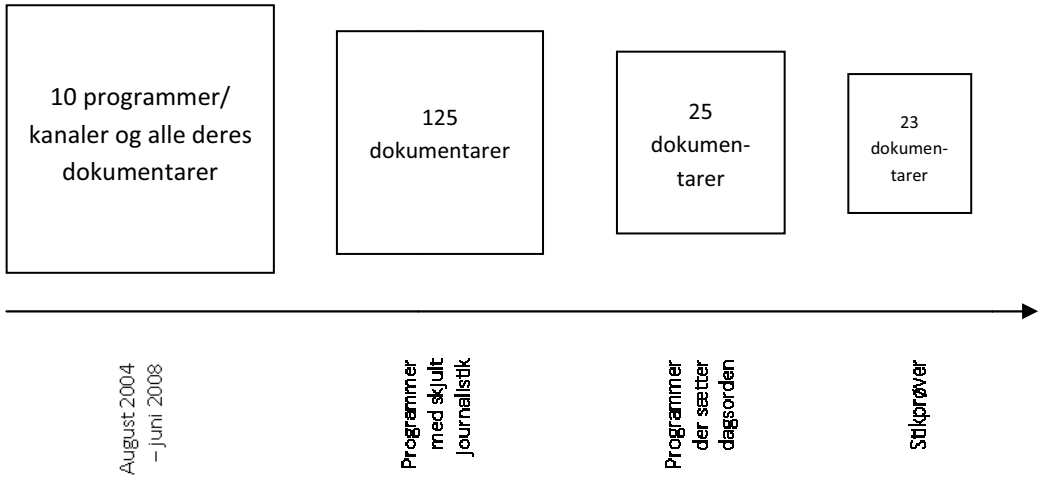

Det vigtige for denne udvælgelse har været, at den gradvist er blevet mere selektiv, idet jeg har klarlagt den empiri, som kan give mest mulig viden om det der skal udforskes (Hylander 2005; 282). Jeg er derfor også bevidst om, at jeg ved at fravælge eksempelvis de kortere programtyper, som nyhedsindslag, får ét bestemt resultat og én model. Kriteriet at det skal være dagsordenssættende har ligeledes stor betydning for den videre analyse idet det faktisk udelukker 102 programmer. Problematikken omkring udvælgelseskriterierne vil jeg vende tilbage til i perspektiveringen. Havde jeg valgt andre kriterier, vil jeg ikke afvise, at jeg ville opnå et andet resultat. Men som beskrevet ovenfor, mener jeg, at mine overordnede kriterier på fyldestgørende vis dækker over danske tv-dokumentarer, og derfor er berettigede.

2.2.2 Endelig empiri

Det empiriske analysegrundlag udgøres som nævnt af 23 tv-dokumentarer. Her følger en kort introduktion til dem[10].

P1. Parasitter, Operation X, 18. august 2004
Afsløring: Hvorledes en række Hulda Clark-behandlere snyder deres patienter med falske løfter om helbredelse.
Efterspil: Intet

[10] Se også den komplette liste i bilag 2.

P2. Kamphund, Operation X, 16. februar 2005
Afsløring: Salg af ulovlige hunde foregår i Danmark og der foregår hundekampe i Danmark.
Efterspil: Anklagede Georg Olesen mister job, men vinder en retssag, der erkender hans uskyld.

P3. Rotter i restauranten, Operation X, 28. april 2005
Afsløring: Hvorledes man undgår at rottefængere melder restauranter til myndighederne.
Efterspil: På trods af debat om emnet og en undersøgelse, er der ingen konsekvenser.

P4. Pædofilidømte bader med børn – uden opsyn, Dags Dato, 1. maj 2005
Afsløring: Pædofilidømte bader i svømmehallen samtidig med der er børn til stede, som de også klæder om sammen med.
Efterspil: Nye retningslinjer for svømmehalsbesøg og indskærpelse fra Kriminalforsorgen.

P5. Solgt til sex, Operation X, 20. maj 2005
Afsløring: Hvordan menneskesmugling foregår i Danmark, samt møde med menneskesmugler i England.
Efterspil: Det direkte offer mister sit job. Justitsminister Lene Espersen (K) er parat til at styrke indsatsen, når det handler om at bekæmpe den stigende handel med kvinder til prostitution i Danmark.

P6. Berusede besætningsmedlemmer, Dags Dato, 19. juni 2005
Afsløring: Hvorledes besætningsmedlemmer på danske DFDS færger drikker i de 14 dage de er om bord, og samtidig står for sikkerheden.
Efterspil: Søfartsstyrelsen kræver en undersøgelse, og som følge af historien, står flere tidligere ansatte frem og fortæller lignende historier. Ligeledes blev der indført urinprøver af de ansatte mens de var ombord.

P7. Søren Ventegodt, DR Magasinet Søndag 27. november 2005
Afsløring: Søren Ventegodt benytter seksuelle behandlingsmetoder.
Efterspil: Søren Ventegodt mister sin autorisation. DR kritiseres for deres behandling af sagen.

P8. Fælledgården, DR Magasinet Søndag, 21. maj 2006
Afsløring: Fælledgården har manglende rengøring og dårlige forhold for beboerne.
Efterspil: Fyring af ældrechefen, psykologhjælp til de ansatte, ransagning af tilsynet med plejehjem i Københavns Kommune. Debat omkring brugen af skjult kamera.

P9. Modellernes mareridt, Operation X, 29. august 2006
Afsløring: En amoralsk fotograf lokker piger til at få taget nøgenbilleder i første halvdel og i den anden halvdel af programmet, afsløres en svindler i at lokke penge ud af håbefulde piger med modeldrømme.
Efterspil: Det første direkte offer får en dom for voldtægt.

P10. Narret til porno, Operation X, 5. september 2006
Afsløring: Sikker-chat konsulent Rudy Frederiksen møder unge piger over nettet og udnytter dem seksuelt.
Efterspil: Rudy Frederiksen går under jorden. Han melder sig selv til politiet. Arto.dk melder ham til politiet for afpresning. Han bliver skilt fra sin kone og bliver idømt 30 dages fængsel. I dag har han skiftet identitet.

P11. Bombernes bagmænd, DR1 Dokumentar, 13. november 2006
Afsløring: Hvordan ulovligt fyrværkeri kommer ind i Danmark og hvem der distribuerer det.

Efterspil: Ingen større konsekvenser. Men det ene direkte offer får seks måneders fængsel på baggrund af dokumentaren.

P12. Truede dyr til salg, Operation X, 23. januar 2007
Afsløring: Hvor nemt det er for private at købe truede dyr, og hvordan de kommer ind i Danmark.
Efterspil: Det ene direkte offer meldes til politiet. Men Skov- og Naturstyrelsen er i tvivl om, hvorvidt loven er overtrådt.

P13. Er du åndssvag, TV2 dok, 13. februar 2007
Afsløring: Plejesvigt, mangel på omsorg og empati, og en ligegyldig indstilling overfor Strandvængets beboere fra personalets side.
Efterspil: Krav om fyringer på Strandvænget. Bastard Film nægter at udlevere optagelser til politiet.

P14. Bostedet Sjælør, Dags Dato Special 18. februar 2007
Afsløring: De elendige forhold beboerne lever under på Bostedet Sjælør.
Efterspil: Massiv kritik af tilsynet med bosteder.

P15. Svinetransporter, 21Søndag 25. marts 2007
Afsløring: Hvordan SPF transporterer svin via Polen ind i Rusland på en tur der tager op mod 80 timer, uden svinene kommer ud af lastbilen.
Efterspil: Bedre kontrol på vejene.

P16. Sort arbejde, 21Søndag 6. maj 2007
Afsløring: Dommere og borgmestre benytter sort rengøring.
Efterspil: Ingen, men fokus på embedsmænds dobbeltmoral.

P17. Velkommen på forsiden, TV3 8. maj 2007
Afsløring: Dommere og borgmestre benytter sort rengøring.
Efterspil: Fokus på embedsmænds dobbeltmoral.

P18. Salg af børn som adoptivbørn, 21Søndag, 10. juni 2007
Afsløring: Indiske børnehjem stjæler børn og sælger dem til Danmark.
Efterspil: Carina Christensen indfører et midlertidigt stop for adoption fra Indien, det bliver dog tilladt igen.

P19. Svinetransporter, 21Søndag 17. juni 2007
Afsløring: Svinetransport omlæsser svin i Tyskland, og overskrider dermed de tilladte otte timer.
Efterspil: Bedre kontrol på vejene.

P20. Asylansøgere arbejder sort, 21Søndag 18. november 2007
Afsløring: Afviste asylansøgere arbejder sort til meget få penge, og firmaet A-Vask A/S ansætter sort arbejdskraft.
Efterspil: Debat om hvorvidt regeringen har ret eller ej.

P21. Fup på boligmarkedet, Operation X 15. januar 2008
Afsløring: www.boligbasen.dk ligger falske boligannoncer på nettet, og advokaten Bjarne Ditlevsen spiller en dobbeltrolle i forbindelse med salg af ferieboliger i Tyrkiet.
Efterspil: Bjarne Ditlevsen mister sin autorisation som advokat.

P22. Bocentret Ringbo, 21Søndag, 10. februar 2008
Afsløring: Ringbo laver bevidste fejlmedicineringer.
Efterspil: DR undskylder for dårlig etik. Der udstedes krav om, at Københavns Socialborgmester Mikkel Warming skal gå af, og tidligere Socialminister Karen Jespersen truer kommunerne til at føre bedre tilsyn.

P23. Prostitutionens bagmænd, DR Dokumentar, 20. maj 2008
Afsløring: Hvordan kvinder bliver handlet og brugt til sex - og hvordan bagmændene får hjælp af pæne borgere som revisorer og advokater.
Efterspil: Hetz mod de direkte ofre, som mister job og licitationer. Debat om, hvorvidt prostitution forsat skal være legal.

2.3 Parametre

For at lave en model og samtidig afdække, hvorledes skjult journalistik overhovedet benyttes i danske tv-dokumentarer, var det været nødvendigt at opstille en række parametre, således at de samme elementer blev belyst i alle dokumentarerne. Med andre ord koder jeg mine data ud fra en række benævnelser, og giver dermed min empiri betydning (Hylander 2005;282). Formålet med denne kodning er at relatere begreber til hinanden, så disse danner en sammenhængende helhed eller et mønster (Hylander 2005;283). Forskningsprocessen, valgte jeg, skulle bestå af en række kvantitative og kvalitative analyser, og det på trods af, at Grounded Theory traditionelt set altid er kvalitativ. Der kan dog godt forekomme kvantitative data (Hylander 2005;269). Jeg lavede derfor en kvantitativ indholdsanalyse og en kvalitativ diskursanalyse. Fordelen ved at kombinere metoderne er, at man først har lavet en kvantitativ indholdsanalyse, hvor man koder sine oplysninger, for efterfølgende at supplere med en kvalitativ analyse, hvor man analyserer bestemte dele af materialet yderligere (Drotner 2002; 348-9).
Fordelen ved de kvantitative parametre er, at den giver et systematisk indblik i datamaterialet, hvilket gør det muligt at sammenligne de enkelte programmer ud fra en række overordnede variabler. Den kvalitative del går i dybden med programmerne, og derved får man en bedre forståelse af dem.

Samtidig har jeg primært brugt den kvantitative del til at redegøre for nogle faktuelle elementer omkring dokumentarerne, som fx hvor de blev sendt, hvornår og hvor meget skjult journalistik der indgår. Den kvalitative del forklarer og uddyber indholdet. Denne kombination giver mulighed for en dybere analyse.

I Grounded Theory forudsættes der ikke nogen specifik teori når studiet indledes, derimod vil forskellige teorier kunne væves ind i den fremvoksende teori (Hylander 2005;284) hvilket betyder, at parametrene er blevet til på baggrund af både en række praktiske, og senere også en række teoretiske overvejelser, hvilket kommer til udtryk i flere parametre. De teoretiske overvejelser redegøres der kort for undervejs i analysen.

2.3.1 Kvantitative parametre og databearbejdning

I den kvantitative del af analysen, handler det om at databearbejde og kode på forhånd fastsatte

parametre. Idet der ikke tidligere er forsket på dette område, har jeg selv fastsat mine parametre. De er udvalgt og fastsat således, at de stemmer overens med undersøgelsens problemformulering og jeg har valgt at inddele de kvantitative såvel som de kvalitative parametre i tre grupper, nemlig pre-produktion, produkt og perception. Disse tre grupper illustrerer de tre faser der findes i forbindelse med ethvert program. Jeg har defineret dem som hele for-produktionen af et program (pre-produktionen), selve det færdige program (produktet) og tiden efter programmet er blevet sendt (perceptionen).

Jeg har defineret 29 kvantitative parametre - hver med en række forskellige svarmuligheder. Jeg definerede de specifikke parametre efter en pilotgennemgang af en række af programmerne, hvor jeg fokuserede på, hvad der kunne være interessant at analysere nærmere. Nogle eksempler på de kvantitative parametre er:

- Hvilke typer skjult journalistik benyttes?
- Er der konstrueret et setup?
- Hvilken rolle spiller programmets vært?
- Hvem er det direkte offer i perceptionen?

Det vigtige for de kvantitative parametre er at de er målbare og har nogle klare svarmuligheder, således det er muligt at sammenligne dem systematisk. Som afsæt for at sikre en systematisk gennemgang af datamaterialet, udarbejdede jeg et kodeskema[11] med nogle velovervejede svarmuligheder og en dertilhørende kodemanual[12] således at der ikke kunne forelægge nogen tvivl om, hvilke svar der var de rigtige ved de enkelte programmer. Både kodeskemaet og kodemanualen er at finde i bilag 3 og 4. Inden det endelige kodeskema, lavede jeg en pilotkodning af fem programmer, hvorpå jeg justerede i enkelte parametre. Eksempelvis tilføjede jeg en række svarmuligheder i spørgsmålene omkring dokumentarens ofre, således at der i stedet for at være otte, nu blev 14 muligheder. Dette gjorde jeg idet jeg indså, at de otte svarmuligheder ikke var tilstrækkelige.

Da jeg arbejder med et relativt lille datamateriale, fravalgte jeg at indtaste resultaterne i databehandlingsprogrammet SPSS, som ellers fungerer godt, når man sidder med en stor mængde data. I stedet valgte jeg at bruge programmet Microsoft Excel, som fungerer godt, når materialet ikke er større og derfor nemt overskueligt. På denne måde har jeg opstillet svarene i et skema, hvilket betød, at overskueligheden blev stor, idet jeg skulle til at fortolke mine data.

2.3.2 Kvalitative parametre og databearbejdning

De kvalitative parametre er som de kvantitative udarbejdet i tre grupper, nemlig pre-produktionen, produktet og perceptionen, således at de uddyber og tilføjer oplysninger til de kvantitative resultater. Målet har været at afdække flest mulige aspekter af måden hvorpå man benytter den skjulte journalistik. Ved at afdække flest mulige aspekter, øges muligheden for at identificere systemer i måden hvorpå man

[11] Se venligst bilag 3 for kodeskema 1.

[12] Se venligst bilag 4 for kodemanual til kodeskema 1.

benytter den skjulte journalistik og dermed kommer jeg tættere på min problemformulering, nemlig at kortlægge den skjulte journalistik.

De kvalitative parametre er blevet til på samme måde som de kvantitative, nemlig ved en pilotgennemgang af en række programmer. Samtidig er der kvalitative parametre, der hænger sammen med de kvantitative, hvilket giver mulighed for at uddybe nogle kvantitative svar. Nogle eksempler på de kvalitative parametre er:

- Hvordan opfylder historien nyhedskriterierne?
- Hvad er muldvarpens rolle?
- Hvad tilfører studieinterviewet efter programmet?
- Hvilke konsekvenser har historien haft?

Jeg er selvfølgelig bevidst om, at det er mine parametre og selvom jeg har søgt at være mest mulig objektiv, er dette dog ikke fuldstændig muligt, og det vil uundgåeligt påvirke mine resultater. Hvis det var et større forskningsprojekt jeg havde lavet, ville jeg – for at afbøde subjektiviteten en smule – have udviklet parametrene og efterfølgende analyseret programmerne i samarbejde med andre og derpå sammenholdt resultaterne.

Da jeg var færdig med den kvantitative kodning, så jeg dokumentarerne igennem igen og lavede efterfølgende en kvalitativ analyse af dem. Den kvalitative analyse er som den kvantitative baseret på samtlige 22 ud af de 23 programmer[13]. I den kvalitative analyse er der 20 parametre[14], der som ved den kvantitative indholdsanalyse også har et kodeskema. Dette er at finde i bilag 5. De 20 parametre i den kvalitative analyse søges så vidt muligt besvaret ved hvert program. Der vil dog være tilfælde, hvor det ikke er muligt at besvare parameteret. Dette forekommer når der eksempelvis besvares nej i det tilhørende kvantitative parameter. Et eksempel kan være hvorvidt der er en muldvarp. Svares der nej til dette, er det ikke muligt at uddybe, hvad muldvarpens rolle er.

I selve analysen beskæftiger jeg mig med de dokumentarer, der er mest relevante for det pågældende formål. Samtidig er der nogle parametre der bliver fokuseret mere på end andre. Det skyldes, at nogle parametre er vigtigere end andre, hvilket jeg først har indset undervejs i processen, hvorfor nogle parametre er sekundære.

2.3.3 Ny bearbejdning af data

Efter en kvantitativ og kvalitativ databearbejdning blev det nu tydeligere at se, hvilke indikatorer der hører sammen og hvilke der ikke gør (Hylander 2005;285). Disse indikatorers relationer begyndte så småt at tegne sig til nogle mønstre, som igen gav mig en antydning af, at enkelte parametre skulle omformuleres eller uddybes. Ligeledes tilføjede jeg enkelte nye parametre:

[13] Se venligst fodnote 7.

[14] Se venligst bilag 5 for kodeskema 2.

- Hvordan opfatter man det direkte offer?

Her blev nogle af de kvalitative parametre omsat til et kvantitativt parameter. Det sås fx i spørgsmålet *Hvordan skabes identifikation?* Her havde jeg i den første analyse identificeret nogle mønstre. Disse kunne jeg efterfølgende omsætte til svarmuligheder, således det blev sammenligneligt, hvilke programmer, der skabte identifikation på hvilken måde. Så efter en mindre kvantitativ analyse baseret på min nye viden, blev jeg i stand til, at lave en model for hvorledes man anvender skjult journalistik i danske tv-dokumentarer.

3. Analyse

Jeg har som følge af analysen udviklet en model for den skjulte journalistik i danske tv-dokumentarer. I det følgende kapitel vil jeg via analysen argumentere for modellen; hvordan skal den læses og hvad ligger til grund for de enkelte variable i den? Derudover ser jeg nærmere på en række nuancer der gør sig gældende, når man taler om skjult journalistik, og samtidig redegør jeg for, hvordan den skjulte journalistiks anatomi hænger sammen.

3.1 Modellen

Som tidligere nævnt er det særlige indenfor Grounded Theory, at hensigten er, at skabe nye teoretiske modeller, som skal kunne forklare vigtige variationer indenfor det område der udforskes (Hylander 2005;269). På baggrund af min empiri, kodning og analyse, har jeg været i stand til at udvikle følgende model for hvordan man bruger skjult journalistik i danske tv-dokumentarer.
Som jeg allerede har berørt i afsnit 2.3, har jeg lavet både pilotkodninger og to analyser. Første analyse betød, at jeg begyndte at identificere nogle mønstre blandt de forskellige parametre. Efter to reviderede kodeskemaer og endnu en analyse, trådte mønstrene endnu tydeligere frem. Næste opgave blev så at afgøre, hvor vigtige de var. Nogle mønstre havde afgørende betydning for hele programmet, hvorimod andre blot var nuancer indenfor de enkelte programmer. Jeg fik identificeret tre overordnede mønstre, som efterfølgende blev prioriteret. Det er disse tre mønstre, der ligger til grund for modellen af den skjulte journalistik. De nuancer jeg også identificerede, er ikke en del af den overordnede model, men jeg vil løbende komme nærmere ind på dem i de følgende kapitler.

3.1.1 Skjult journalistik i dansk tv-dokumentar

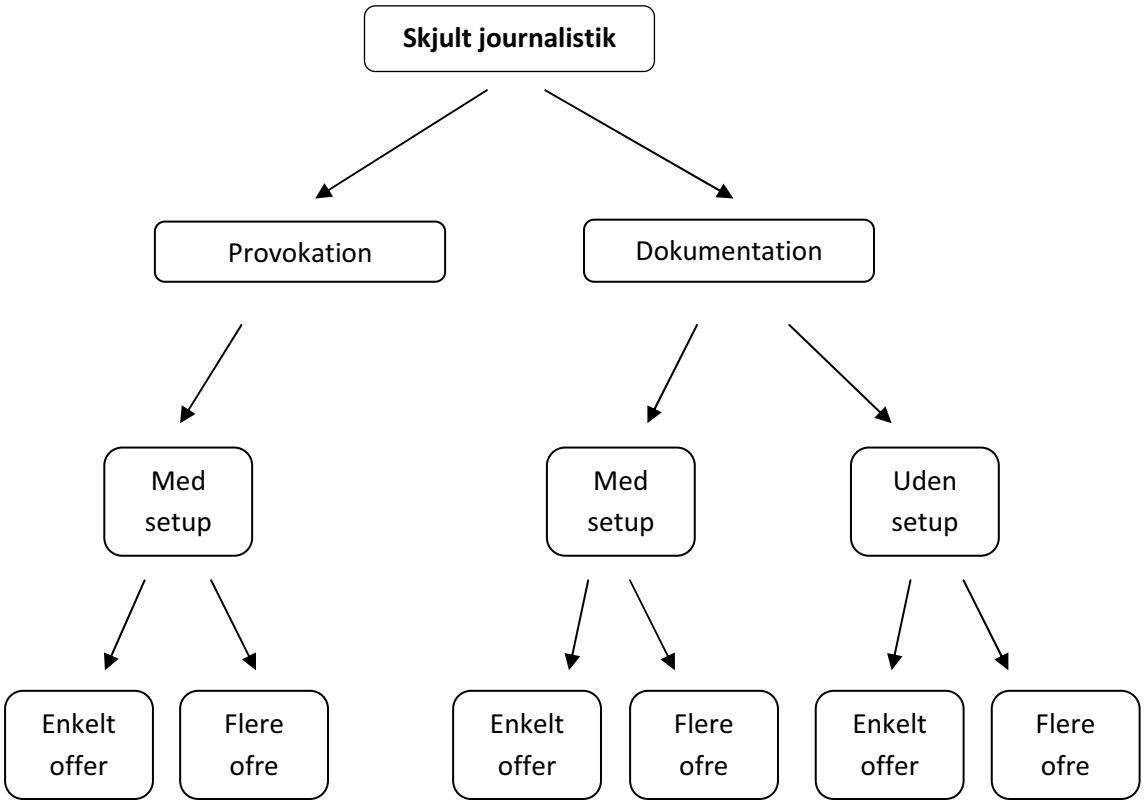

Model 1. Skjult journalistik i danske tv-dokumentarer

Når man i en model skal forklare, hvordan man bruger skjult journalistik, er der særligt tre variable man skal koncentrere sig om. Disse variable er rollen, metoden og offeret. Jeg vil nedenfor uddybe, hvad disse variable står for, og hvad der ligger til grund for dem.

Overordnet kan man bruge modellen på to forskellige måder. For det første kan den bruges som et redskab til at analysere dokumentarer, der benytter skjult journalistik. Her kan man tale om, at man kategoriserer dokumentaren og ved hjælp af denne kategorisering kan man sige nogle generelle og specifikke ting omkring den enkelte dokumentar. For det andet kan man bruge modellen i pre-produktionen. Har man eksempelvis et ønske om, at ens dokumentar skal sende et bestemt signal, kan man ved hjælp af modellen beslutte, hvilken type dokumentar man skal lave og dermed også hvilke variable man skal benytte. Man kan også bruge den til at forudse, hvilke reaktioner der fx vil komme i perceptionen. Man kan altså tale om, at hver type i modellen har sin egen effekt, og denne kan man benytte aktivt i pre-produktionen, eller bruge til at forudse perceptionen.

Modellen skal læses oppefra og ned. Først inddeles hvilken rolle, den skjulte journalistik har, derefter hvilken metode der benyttes, og til sidst om der er eet eller flere ofre. Hvert valg af variable har, som nævnt, indflydelse på produktet og perceptionen

3.1.2 Rollen

Ser man på dokumentarismen efter 1960, er der særligt to genrer der er interessante: den kritisk-dybdeborende journalistiske dokumentarisme, hvor målet er at opklare en sag eller give en forklaring på et problem, og den åbne, observerende dokumentar, som er en 'fly-on-the-wall' dokumentar, hvor man ikke opsøger en sag, men derimod går ind i et miljø og afdækker det (Bruun 2000;194-195).
Det er disse to genrer, der ligger til grund for den første variabel i modellen, nemlig hvilken rolle den skjulte journalstik spiller i de enkelte programmer. Genrerne kendetegner samtidig også den skjulte journalistiks tilgang til programmerne. Her er tilgangen nemlig provokerende, -en Agent Provocateur, der sætter en historie i gang, for at afdække, hvorledes en tænkt begivenhed udspiller sig i virkeligheden, eller dokumenterende, der nøjagtig, som i den åbne, observerende dokumentar, har til formål at observere og dokumentere begivenheder, der finder sted, uanset om man er der med et kamera eller ej.
I den provokerende tilgang er det sagen, der dominerer programmet, og iscenesættelsen er hovedstammen indenfor denne gren. Et eksempel på en provokerende historie er P16 'Sort arbejde', hvor producenterne bag programmet, opsøger politikere og tilbyder dem sort arbejdskraft - i form af rengøring. Kun de politikere der takker ja til tilbuddet medvirker i programmet. Der er altså tale om en provokerende handling, der ligger til grund for historien.
Et eksempel på den dokumenterende tilgang er P22 'Bocentret Ringbo', hvor en muldvarp ansættes og opfylder arbejdspladsens krav, uden at påvirke de situationer, som denne udsættes for i arbejdet. Altså blander muldvarpen sig ikke i arbejdsgangen på bocentret, men observerer og dokumenterer blot.

3.1.3 Metoden

Næste variabel i modellen er metoden, der dækker over, hvordan den skjulte journalistik kommer til udtryk. Der er to overordnede metoder, hvorpå den skjulte journalistik kommer til udtryk, nemlig hvorvidt der benyttes et setup eller ej. Anne Jerslev argumenterer i teksten "Nuets affekt…" for, at ideen med et setup er, at programmet iscenesætter en virkelighed med det mål, at få det uventede til at ske (Jerslev 2000;3). Når man taler om skjult journalistik, er der dog en klar tendens til, at det modsatte er tilfældet. Her iscenesætter man en virkelighed for at teste, hvorvidt det man formoder vil ske, rent faktisk sker eller ej. Dette indikerer samtidig, at der må være store grundlæggende forskelle i, hvorvidt man benytter et setup eller ej, hvilket bliver begrundelsen for, at dette skal indgå som en variabel i modellen.
Den primære forskel på de to metoder ligger i, hvorvidt man gør noget aktivt for at lave en historie eller ej. Eksempelvis gør man i P12 'Truede dyr til salg' noget aktivt for at dokumentere, hvordan man kan købe tigerunger i Danmark. Her beder programmet en importør om at skaffe dem en tigerunge, under dække af at være et rigt amerikansk ægtepar. At det bliver en aktiv handling skyldes, at der ikke ligger noget dokumentation for, at importøren tidligere har skaffet tigerunger, og altså må man gå ud fra, at det kun er noget han gør, fordi programmet har opfordret til det.
I P15 'Svinetransporter' gør man intet aktivt der griber ind i historien, for at kunne dokumentere situationen. Her følger man blot efter en lastbil med svin, samtidig med at man filmer den fra bilen. På denne måde dokumenteres at lastbilen kører for længe med svinene, men der opfordres hverken til at køre længere eller kortere.
Så med et setup mener jeg altså, hvorvidt programmet iscenesætter en virkelighed med det mål, at få noget til at ske. I forbindelse med et setup benytter alle programmerne altid en eller flere muldvarpe, altså en person der udgiver sig for at være en anden, med det formål at få offeret til at gøre noget bestemt. Der

er selvfølgelig også andre parametre der er interessante i metoden, og dem vil jeg komme ind på i det dertilhørende afsnit.

3.1.4 Offeret

Som jeg senere vil komme ind på, beskriver Peter Harms Larsen en bøddel-offer model i bogen "De levende billeders dramaturgi". Fremdriften i denne model udspringer af seer-frustrationer over den manglende hjælp til offeret, og seerne distancerer sig samtidig fra bødlen og identificerer sig med offeret (Larsen 2005;91). Dette er meget centralt for modellen for skjult journalistik, idet den tredje variabel handler om offeret. I modellen skelnes der mellem eet eller flere ofre, og det fordeler sig med cirka halvt af hvert i de analyserede dokumentarer. Modellens tredje variabel ser nærmere på, hvorvidt Peter Harms Larsens teori om bøddel-offer holder stik i programmer med skjult journalistik. Det er nemlig ikke altid at et programs offer rent faktisk fremstår som et offer, tværtimod sker det ofte, at det også fremstår som en bøddel. Om det fremstår som offer eller bøddel afhænger primært af, hvorvidt der er tale om eet eller flere ofre, men også af, hvordan vedkommende reagerer på den konfrontation der finder sted. Har man som producent denne viden, kan man nemmere forberede perceptionen, og måske ligefrem målrette perceptionen i en retning, der er fordelagtigt for programmet.
Et eksempel på en dokumentar med en enkeltperson er P2 'Kamphund' hvor Georg Olesen afsløres i at sælge ulovlige hunde. Modsætningen er fx P3 'Rotter i restauranten', hvor en række firmaer afsløres i, ikke at gå til myndighederne, når de opdager rotter, eller tegn på samme, i københavnske restauranter. Her er det altså ikke en enkeltperson, men nærmere en hel branche der afsløres og kritiseres. I afsnittet omkring offeret som variabel, vil jeg gennemgå hvordan man kan forudse, hvordan seerne reagerer på ofrene.

3.1.5 Seks typer

De tre variable danner tilsammen seks forskellige typer af skjult journalistik i danske tv-dokumentarer. Dette sker når man kombinerer dem vertikalt:

Type	**Eksempel**
1. den provokerende type med et setup, hvor offeret er en enkeltperson	P10 'Narret til porno', hvor Rudy Frederiksen afsløres for misbrug af unge piger.
2. den provokerende type med et setup, hvor offeret er flere personer	P3 'Rotter i restauranten', hvor en række rottebekæmpere undlader at melde rotterne til myndighederne.
3. den dokumenterende type med et setup, hvor offeret er en enkeltperson	P2 'Kamphund', hvor Georg Olesen bl.a. afsløres i at sælge Pitbulls.
4. den dokumenterende type med et setup, hvor offeret er flere personer	P22 'Bocentret Ringbo', hvor der afsløres omfattende fejlmedicineringer.

5. den dokumenterende type uden et setup, hvor offeret er en enkeltperson	Ingen eksempler [15]
6. den dokumenterende type uden et setup, hvor offeret er flere personer	P4 'Pædofilidømte bader med børn – uden opsyn', hvor det kritiseres, at fængslet lader dette ske.

Selvom de seks typer umiddelbart ikke lyder så forskellige, er der stor forskel på, hvad de hver især står for og hvad de kan bruges til[16]. I bilag 6 findes der en komplet liste over de 22 programmer fordelt på de seks forskellige typer af skjult journalistik.

Type 1 står for typen, der fremprovokerer en historie og på denne måde sikrer, at have tråd i den under hele pre-produktionen. Den er forholdsvis hurtigt at producere, da man ikke skal vente på at tingene sker af sig selv. Type 1 kan bruges til at skabe en syndebuk, og sikrer dermed de største muligheder for forsider og omtale.

Type 2 står for typen der fremprovokerer en historie, og på denne måde sikrer, at have tråd i den under hele pre-produktionen. Den er forholdsvis hurtigt at producere, da man ikke skal vente på tingene sker af sig selv. Type 2 kan bruges til at rette fokus mod samfundet, og sætte spørgsmålstegn ved dette. Yderligere skabes der ofte sympati for de indirekte ofre.

Type 3 er fluen på væggen. Det overordnede formål er at dokumentere begivenheder der finder sted, og for at gøre dette konstruerer man et setup. Det betyder samtidig, at det er forholdsvis hurtigt at producere, da man ikke skal vente på tingene sker af sig selv. Type 3 kan bruges til at skabe en syndebuk og sikrer dermed de største muligheder for forsider og omtale.

Type 4 er fluen på væggen. Det overordnede formål er at dokumentere begivenheder der finder sted, og for at gøre dette konstruerer man et setup. Det betyder samtidig, at det er forholdsvis hurtigt at producere, da man ikke skal vente på tingene sker af sig selv. Type 4 kan bruges til at rette fokus mod samfundet, og sætte spørgsmålstegn ved dette. Yderligere skabes der ofte sympati for de indirekte ofre.

Type 5 er en ultimativ flue på væggen, idet der her er tale om en ren dokumentation af begivenheder der finder sted. Dette kan kræve tålmodighed, da man er nødt til at vente på tingene sker af sig selv. Type 5 kan bruges til at skabe en syndebuk og sikrer dermed de største muligheder for forsider og omtale.

Type 6 er en ultimativ flue på væggen, idet der her er tale om ren dokumentation af begivenheder der finder sted. Dette kan kræve tålmodighed, da man er nødt til at vente på tingene sker af sig selv. Type 6 kan bruges til at rette fokus mod samfundet, og sætte spørgsmålstegn ved dette. Yderligere skabes der ofte sympati for de indirekte ofre.

Som det fremgår af ovenstående, er der ikke nogen provokerende type uden setup. Blandt min empiri, er der ingen eksempler på dette, og jeg mener det har en naturlig forklaring. Det ville være modsætningsfyldt, hvis man lavede en provokerende historie uden en provokation – dvs. et setup, som netop fremprovokerer

[15] At der ikke er et eksempel blandt de analyserede programmer, er ikke ensbetydende med, at der ikke kan forekomme programmer af den dokumenterende type uden et setup, hvor offeret er enkeltpersoner.

[16] Se venligst bilag 6 for en komplet liste over empirien fordelt på de seks typer.

historien. Det er derfor ikke muligt at lave en ren dokumentation på et provokerende program, idet hele motoren for disse er provokationen og programmerne eksisterer kun i kraft af dette.

Som typerne står beskrevet nu, virker de forholdsvis enkle, men sådan er virkeligheden desværre ikke helt. Analysen og argumentationen for modellen vil bidrage til, at man kan se en række nuancer indenfor hver enkelt variabel. Disse nuancer vil jeg fortælle mere om i kapitel 7.

Som jeg tidligere har været inde på, kunne jeg have valgt min empiri ud fra en række andre kriterier, og i et sådant tilfælde, vil jeg ikke afvise, at der kan forekomme andre og/eller flere typer, end de seks jeg her har præsenteret. Men på baggrund af min udvalgte empiri mener jeg, at modellen er et billede af de danske medier og deres indstilling til - og brug af skjult journalistik. Jeg vil i de følgende kapitler redegøre og argumentere for de enkelte variabler i modellen, samt efterfølgende fokusere på perceptionen.

4. Analyse del 1: Rollen

Modellens første punkt illustrerer, hvorledes den skjulte journalistik har to overordnede roller, i forhold til de enkelte programmer. De to roller, nemlig den dokumenterende og den provokerende, har som tidligere nævnt, hver sit formål. Den dokumenterende skjulte journalistik har til opgave at dokumentere begivenheder der sker, uanset om de dokumenteres eller ej, altså en flue på væggen. Den provokerende skjulte journalistik er en Agent Provocateur, hvor den skjulte journalistik fremprovokerer en begivenhed, der ellers ikke ville være foregået. I min empiri, benytter fire af de analyserede programmer begge roller. Det er programmerne P2 'Kamphund', P10 'Narret til porno', P20 'Asylansøgere arbejder sort' og P23 'Prostitutionens bagmænd'. For at kunne kategorisere disse, har det været nødvendigt at lade det dagsordenssættende element afgøre, hvilken type program det er. Når et program beslutter sig for at lave skjult journalistik, kan der være forskellige bevæggrunde til, hvorfor man vælger henholdsvis den ene eller den anden rolle.
Programmet 'Rotter i restauranten' (P3) er et eksempel på en provokerende historie. Operation X, som står bag P3, vælger at lave et setup, hvor de iscenesætter noget rottelort i et restaurantkøkken. De ringer til en række rottefængere og de antyder, at de helst vil undgå myndighederne, hvilket de fleste rottefængere har råd for. Teoretisk set ville historien kunne laves uden brug af provokation, men Operation X ville risikere, at vente længe inden de fik *en rotte i fælden* og afslørede en rottefænger. Derudover ville der sandsynligvis være flere tilfælde, hvor de optagelser de fik lavet ikke kunne bruges. Så i dette tilfælde må motivationen have været, at få historien hevet hjem hurtigst og billigst muligt, hvorfor de selv vælger at fremprovokere den. Et andet eksempel på en fremprovokeret historie er P16 'Sort arbejde', hvor programmet bag, selv tager kontakt til en række politikere og tilbyder hjemmet sort rengøringshjælp. Her er historien i modsætning til P3 ikke mulig at lave medmindre man spiller Agent Provocateur.

Et fællestræk blandt de provokerende programmer er, at man ikke stiller spørgsmålstegn ved programmernes berettigelse, og overordnet set fatter man sympati for producenterne bag, hvorimod man mister sympatien for de direkte ofre i programmerne. Det kan skyldes, at man afslører ofrene idet de gør deres udåd. Man ser dem handle forkert, og det de gør forkert, er ofte enten direkte ulovligt, eller

umoralsk.

En dokumenterende historie er fx Fælledgården (P8), som var det første bosted, der blev udsat for skjult journalistik. Her foregår begivenhederne i forvejen, og en muldvarp ansættes på bostedet for at observere og dokumentere dem. Begyndte man at spille Agent Provocateur her, ville historien fremstå urealistisk og som modtager, ville man opfatte producenterne som usympatiske og måske ligefrem fatte sympati for de direkte ofre.

Så et dokumenterende program kan ikke laves med en Agent Provocateur-tilgang, da der ville ske et sympatiskifte fra producenterne til det direkte offer. Det er omvendt ikke muligt at lave ren dokumentation på de provokerende programmer, idet hele motoren for programmerne er provokationen, og de eksisterer kun i kraft af denne.

At man er villig til at være provokerende i denne type programmer er umiddelbart ikke overraskende, når man ser på de omkostninger der er forbundet med at producere dem. Programredaktionerne er altså villige til at gå forholdsvis langt for at få programmet sendt.

4.1 Topplacering og høje seertal

Det er dyrt at lave undersøgende journalistik (McIntyre 1991;243), hvilket den skjulte journalistik er en metode indenfor, særligt fordi det tager lang tid at producere, hvis man skal ind til kernen af en sag. Nogle gange kan det være svært at finde ordentlig dokumentation for de påstande man kommer med, og der kan man, som beskrevet i kapitel1, ty til skjult journalistik, medmindre det allerede er en del af programmets koncept, som fx i Operation X, og altså har været intentionen fra starten. Netop økonomien kan være en forklaring på, hvorfor man vælger den provokerende rolle. Det er hurtigere og billigere, end at bruge lang tid på dokumentation. Men uanset om det er den provokerende eller dokumenterende skjulte journalistik, er det dyrt at producere, så det er vigtigt, at programmet får et godt sendetidspunkt og bliver set af flest mulige.

Dette kan man også se på tv-kanalernes prioritering af programmerne. Der teases for næsten alle programmer inden de sendes, nemlig i 91 % af tilfældene. Samtidig bruges der mange ressourcer på at følge dem op med eksempelvis live-interviews eller relaterede indslag. Hvis programmerne er en del af fx en nyhedstime, som det er tilfældet med de programmer der sendes i 21Søndag, så ligger de typisk i toppen. Faktisk er det er kun P8 'Fælledgården', der ikke ligger øverst i den pågældende udsendelse. Det skyldes, at der den dag det blev sendt, var præsidentvalg i Frankrig, og resultatet netop var blevet en realitet. Dette vidner om, at medierne prioriterer programmer med skjult journalistik så højt, at der skal et præsidentvalg til, før det rykker væk fra toppen.

Men et program får ikke automatisk en topplacering og mange seere, blot fordi det benytter metoden skjult journalistik. Jeg kan ud fra min analyse se, at der er tre overordnede elementer, programmerne stræber efter at opfylde. Disse elementer er nyhedskriterierne, dramaturgien og de tabloide værdier, nemlig det grænseoverskridende, det usædvanlige og fjerne samt det genkendelige og nære. Ved at leve op til retningslinjerne for disse tre elementer, øger programmerne sandsynligheden for at få en topplacering og høje seertal.

4.1.1 Nyhedskriterier

Det første element, programmerne stræber efter at overholde, er nyhedskriterierne, som man normalt omtaler i forbindelse med nyheder. Men selvom min empiri består af dokumentarer, lanceres de ofte som nyheder, og derfor er det relevant, at se nærmere på hvilke nyhedskriterier de opfylder. Nyhedskriterierne er blevet til på baggrund af redaktører og journalisters erfaringer gennem tiden, samt forskeres kortlægning af forskellige kriterier. Hvilke kriterier der gør sig gældende, er som udgangspunkt meget forskelligt. Eksempelvis kortlagde Niklas Luhmann ni kriterier; overraskelse, konflikt, tal, noget lokalt, norm-/moralbrud, moralske vurderinger, handlinger frem for beskrivelser, afvigelser og meningsytringer (Luhmann 1996;42-51). I forbindelse med dette speciale, vælger jeg dog at tage udgangspunkt i de fem nyhedskriterier, der anses for at være de dominerende i de danske nyhedsmedier. Det er kriterierne sensation, identifikation, væsentlighed, aktualitet og konflikt (Larsen 2003;38).

Programmet P11 'Bombernes bagmænd', er et eksempel på, hvordan alle fem nyhedskriterier opfyldes:

- Sensation: Danske firmaer snyder myndighederne og sælger ulovligt fyrværkeri i Danmark.
- Identifikation: Fire forskellige danskere fortæller, hvordan de på den ene eller anden måde, har været for tæt på ulovligt fyrværkeri. De repræsenterer fire forskellige måder, hvorpå man kan komme til skade, samt fire forskellige aldersgrupper, hvilket bidrager yderligere til identifikationen.
- Væsentlighed: Det er væsentligt for os alle, for vi ved jo ikke, hvem det går ud over næste gang.
- Aktualitet: Programmet blev vist d. 13/11-06, halvanden måned før nytårs aften og cirka to år efter fyrværkeri-katastrofen i Seest ved Kolding.
- Konflikt: Kriminaliteten med ulovligt fyrværkeri foregår lige for næsen af myndighederne, men de er ikke dygtige nok til at indsamle nok beviser.

Det er ikke kun P11 der opfylder alle nyhedskriterier. Det gør 59 % af de analyserede programmer, og resten af programmerne opfylder som minimum kriterierne konflikt og sensation.

4.1.2 Dramaturgi

Berettermodellen er ifølge Peter Harms Larsen den naturlige fortælleform, dvs. måden, hvorpå næsten alle mennesker opbygger en historie (Larsen 2003;106). Modellen består af syv faser, som alle er lige vigtige, nemlig;

- Anslag: slår temaet an
- Præsentation: giver historiens kerneoplysninger
- Uddybningen: baggrund for at forstå konflikten
- Point of no return (PONR): historiens vendepunkt
- Konfliktoptrapningen: parter bekæmper hinanden
- Klimaks: Konfliktens højdepunkt
- Udtoningen: historien bringes ned på jorden igen (Larsen 2003;109).

I min analyse, har jeg valgt at analysere empirien ud fra denne dramaturgi, idet programmer med skjult journalistik altid er konfliktfyldte, hvilket berettermodellen er ideel til at beskrive. Den er selvfølgelig ikke den eneste måde, at opbygge en historie på. Man kunne eksempelvis også benytte en bølgemodel, men idet den er mindre dynamisk og mere cirkulær end berettermodellen (Larsen 2003;121), antager jeg, at man har fravalgt denne. I programmer med skjulte optagelser, er det vigtigt med fremdrift, og det er der ikke i bølgemodellen. Jeg kunne også have taget udgangspunkt i en spiralbevægelse. Denne er afsøgende, hvilket umiddelbart lyder interessant i forhold til min empiri, men der er til gengæld ikke tale om en spændingsopbyggende dramaturgi, hvilket er vigtigt for denne type programmer (Drotner 2002;250-251). Derfor har jeg altså valgt berettermodellen, idet den som udgangspunkt opfylder behovene i empirien.

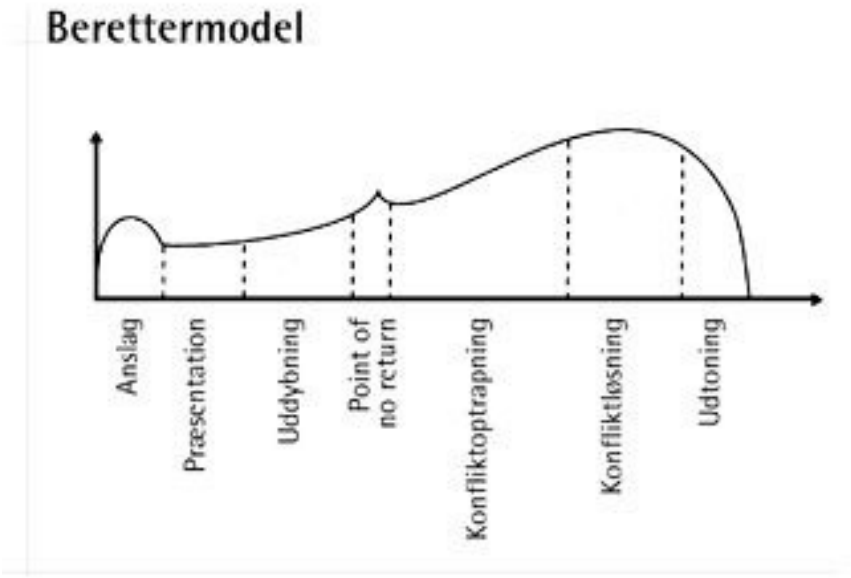

Programmet P1 'Parasitter' er et skoleeksempel på, hvordan programmerne overholder dramaturgien:

- I anslaget bruges de skjulte kamera-optagelser først som dæk billeder til Morten Spiegelhauers introduktion. Billederne er altså uden lyd. Der kommer dog efterfølgende nogle skjulte optagelser, som denne gang er med lyd. Efter et lille sammenklip af et par highlights fra programmet går det over i en præsentation. De skjulte optagelser og sammenklippet skaber tilsammen en teaser til resten af programmet. Man får en antydning af hvad der skal ske, og hvordan det kommer til at ske.

- I præsentationen gøres det klart, at programmet handler om Hulda Clark metoden, og at der findes flere behandlere i Danmark. Nogle skjulte telefonoptagelser og derpå det første setup, hvor Morten Spiegelhauer tager til en behandling med skjult kamera, viser hvad konfliktens indhold er; der kan uden brug af læger stilles en diagnose, faktisk næsten gennem telefonen og det strider mod al sund fornuft.

- Uddybningen begynder med et besøg hos Lægemiddelstyrelsen. Her får Morten Spiegelhauer bekræftet, at de remedier han har købt ved første behandling for det første er ulovlige og for det andet slet ikke virker. Der benyttes ikke skjult journalistik i uddybningen, hvis formål er at give baggrund for at forstå konflikten (Larsen 2005;109).

- Morten Spiegelhauer vil have undersøgt, hvorvidt han rent faktisk er syg eller ej. Det sker i point of no return (PONR), hvor han er på Rigshospitalet. Samtidig sender han en urinprøve til behandleren Michael Kastberg i Jylland. Han laver efterfølgende skjulte telefonoptagelser med ham. Vendepunktet bliver altså, at Michael Kastberg, påstår at Morten Spiegelhauer er syg. Det gør han, på trods af at Morten Spiegelhauer netop er blevet undersøgt og erklæret rask.

- I konfliktoptrapningen tager Morten Spiegelhauer på besøg hos Michael Kastberg med skjult kamera. Dette er den længste sekvens med skjult journalistik. Konfliktoptrapningen sætter historien på spidsen ved at snakke med en case og efterfølgende et besøg hos behandleren Henrik Dalsmund. Igen bruges der skjulte optagelser. Operation X benytter flest mulige våben og argumenter til at angribe Hulda Clark behandlerne. Både spændingen og fascinationen øges, og ved hjælp af en case, øges identifikationen også væsentligt.

- Morten Spiegelhauer tager til Jylland for at konfrontere Michael Kastberg med de skjulte optagelser. Her bruges de skjulte optagelser som flashbacks. I klimaks konfronterer Operation X også den europæiske Hulda Clark organisation. Dette sker igen ved hjælp af skjulte kameraoptagelser.

- Udtoningen er meget kort, og bruges til at opsummere, hvad Rigshospitalets læge og en case mener om Hulda Clark metoden. Her er ingen skjult journalistik.

Som man kan se, bruges den skjulte journalistik aktivt i næsten alle faserne af berettermodellen. Ser man samlet på hele empirien, er der et mønster der går igen. Nemlig at udtoningen og uddybningen er de eneste steder, hvor der sjældent eller aldrig benyttes skjult journalistik. Det kan skyldes, at uddybningen, der giver baggrunden for at forstå konflikten, skal fremstå objektiv og seriøs, for at modtageren tror på historien. Og udtoningen skal bringe modtageren tilbage til virkeligheden, hvilket den gør ved at bringe billeder der ikke er skjulte og altså tilgængelige for alle.

Programmerne er smarte, når de benytter denne opbygning. Den skaber nemlig troværdighed ved at de skjulte optagelser hele tiden dokumenterer programmets påstande. Der er dog to tilfælde, hvor berettermodellen ikke følges så slavisk. P2 'Kamphund' er en af undtagelserne, og består af to historier, med hver sin berettermodel. Den første berettermodel handler om ulovlige hundehandler, hvor Georg Olesen afsløres i at sælge bl.a. Pitbulls i Danmark, og den anden historie handler om hvordan der organiseres ulovlige hundekampe herhjemme. Begge steder hjælper den skjulte journalistik med til at opbygge historien og er afgørende for klimaks. Programmet om bostedet Fælledgården (P8) er den anden undtagelse, og et eksempel på, at programmet er tænkt ind i en større pakke. Der er nemlig ikke nogen decideret berettermodel i selve programmet. Men ser man på pakken omkring programmet, som består af to live-interviews og et ekstra indslag, så udgør denne hele berettermodellen. Uddybning, PONR og konfliktoptrapningen er de tre punkter, selve programmet dækker.

4.1.3 Tabloidsering

Det sidste element programmerne benytter sig af, for at skaffe sig en topplacering, foromtale og flest mulige seere er det tabloide element. At det er smart at spille på dette element er der ingen tvivl om. Overskrifter med sex, vold og kriminalitet sælger nemlig aviser og tiltrækker seere (Greenwald 2000;111).

Det tabloide element har været undervejs gennem mange år. I forbindelse med monopolbruddet i 1988 blev det meget tydeligt, at der var ved at ske en forskydning indenfor nyhedsstoffets sammensætning. Forskydningen var på vej allerede inden monopolbruddet, men det var her, det blev virkelig tydeligt. Franklin skrev i 1997 at nyhedsformidlingen er blevet forvandlet til 'newzak' – altså nyhedshistorier, hvor den offentlige appel vægter mere end vigtigheden, og Jørgen Bonde Jensen skrev i 1998, at

> *'Journalistik, herunder ikke mindst tv-mediet, bevæger sig ustandseligt videre mod ikke bare at tage form af underholdning, men at blive ren underholdning,'* (Hjarvard 1999;179-180).

Som Jørgen Bonde Jensen skrev, var det ikke kun indenfor nyhedsgenren, at journalistikken blev underholdning, men derimod indenfor al journalistik og særligt tv-mediet. Tendensen til at ville underholde kom også tydeligt til udtryk indenfor den undersøgende journalistik.

> *'Scholarly studies of the investigative tradition in many ways parallel those of the tabloid tradition,'* (Greenwald 2000;108).

Journalistikken, herunder den undersøgende journalistik er altså tabloidt, og Colin Sparks definerer tabloidsering således:

> '*Først og fremmest er tabloidsering en proces, gennem hvilken andelen og betydningsfuldheden af det stof, der vedrører offentlige økonomiske og politiske anliggender, reduceres i medierne. For det andet er det en proces, hvorigennem umiddelbar individuel erfaring bliver til det vigtigste vidnesbyrd og tillægges den højeste værdi i konventioner for rapportering og diskussion,'* (Sparks 1998;7).

Det er denne definition Stig Hjarvard tager udgangspunkt i, idet han opstiller tre overordnede kendetegn i forhold til modtagerens liv indenfor de tabloide værdier. Disse er det grænseoverskridende, det usædvanlige og fjerne samt det genkendelige og nære.

Den grænseoverskridende værdi er fælles for alle programmerne. P5 'Solgt til sex', handler eksempelvis om kvinder der indsmugles i Europa, til brug som prostituerede. Hvis de nægter, udsættes de eller deres pårørende for vold. Programmet handler altså både om sex, vold og kriminalitet, hvilket er det, der kendetegner det grænseoverskridende stof (Hjarvard 1999;182). Det er ikke så overraskende, at alle programmerne spiller på dette element, når man tænker på, hvilken type dokumentar der er tale om. Følger man Peter Harms Larsens definition af faktaprogrammer[17], kan man nemlig sige, at programmer med skjult journalistik er *afslørende faktaprogrammer* (Larsen 2005;193), og disse står for værdier der har med lov, ret, moral og etik at gøre.

[17] Peter Harms Larsen benytter begrebet faktaprogrammer om dokumentarer, idet han ikke mener termen dokumentar er præcis og dækkende nok (Larsen 2000; 912).

Lidt over halvdelen af programmerne spiller på værdien det genkendelige og nære. Dette gør de for at skaffe størst mulig identifikation blandt seerne, således at de bliver hængende og ser programmet til ende. Programmerne P8 'Fælledgården', P13 'Er du åndssvag', P14 'Bostedet Sjælør' og P22 'Ringbo' er alle eksempler på, hvordan man ved at vise et plejehjem/bosted for ældre eller handicappede, skaber genkendelighed til en stor målgruppe. Det er de færreste der ikke kender en der bor på plejehjem eller en anden form for bosted, og dermed kan genkende og identificere sig enten med personer eller selve situationen.

Den sidste værdi, det usædvanlige og fjerne benytter 14 % af programmerne sig af. Her er det hændelser fra de kendtes verden der er i fokus, og sladderstoffet har høj prioritet. Særligt P2 'Kamphund' der handler om salg af kamphunde og hundekampe spiller på denne værdi, idet den stærke mand Georg Olesen[18] medvirker. Han får en central rolle i både produktet og perceptionen. Selvom Georg Olesen kun medvirker i halvdelen af programmet, får han en fremtrædende rolle i produktet. Der er en billedsekvens med ham fra hans tid som stærk mand, og det fremhæves flere gange i speaken hvem han er. I perceptionen refererer aviserne ligeledes til ham som en stærk mand, og han nævnes hver gang i rubrikken eller underrubrikken; 'Muskelmand renset for sigtelser'[19], 'Kamphunde: Stærk mand kræver erstatning af TV2'[20] eller 'Stærk mand trues på livet'[21]. Fordi programmet uventet fik mulighed for at spille på værdien det usædvanlige og fjerne, gør de det i så stor en grad, at det udelukkende bliver Georg Olesen der bliver dagsordenssættende i perceptionen og han overskygger fuldstændig den anden afslørede, - en ukendt, almindelig borger. Et andet eksempel på værdien det usædvanlige og fjerne, er P10 'Narret til porno' hvor det er sikkerchat-konsulent Rudy Frederiksen der afsløres. Her er det knap så udpræget, at der spilles på værdien. Det sker dog stadig, blot i mindre grad end i P2. Rudy Frederiksen har flere gange tidligere været benyttet som ekspert i medierne og programmet gør meget ud af at vise gamle tv klip med ham, eksempelvis et klip fra DR TV Avisen, hvor han udtaler sig som ekspert. Man kan ikke decideret sige, at Rudy Frederiksen var kendt før P10, men for den opmærksomme seer, var han heller ikke ukendt og Operation X gør sit for at gøre ham kendt med tilbagevirkende kraft.

P10 'Narret til porno' med Rudy Frederiksen og P16 'Sort arbejde', hvor politikere tilbydes sort rengøringshjælp, er de eneste, der spiller på alle tre værdier. De bliver ultimative tabloide programmer, idet de omhandler kriminalitet, sex og vold i de kendtes verden, der samtidig er ligeså banal og genkendelig, som almindelige menneskers hverdag (Hjarvard 1999;182).

Opsummerende kan det konkluderes, at den traditionelle undersøgende journalistik kombineres med det tabloide stof, når man laver skjult journalistik. Den undersøgende journalistik skal være skeptisk og fair, men stadig til dels tabloidt, for at det bliver lige nøjagtig så interessant, at modtagerne gider se det (Greenwald 2000;116), og det lever min empiri i høj grad op til.

[18] Georg Olesen er tidligere danmarksmester i styrkeløft i 1984 og 1987, hvorfra tilnavnet 'stærke Georg' kommer.

[19] Ekstra Bladet 28/12-05

[20] Jyllands Posten, 2/1-06

[21] Ekstra Bladet, 30/4-05

Tv-programmerne er i høj grad ivrige for at få deres programmer med skjult journalistik prioriteret. Det gør de primært ved hjælp af tre elementer, nemlig nyhedskriterierne, dramaturgien og tabloide værdier. Dermed er det som om hele produktionen og kampen for at lave en god historie bider hinanden i halen. For at lave den bedst mulige historie, skal producenterne have en god økonomi i baghånden, men for at få den gode økonomi, skal historien også skabe høje seertal. I og med det er så vigtigt, at få denne placering og de høje seertal, kan man derfor sætte spørgsmålstegn ved, hvorvidt programmerne altid formidler deres historier bedst muligt, og om de går på kompromis med indholdet eller metoden. Derfor er det også relevant at spørge, om den skjulte journalistik altid er den bedste løsning rent formidlingsmæssigt?

4.2 Bedste formidling?

Jeg vurderer at der er en række programmer, hvor man godt kan fortælle historien uden brug af skjult journalistik. Dette understøttes af mængden af skjult journalistik i de enkelte programmer. Det fylder alt mellem 4 % og 78 % af hele programmet. Altså er der nogle programmer med så lidt skjult journalistik, at den umiddelbart forekommer overflødig. Og faktisk er den skjulte journalistik ikke afgørende for indholdet, i de programmer, hvor det fylder meget lidt. Her fungerer det i stedet som en ekstra dokumentation, et visuelt bevis eller et *show it, don't tell it*. Da dette ofte er en dokumentation med det direkte offer, vil nogen nok argumentere for, at denne dokumentation er den vigtigste. Min påstand er dog, at det ikke altid er ensbetydende med, at den vigtigste dokumentation, reelt er nødvendig. Dette ser man gerne i de programmer, hvor den skjulte journalistik direkte eller indirekte er en del af konceptet. To eksempler er programmerne P9 'Modellernes mareridt', hvor unge piger lokkes til at få taget nøgenbilleder og P21 'Fup på boligmarkedet', hvor www.boligbasen.dk og en Advodan-advokat afsløres i at snyde. Begge programmer er fra Operation X.

I programmet P21 'Fup på boligmarkedet' bruges der kun 4 % skjult journalistik og dette fører ikke til nogen ny viden. Den skjulte journalistik bruges i anden del af programmet, hvor Advodan-advokaten afsløres i at snyde sine kunder. Operation X laver nogle skjulte optagelser af ham med både kamera og telefon, og de dokumenterer, hvad han siger til kommende kunder i de indledende samtaler. Dette dokumenteres også af to uafhængige kilder, begge kunder hos den pågældende advokat. I P9 'Modellernes mareridt' bruger man ligeledes den skjulte journalistik til at dokumentere, hvad fotografen reelt siger til de håbefulde piger, ved deres første møde. Man ser dog ikke, hvordan han lokker dem under selve fotoseancen. I dette program er der igen to uafhængige kilder, der fortæller om både det første møde og om hvordan fotografen lokkede dem til at smide tøjet under selve fotoseancen. Den tredje oktober 2008 blev Bastard Film kritiseret af pressenævnet, fordi de, som i de ovenstående programmer, også bruger unødig journalistik;

> *Nævnet finder, at det ikke var nødvendigt med skjulte optagelser for at dokumentere, at der var problemer med medicineringen af de psykisk syge på Ringbo. De kom nemlig frem via udtalelser fra en pårørende og fra embedslægen, så det var slet ikke nødvendigt at filme med skjult kamera for at viderebringe sagen til seerne, finder nævnet.*[22]

[22] Politiken, 3/10-08

Indenfor journalistikken, er det almindeligt, at man har dokumenteret sine påstande, når man har to uafhængige kilder der bekræfter dem. Og det er netop hvad man ser blive opfyldt i disse to eksempler. To uafhængige kilder bekræfter hinanden og historien. Altså burde det ikke være nødvendigt med mere dokumentation. Dog skal man selvfølgelig være opmærksom på, hvor stærkt påstande fra cases står sammenlignet med dokumentationen fra et skjult kamera. Så selvom der er to uafhængige kilder der påstår noget, vil det altid blive påstand mod påstand, når man konfronterer det direkte offer. Derfor er det også forståeligt, at Operation X vælger at lave de skjulte optagelser – særligt fordi det i begge tilfælde er enkeltpersoner de afslører, og her bør man være ekstra omhyggelig. Men reelt er den ekstra dokumentation ikke nødvendig at offentliggøre, og redaktionen kunne have valgt blot at have dem liggende, i tilfælde af, at der senere kom nogle klager. Dette mener jeg, er hvad de burde gøre, hvis man ser på det med faglige briller. Ser man det derimod med producentens briller, bidrager de skjulte optagelser til en mere farverig og nuanceret udsendelse, og man skal ikke undervurdere hvad dette betyder, både for programmet og seertallene. Og samtidig viser billederne noget producenterne kan undgå at fortælle, hvilket jo anses som en journalistisk dyd.

Nu kunne man så foranlediges til at tro, at Operation X vælger at vise den overflødige men meget gode dokumentation fordi det står i konceptet. Men ifølge Kasper Vilsmark, redaktionschef på Operation X, så er der ikke noget krav i konceptbeskrivelsen om, at der skal bruges skjult kamera i programmet. Han fortæller derimod at:

> *"Kun når der ikke er mulighed for at skaffe dokumentation på anden måde end brug af skjult kamera, benytter vi os af dette."*

Men i bogen 'Operation Spiegelhauer' står der bl.a. at;

> '*Vi skal lave et dybdeborende journalistisk program, hvor man med skjult kamera infiltrerer kriminelle miljøer og bagefter konfronterer bagmændene'* (Spiegelhauer 2007;67).

Så selvom det altså ikke står direkte, at der *skal* bruges skjult kamera, ligger det tilsyneladende indirekte i programmets koncept, hvilket kan være endnu en forklaring på, hvorfor Operation X vælger at benytte overflødig, men god dokumentation, der er lavet med skjult journalistik.
Samtidig er det værd at nævne, at Operation X faktisk bryder deres eget koncept, da de jo har dokumentation nok, hvor der ikke er brugt skjult journalistik.

Det skal til Operation X's forsvar nævnes, at de ikke er de eneste, der benytter god, men overflødig dokumentation, som ikke er afgørende for at historien rent faktisk kan dokumenteres. I andre programmer som fx Berusede besætningsmedlemmer (P6), der er produceret af Dags Dato og Søren Ventegodt (P7), der blev sendt i DR Magasinet Søndag kan man fortælle historierne uden at benytte skjult journalistik. I stedet for den skjulte journalistik, kunne de have brugt cases eller øjenvidne beretninger. Programmet om Søren Ventegodt er et godt eksempel på, at der i forvejen er en case med en stærk historie. Kunne man finde endnu en case (hvilket perceptionen faktisk viser, at man kan) og fortælle historien via den, ville det reelt set være en bedre eller lige så god dokumentation, som det den skjulte journalistik giver. I stedet vælger programmet at benytte skjult kamera og en muldvarp og de bliver et visual proof for historien.

Den skjulte journalistik fungerer altså mere som visual proof, end det tilfører noget til historien. Når det er

tv, er det selvfølgelig særligt vigtigt med gode visual proofs, men som jeg netop har gennemgået, er det ikke altid den mest hensigtsmæssige måde at fortælle historien på. Dette viser programmernes villighed til at gå på kompromis med indholdet, for i stedet at tilføre visual proof eller opfylde et programs indirekte eller direkte koncept.

Der er altså noget der tyder på, at nogle programmer er villige til at gå på kompromis med koncept og indhold, og spørgsmålet er så, om de også er villige til at gå på kompromis med etikken?

4.3 Etik og hypotese

Man kan altid diskutere, hvorvidt et program er etisk forsvarligt eller ej. Er historien det værd, og er metoden den mest korrekte. Ifølge bogen 'Operation Spiegelhauer' tænker Operation X og andre programmer meget over etikken omkring brugen af skjult journalistik og skriver således at:

> *"På tv-stationerne har man jævnligt diskussioner, om det overhovedet er etisk forsvarligt at vise skjulte optagelser. (…) Skjult kamera kan være forbandet underholdende, men det må aldrig være et argument for at bruge det. (…) Og det han optager, skal have stor samfundsmæssig relevans,"* (Spiegelhauer 2007;88).

Så det tyder altså på at kanalerne tænker over etikken, men det fremgår kun tydeligt for modtagerne én gang i forbindelse med selve programmet. Det sker i P8 'Fælledgården', hvor muldvarpen, der har været ansat på bostedet, er inde i studiet og fortælle om sine etiske overvejelser inden selve programmet vises. At DR i dette tilfælde valgte at skilte med deres etiske overvejelser tror jeg skyldes, at dette var det første program af sin art. Det var første gang man på dansk tv gik så vidt, at man ligefrem fik ansat en muldvarp på en arbejdsplads og på den måde brugte den skjulte journalistik. Selvfølgelig var der brugt muldvarpe før, som fx i Søren Ventegodt sagen (P7), men aldrig så omfattende og på en så infiltrerende måde.

At programmerne ikke skilter med deres etiske overvejelsers, kan altså skyldes, at man nu er blevet vant til denne type tv, og det ikke længere er så banebrydende, men det kan måske også skyldes hele forberedelsen af et program. Det har nemlig vist sig, at det ikke er altid, at et programs hypotese holder. Det vil sige, at producenterne har én forestilling om, hvordan en historie hænger sammen, men at virkeligheden ikke altid er som man regner med. I disse tilfælde er der to eksempler på, at producenterne således har været nødt til at gå på kompromis med etikken, for at hive historien hjem. Det ene er historien om Søren Ventegodt (P7), hvor DR i perceptionen blev kritiseret for at manipulere de skjulte optagelser. Et bevis på, at den beskyldning er korrekt, ses i programmet hvor Søren Ventegodt bliver spurgt til, hvorvidt muldvarpen skal være nøgen. Søren Ventegodts svar har undertekster på grund af den dårlige lyd, og der står *'mange, mange gange'.* Men reelt siger Søren Ventegodt faktisk *'OM mange, mange gange'.* Det var kun programmet Mennesker og Medier på P1 og Information[23], der i perceptionen fangede denne brøler, som er et af flere eksempler på, at hypotesen tilsyneladende ikke holder:

> *'I et af klippene spørger journalist Signe Daubjerg: "Skal jeg ikke være nøgen?"*
> *De skjulte optagelser er udstyret med undertekster, da lyden er ringe. I følge undertekstern svarer Ventegodt: "Mange, mange gange."*

[23] 'Mediekritik: Om mange mange gange', Information 10/12-05.

> *Så var der linet op til Ekstra Bladets forside: Dr. Klam.*
> *Men P1 programmet Mennesker og Medier, der blev sendt i går, har lyttet optagelserne igennem. Og det viser sig at Ventegodt ikke siger at Signe Daubjerg skal være nøgen mange, mange gange. I tekstningen har Søndagsmagasinet udeladt et fatalt 'om.' Ventegodts svar lyder: "Om mange, mange gange."'* [24]

En mulig forklaring på, at DR strammede optagelserne er, at programmet har været dyrt at producere, så det kan ikke nytte noget, hvis det hele falder til jorden. Dog mener chefen for magasinerne i DR ikke, at det skal tillægges nogen større betydning:

> *'"Det er en fejlhøring, men der er altså ikke noget, der får mig til at ligge søvnløs om natten." Adspurgt om ikke det sætter sagen i et andet lys, svarer hun: "Synes du virkeligt forskellen er så stor?"'*[25]

For at summere op, har jeg altså fundet ud af, at den skjulte journalistik kan indtage to forskellige overordnede roller, nemlig den provokerende og den dokumenterende. I og med at et program med skjult journalistik er meget omkostningsfuldt, er det vigtigt for producenterne bag, at programmet får en god placering i sendefladen og samtidig får et højt seertal. Dette opnår de ved hjælp af tre overordnede elementer, nemlig at opfylde nyhedskriterierne, at følge en stram dramaturgi og samtidig spille på de tabloide værdier. I den forbindelse kan man dog frygte, at programmerne bruger den skjulte journalistik for at fremme mulighederne for at opnå seertallene, og måske ligefrem går på kompromis med historien. Der er nogle tilfælde, hvor den skjulte journalistik forekommer overflødig, og ikke tilfører historien noget. Samtidig er der en tendens til, at programmerne ikke altid lever op til deres egen hypotese i pre-produktionen, og at den altså ændrer sig i produktet. I de tilfælde vinder metoden over historien og dermed sikrer man igen en større sandsynlighed for en topplacering i sendefladen. Så de forskellige roller er tæt forbundet med muligheden for seere og omtale.

Den overordnede forskel på de to roller er, at den provokerende rolle starter en historie, der ellers ikke ville være fundet sted. Den dokumenterende er en slags flue på væggen. Samtidig er den provokerende rolle også en metode hvorpå man kan sikre sig optagelserne hurtigere, og samtidig kan flere af optagelserne sandsynligvis bruges, idet de er forberedte i en anden grad end i de dokumenterende programmer. I de dokumenterende programmer skal man være mere sikker på, at der er en historie, idet man ikke fremprovokerer den.

I næste kapitel vil jeg fokusere på anden del af modellen, nemlig hvilken metode der benyttes. Denne kan være med eller uden et setup, og jeg vil bl.a. se nærmere på, hvilke typer af setups der findes inden for den skjulte journalistik.

---

[24] Ibid

[25] Ibid

5. Analyse del 2: Metoden

Som nævnt skriver Anne Jerslev at ideen med et setup er, at programmet iscenesætter en virkelighed med det mål, at få det uventede til at ske (Jerslev 2000;3). Sådan er det også normalt, men når man laver skjult journalistik, er der en tendens til, at man har en klar forventning om, hvad der kommer til at ske i den konstruerede virkelighed. Dette er måske forklaringen på, at man i 82 % af programmerne benytter et setup. Man vil gerne kende resultatet på forhånd, særligt taget i betragtning, at det, som nævnt, er omkostningsfuldt at producere. Ved at konstruere et setup kan man altså nemmere styre sit program i den retning man ønsker. Er der ikke noget setup, er programmet i højere grad overladt til tilfældighederne, hvilket kan være en stor (økonomisk) risiko at løbe. Derfor skal man være endnu mere sikker på historien, når der ikke konstrueres et setup.

Efter analyserne af programmerne viste det sig, at setup'et har tre forskellige betydninger, afhængig af hvordan det bruges:

- det afgørende setup, som bestemmer, hvorvidt historien bliver en realitet.
- det setup som skaber visual proof[26].
- det overflødige setup, som ingen reel indflydelse har på programmet.

Det er særligt indenfor de provokerende programmer, at det afgørende setup gør sig gældende. I P16 'Sort arbejde' er der en klar forventning og forhåbning om, hvad der skal ske. Man konstruerer et setup, hvor man lægger lokkemad ud, og håber på, at ofrene bider på. Og det gør de. 21Søndag konstruerer, i samarbejde med Ekstra Bladet og TV3, en historie, hvor de tilbyder sort rengøringshjælp til politikere, ved at ringe til dem og tilbyde arbejdskraft uden regning. En af konerne til en politiker svarer bl.a. 'at hendes støv er ligeglad med, om der er regning eller ej.' Og selvom det hver gang er den bedre halvdel til de myndighedspersoner der afsløres, der siger ja til sort rengøring, så virker setup'et og programmet bliver en realitet: myndighedspersoner der skal være borgernes forbilleder, benytter selv sort arbejdskraft og er altså dobbeltmoralske. Setup'et bliver i dette tilfælde afgørende for, hvorvidt man har en historie eller ej.

Det er dog ikke altid, at setup'et er afgørende for historiens eksistens. Nogle gange medvirker det mere til at skabe et visual proof, hvilket blandt andet ses i P1 'Parasitter', programmet hvor uautoriserede læger sporer parasitter i urin og kan se kræft og diverse andre sygdomme. Her benytter man tidligere patienter, der nu er døde, til at skabe det visuelle proof for, at behandlingen ikke virker. Eksempelvis sidder en veninde til en afdød og fortæller om, hvordan hendes veninde blev snydt, betalte formuer for falske behandlinger og alligevel døde. Alt dette fordi hun var desperat og villig til at prøve alt. Setup'et medvirker til en mere troværdig dokumentation, hvor modtageren får syn for sagen.

Til sidst er der P9 'Modellernes mareridt', hvor der konstrueres et fotostudie. Operation X, der har produceret P9 gør meget ud af at præsentere studiet og inviterer bl.a. en fotomodel ind for at inspicere det og sige god for, at det ligner et ægte studie. Men på trods af, at der gøres så meget ud af setup'et, bliver det aldrig en del af historien. Det eneste det bruges til, er at tease for næste uges program. Så her kan man altså tale om et overflødigt setup, der ingen indflydelse har på programmet og dets indhold.

[26] Man giver syn for sagen (Larsen 2005;39).

Selvom man har brugt tid på at forberede et setup ned i mindste detalje, er det ikke altid det lykkes, og i nogle tilfælde får Anne Jerslev rent faktisk ret, og det uventede kommer til at ske. Programmet om Søren Ventegodt (P7) fremstår kunstig, idet der fra starten fokuseres så meget på sex, at det virker påfaldende. I programmet spørger muldvarpen eksempelvis om det ville hjælpe, (på hendes fiktive sygdom) hvis de gik i seng sammen, hvortil Søren Ventegodt svarer nej. Selvom DR altså, ved hjælp af den skjulte journalistik, forsøger at krydre deres udmærkede og ellers veldokumenterede historie med et visuelt bevis på, at Søren Ventegodt vil have sex med sine patienter, lykkes det aldrig. Dette giver han også selv udtryk for i interviewet efter programmet:

> *"Det er journalisten, der prøver at forføre mig med en bemærkning om, at ville det ikke være bedre, hvis vi gik i seng sammen først"* (P7 'Søren Ventegodt').

Hvis redaktionen bag afsløringen havde væbnet sig med tålmodighed og havde afholdt flere konsultationer i stedet for kun en, var resultatet af den skjulte journalistik måske blevet bedre, og setup'et var måske lykkedes.

5.1 Muldvarp

Når man laver et setup, bruges der oftest også en muldvarp. Altså en forklædt person der udgiver sig for at være en anden med det formål at trænge ind i et miljø, som en redaktion ønsker at afdække eller trække informationer ud fra. Oftest er det en uddannet journalist, men i nogle tilfælde er det en person med en særlig indgang til et miljø (Spiegelhauer 2007;76). I halvdelen af programmerne er det en journalist fra den pågældende redaktion der er muldvarp og i 14 % af tilfældene er det programmets vært. At dette tal er så højt skyldes, at Operation X i første sæson benyttede deres egen vært, Morten Spiegelhauer, som muldvarp. Det er de imidlertid stoppet med, eftersom han jo nu er et kendt ansigt. Der er ikke andre dagsordenssættende programmer, hvor værten har spillet så central en rolle, men i programmet Konsum på DR[27], brugte de ligeledes deres vært til flere afsløringer. Også et undersøgende og afslørende journalistisk program, der skulle have haft premiere på DR1 i 2008, havde planlagt at deres vært skulle være muldvarp. Nu er programmet blevet skrottet og DR viser i stedet nogle af programmerne som enkeltstående dokumentarer. Det ser man fx i P23 'Prostitutionens bagmænd'.

I næsten en fjerdel af programmerne er det journalistpraktikanter der agerer muldvarp. Det er fx meget normalt, når man vil afdække et arbejdsmiljø. Det ses både i P8 'Fælledgården', P13 'Er du åndssvag', P14 'Bostedet Sjælør' og P22 'Bocentret Ringbo'. At programmerne bruger journalistpraktikanter er ikke noget de skilter med. Tværtimod. I P13 blev journalistpraktikanten/muldvarpen fx præsenteret som *journalist* Adam Dyrvig, og der blev altså ikke informeret om, at han reelt var journalistpraktikant. At de undlader at fortælle, at muldvarpen kun er praktikant tror jeg primært skyldes tre ting; for det første er det måske meget simpelt; det skaber mere forvirring end det gavner, at sige praktikant end bare journalist. Men derudover tror jeg, at producenterne frygter at miste troværdighed. Nogen vil måske sætte spørgsmålstegn ved en praktikants dømmekraft, særligt fordi mange måske ikke ved, hvad en praktikant kan i forhold til en færdiguddannet journalist.

[27] Som dog ikke er en del af min empiri, men var sammen med Operation X, de første programmer der brugte skjult journalistik som metode.

Opsummerende kan man sige, at det er forskelligt hvem der agerer muldvarp, og man kan konkludere, at det ikke er alle muldvarpe, der er lige hensigtsmæssige at benytte.

En muldvarps job er at stille spørgsmål og grave sig ned i sager. De spørgsmål de stiller, er oftest åbne eller ledende. Det er kun i en tredjedel af programmerne, at de stiller neutrale spørgsmål, på trods af, at de er meget bevidste om den neutrale rolle de skal indtage. I bogen 'Operation Spiegelhauer' beskriver de fx en elementær regel der skal overholdes når man agerer muldvarp, nemlig at man ikke må fiske for at få offeret til at sige eller gøre ting, de ikke normalt ville have gjort (Spiegelhauer 2007;88). Tager man igen P13 'Er du åndssvag' som eksempel, bliver der i introduktionen sagt, at muldvarpen Adam Dyrvigs rolle er at forholde sig neutral og observerende. Han skal kun gøre det han får besked på, og skal ikke fremprovokere nogen handlinger. Undervejs stiller Adam dog spørgsmålstegn ved vilkårene på plejecenteret, hvilke dog enkelte gange er på grænsen til at være subjektive. Eksempelvis er der en beboer der tisser i sengen i løbet af natten og Adam får at vide, det er helt normalt hvortil han siger: "Jamen burde nattevagten så ikke gå ind og tjekke ham i løbet af natten" og "Tror du ikke hellere han vil op end at ligge en hel nat med våde lagner?" [28]. Ifølge 'Operation Spiegelhauer' betyder de kritiske spørgsmål, at dokumentationen bliver ugyldig (Spiegelhauer 2007;88). Troværdigheden er dog ikke truet, idet man som modtager sagtens kan forstå situationen, men muldvarpen burde alligevel have været professionel nok til ikke at gøre det. Så længe muldvarpene er så tilpas neutrale, at der efterfølgende ikke kan sættes spørgsmålstegn ved, om de har påvirket historien er det altså ikke et problem for seerne, men rent fagligt skal man være neutral. I programmet om Søren Ventegodt (P7) blev det dog et problem. Her blev muldvarpen efterfølgende anklaget for at være for fokuseret på sex. Søren Ventegodt udtaler efter programmet, at "det eneste hun (muldvarpen, red) ønskede var, at få af vide, hvornår de skulle bolle." Anderledes er det i P3 'Rotter i restauranten', hvor en af de konfronterede parter faktisk erkender, at muldvarpen er tilpas neutral. Det siger Mortalins direktør efter han har set de skjulte optagelser.

Der kan godt være flere muldvarpe i samme program. Det er tilfældet i P10, historien om Rudy Frederiksen. Her ser man en journalistpraktikant der spiller Mette, hvis formål er at være lokkemiddel. Hun skal bruges til at bekræfte, at Rudy Frederiksen ikke bare blærer sig med sine påståede erobringer. Så er der direktøren for Arto.dk som skal bevise, at Rudy Frederiksen har afpresset ham. Til sidst er der journalisten der spiller en fotografven, der skal få ham til at fortælle, hvordan han lokker de unge piger til at dyrke sex med ham.

Udover at stille de rigtige spørgsmål og få de rigtige svar har muldvarpene også en anden vigtig rolle. To tredjedel af dem skal nemlig også selv lave den skjulte journalistik, oftest i form af et skjult kamera, og hvordan man gør det, er ikke noget programmerne ligger skjul på. I P8 'Fælledgården' viser programmet eksempelvis den vest frem, som det skjulte kamera sad i og muldvarpen bar. De skjulte kameraer vises også frem i P9 'Modellernes mareridt' og P10 'Narret til porno', hvor de er placeret i et fotostudie. Her udpeger Morten Spiegelhauer ligefrem hvor de er gemt. Udover at muldvarpen bærer kameraet og det er et stationært kamera der laver optagelserne, er det i knap halvdelen af programmerne en journalist[29], der laver den skjulte journalistik. Det ser man eksempelvis både i P15 og P19 – begge historier om svinetransporter. Her er det DR-journalisten Kristian Sloth der både laver skjulte telefonoptagelser og skjult kamera.

[28] *Er du åndssvag?* Tidskode: 06.41 og 08.46.

[29] Dette er journalister, som ikke er muldvarpe.

Der er ingen tvivl om, at man opnår de flotteste billeder, når de optages med et stationært kamera. Her har man mulighed for at få lyset til at falde bedst muligt, og billederne bliver vandrette og rolige. Men nogen gange er der en ide i at det skal være rodede, hoppende billeder, fx for at skabe en større autencitet. Ved at bruge disse billeder, får modtageren en større følelse af at være fluen på væggen og dermed en del af historien. Så afhængig af hvad der skal afsløres, vælger programmerne henholdsvis rolige eller urolige billeder. Der er ikke noget system i, hvem der benytter hvad, Operation X benytter eksempelvis begge typer skjult kamera.

Man kan altså tale om tre overordnede situationer:

- Muldvarpen bærer et skjult kamera og skal 'infiltrere' et miljø. Her er muldvarpen synlig, og kameraet eller mikrofonen er skjult.
- En journalist laver de skjulte optagelser, uden at blive set.
- Man har på forhånd installeret skjulte kameraer eller mikrofoner på en given location (oftest et konstrueret setup), hvor offeret uvidende indfinder sig.

Ser man det i forhold til den udvalgte empiri, har de tre situationer ingen større indflydelse på de endelige programmer.

Den mest anvendte genre indenfor skjult journalistik er skjult kamera. Det bruges i 95 % af de analyserede programmer. I en tredjedel af programmerne bruger man skjulte telefonoptagelser og endnu sjældnere benytter man andre skjulte optagelser. Det samme program kan godt benytte flere forskellige typer skjult journalistik samtidig. Det er tilfældet i knap halvdelen af programmerne. Man ser det fx i historien om Rudy Frederiksen (P10), hvor der både benyttes en muldvarp med et skjult kamera og skjulte telefonoptagelser.

I dette afsnit har jeg fokuseret på, at setup'et er konstrueret. Men der findes faktisk andre faktorer, der også er konstruerede, eksempelvis værten.

5.2 Værten

Det er kun i 9 % af programmerne der ikke er nogen vært, det er fx programmet P23 'Prostitutionens bagmænd', som er en enkeltstående dokumentar. I resten af programmerne er der en vært, men det er forskelligt hvordan denne vært fremstår og hvilken rolle han indtager. Man kan tale om, at værten i halvdelen af de resterende programmer indtager en traditionel rolle i stil med en nyhedsoplæser. Værten laver spib, spab og eventuelt et mellemlæg[30]. I den anden halvdel, laver værten også det efterfølgende kritiske interview, hvis der er et sådan.

Men udover disse to forskellige værtstyper er der Operation X. Det adskiller sig fra de andre analyserede programmer ved at være det eneste program, som har en vært der er medvirkende. Som Stig Hjarvard skriver i bogen "Tv-nyheder i konkurrence", så identificeres tv-værterne i nyhedsprogrammerne i stigende

[30] Spib (også kaldet oplæg):Værten er i billedet mens teksten læses op (Larsen 2005;46).
Spab (også kaldet nedlæg): Værten er i billedet efter et indslag mens teksten læses op (Larsen 2005;46).
Mellemlæg: Værten er i billedet under et indslag mens teksten læses op.

grad med nyhedsprogrammet; de bliver en slags bærende ikoner for den enkelte tv-stations nyhedsprogram på det pågældende tidspunkt (Hjarvard 1999; 201). Det samme gør sig gældende ved Operation X. Morten Spiegelhauer er et ikon for Operation X. Men udover at være et ikon for Operation X er han også seernes talerør. Han fremstår som en slags moralens vogter, hvor han til tider bliver nedladende og moraliserende. I programmet om kamphunde (P2) er der to konfrontationer og i begge taler han ned til de konfronterede parter. Parterne benægter begge, at de har begået noget ulovligt, og Morten Spiegelhauer bliver straks seernes talerør, da han stiller de spørgsmål, som seerne sandsynligvis sidder inde med.
I konfrontationen taler de eksempelvis om, at Georg Olesen benytter en falsk dyrlæge i Polen til at lave papirer til sine importerede hunde. Dette fremlægger Morten Spiegelhauer for Georg Olesen som svarer: ”Hvor skulle jeg kunne vide det fra?” hvortil Morten Spiegelhauer svarer: ”Det ved jeg ikke. Men det er da sådan noget, du burde undersøge, når du importerer hunde…” (P2). Altså dømmer Morten Spiegelhauer her Georg Olesen. De fleste ville nok tjekke disse ting, men reelt set, er det jo ikke alle der er lige omhyggelige. Dermed er det dog ikke sagt, at Georg Olesen ikke vidste det i forvejen, men i teorien kan Operation X jo ikke vide om han gjorde det eller ej. Også i historien P10 ’Narret til porno’ der handler om Rudy Frederiksen er Morten Spiegelhauer moraliserende og om den konfrontation siger han:

> *”Det var en lidt anden måde at starte en konfrontation på, end vi plejede. Situationen var også mere alvorlig. Eller voldsom. Jeg greb ham på fersk gerning (…)I starten var jeg stadig lidt diplomatisk i mit ordvalg. Det gav så ingen mening, da vi kom længere hen i konfrontationen,”* (Spiegelhauer 2007;265).

I en tredjedel af programmerne er der live interviews og her kan værterne nogle gange også have stor betydning. Det ses i P7 ’Søren Ventegodt’, hvor Søren Ventegodt interviewes sammen med psykolog Lars Søndergaard, der har behandlet casen på en psykiatrisk afdeling. Interviewet bliver næsten pinligt. Værten Mette Vibe Utzon har svært ved at skjule sin foragt for Søren Ventegodt, som mener, at muldvarpen har snydt ham og lagt op til sex fra første sekund.

> *’"Det er journalisten, der prøver at forføre mig med en bemærkning om, at ville det ikke være bedre, hvis vi gik i seng sammen først," siger Søren Ventegodt i studiet til Mette Vibe Utzon, som dog afviser det. Men på optagelserne kan man høre at journalisten Signe Daubjerg siger: "Kunne det hjælpe hvis jeg gik i seng med dig?" "Nej," svarer Ventegodt.’*[31]

Interviewet medfører næsten en forskydning i sympati. Fra at opfatte Søren Ventegodt som bøddel, formår han at fremstille sig som offer for en journalistisk skarpvinkling[32]. Mette Vibe Utzon indtager her samme rolle som Morten Spiegelhauer nogle gange gør i Operation X. Nemlig seernes moralske talerør.
Det er dog ikke hver gang interviewet falder ud til det direkte offers fordel. I P4 ’Pædofildømte bader med børn – uden opsyn’, siger fængselsinspektør Kim Andersen i programmet, at der ikke er mulighed for at lave en aftale med kommunen om, at de indsatte fanger skal have svømmehallen for dem selv mod et mindre beløb. Det er i direkte modstrid med det Ringe Kommunes Borgmester Bo Andersen siger i det efterfølgende live-interview:

[31] ’Mediekritik: Om mange mange gange’, Information 10/12-05.

[32] Læs mere om forholdet mellem offer og bøddel i afsnit 3.4

> *'Jeg kan ikke se hvorfor svømmetiderne ikke henlægges til om morgenen eller de betaler et beskedent beløb for at have svømmehallen for dem selv. Det er noget der skal tages op på et møde i morgen,'* (P4 'Pædofilidømte bader med børn – uden opsyn').

Bo Andersen underminerer altså fængselsinspektøren, og dermed kommer der en anden side af samme sag frem. Man skal her være opmærksom på, at dette sandsynligvis sker fordi der nu er kommet fokus på i medierne, og dette er det eneste han kan sige, med mindre også han vil fremstå som en bøddel, ligesom fængselsinspektøren gør. Fængselsinspektøren fremstår som en der ikke har styr på fakta og oveni kommer han med usande undskyldninger.

Værten er altså et redskab, hvormed man kan påvirke programmets udfald i den ene eller anden retning. Oftest er det dog de neutrale værter der benyttes, nemlig den traditionelle vært i stil med en nyhedsoplæser eller slet ingen vært.
I det følgende vil jeg se nærmere på, hvilke tekniske virkemidler, der også kan påvirke et programs udfald.

5.3 Kamera

Hvordan bearbejdes et program i redigeringsfasen? Tilsættes der nondiegetisk materiale, tilføres der redigeringstekniske virkemidler og hvad betyder kameraføringen for historien. Svaret på dette er meget forskelligt fra program til program, men der er dog nogle overordnede tendenser. I det følgende vil jeg se nærmere på hvordan historien bliver ændret, tilført nyt, eller får fjernet oplysninger efter den er blevet bearbejdet rent teknisk.

Når man laver tv, er man selvfølgelig nødt til at bruge et kamera. Men hvordan man bruger det, kan have stor indflydelse på, hvordan man opfatter en specifik historie eller en bestemt person. Kameraet kan være håndholdt og rystende, lyssætningen kan være sat bevidst eller være tilfældig, hvor lyset ligefrem falder i de filmedes ansigter, således det bliver hvidt og ugenkendeligt. Hovedsagen er, at kameraet forsøger at følge med i de hændelser, der udspiller sig foran det og det skaber dermed autencitet og autoritet (Bordwell 2004;261). De amatør- og snapshotlignende billeder, som ofte ses indenfor den skjulte journalistik er netop et eksempel på dette (Sandbye 2003;177). Når kameraet i stedet placeres på et stativ er man som seer ikke i tvivl om, at det er en opstillet situation. Samtidig kan man vælge at filme i frø-, normal- eller fugleperspektiv. Dette giver forskellige effekter. I frøperspektivet er man portrætteret overlegen, hvorimod man er underlegen i forhold til det der filmes i fugleperspektivet.

P1 'Parasitter' er et eksempel på alle disse virkemidler: I de skjulte optagelser er kameraføringen meget rodet, hvilket skaber autencitet og en følelse hos modtageren af selv at være til stede. Morten Spiegelhauer filmes ofte fra frøperspektiv, hvilket gør ham overlegen i forhold til dem der afsløres. Billederne af ham er filmet med håndholdt kamera, oftest mens han bevæger sig fra et sted til et andet, hvilket skaber dynamik og en følelse af at han er på farten og i gang med noget vigtigt. Når det derimod er programmets ekspert, står kameraet på stativ, han filmes i normalperspektiv og billederne er i modsætning til dem af Morten Spiegelhauer helt rolige. Dette giver eksperten stor autoritet og modtageren lytter til ham og tror på ham.

I P3 'Rotter i restauranten' benytter de kameraføringen på en helt særlig måde i konfrontationen med en række rottebekæmpere. De begynder med at konfrontere det mindste firma og ender med de største til

sidst. I de første konfrontationer er det ansatte i firmaerne der konfronteres, hvorimod det til sidst er direktører. Efterhånden som de arbejder sig op i hierarkiet, går kameraføringen fra uroligt håndholdt kamera i bevægelse, til at være et kamera på stativ, på en lækker location hvor der tilmed er lavet en flot trepunkts belysning. Her bruger man altså kameraet til visuelt at illustrere, at man kommer længere og længere op i hierarkiet, både firmaerne imellem, men også internt i et firma, nemlig fra ansat til direktør.

På den måde kan man altså bruge kameraet til det, man indenfor journalistikken kalder *show it, don't tell it*, hvor man rent billedmæssigt viser nogle ting, uden nødvendigvis at fortælle dem direkte.

5.4 Nondiegetisk materiale

Kameraet er dog ikke den eneste effekt man kan benytte. Alle programmer har tilsat nondiegetisk materiale (Bordwell 2004;71). Begrebet nondiegetisk stammer oprindeligt fra film-genren, hvor man taler meget om, hvorvidt filmens indhold er diegetisk eller nondiegetisk. Når noget er diegetisk så kan dem der medvirker i filmen se det. Når noget er nondiegetisk, betyder det derimod, at filmens medvirkende ikke kan se eller høre det. Er der fx et orkester der spiller musik i en film, kan filmens medvirkende se og høre det, men de kan til gengæld ikke høre den underlægningsmusik der er tilsat efter optagelserne er afsluttede. Så man kan sige, at nondiegetisk materiale er det der er tilsat efter optagelserne er afsluttede;

> '*The films' plot – the totality of the film – can bring in nondiegetic material,'* (Bordwell 2003;71).

Nondiegetisk materiale kan forekomme indenfor alle genrer for journalistikken, det er dog ikke særlig udpræget indenfor nyhedsgenren, idet det skal fremstå autentisk og realistisk, hvilket nogen gange kan blive problemet med dette materiale. Men indenfor dokumentargenren, benyttes det ofte, eksempelvis i form af musik, grafik eller lignende. Redigeringen kan også medvirke til, at noget pludselig fremstår nondiegetisk, som eksempelvis ved at benytte slowmotion effekter. De fleste steder har det nondiegetiske materiale ingen betydning for indholdet, men sådan er det ikke altid.

Der kan være forskellige begrundelser for at tilsætte nondiegetisk materiale. Nondiegetisk materiale kan fx skabe dramatik: I P10 'Narret til porno', har man lavet en stemmeforvrængning og i P4 der handler om pædofile fanger i svømmehallerne, har man sløret de pædofile fangers ansigter. Disse sløringer indikerer, at de pågældende personer har så meget på spil, at de er nødt til at være anonyme. Også i P11'Bombernes bagmænd' skabes dramatik. Denne gang med arkivmateriale fra Fyrværkerikatastrofen i Seest og nytårs aften på Rådhuspladsen i København. Fyrværkeriet og ildebranden krydsklippes med interviewene og arkivmaterialet understreger dermed alvoren i programmet.

Programmet om Søren Ventegodt (P7) er et eksempel på, hvordan det nondiegetiske materiale kan ændre i et programs indhold. Jeg har tidligere nævnt eksemplet, med Sørens Ventegodts svar på, om de skal have sex og han svarer 'Om mange, mange gange' men de nondiegetiske tekster siger 'Mange, mange gange'. Altså tilfører det nondiegetiske materiale en afgørende ændring i historien.

Der er også mere neutrale nondiegetiske elementer, som hjælper med at gøre svære oplysninger overskuelige. Det ses i P15 om svinetransporter, hvor en grafik holder styr på tid og dato, og samtidig giver

et overblik over, hvor mange timer svinene har opholdt sig i lastbilen. I programmet om bombernes bagmænd (P11) bruges der også grafik. Denne hjælper til at gøre oplysningerne lettere at forstå.

Til sidst bruges det nondiegetiske materiale også til at skabe dynamik. Det ses i P23 'Prostitutionens bagmænd', hvor der især benyttes split-screen. Udover en flot dynamik skaber den identifikation, idet man ser et 'velkendt' miljø som fx en gade kombineret med et bordel.

Programmerne er dog også opmærksomme på, at for mange nondiegetiske effekter kan påvirke et programs troværdighed (Greenwald 2000;116). Det skal dog siges, at dette ikke gælder undertekster og gængse grafiske elementer som fx en tekst der indikerer at det er skjulte optagelser. Men for meget slowmotion, følelsesladet musik og lignende effekter kan påvirke troværdigheden.

Så nondiegetisk materiale kan altså både have en positiv og en negativ effekt. Af positive ting, kan det hjælpe til med at overskueliggøre svære eller indviklede oplysninger, det kan understrege alvoren og seriøsiteten i et program, og det kan skabe dynamik. På den negative side kan man tale om, det kan ændre i et programs indhold og fordreje det i en negativ retning.

5.5 Redigering

Til sidst er det også relevant at se på redigeringen. Her er der uendelige muligheder for, at manipulere med programmet og derigennem give indholdet ny betydning. I de analyserede programmer er tendensen dog nærmere, at man bruger redigeringen til at understrege centrale elementer.

I P2 'Kamphund' og P9 'Modellernes mareridt' bruges der eksempelvis ekko. I P9 siger det direkte offer, fotografen Ulrik M. D. Steglich-Petersen under konfrontationen at: "Det er noget Morten Spiegelhauer må have misforstået, misforstået, misforstået". Han gentager selvfølgelig ikke ordet *misforstået* tre gange, så dette er sket i redigeringen. Man kan sige, at det svarer lidt til at sætte tre prikker efter en sætning. Det giver effekt af, at man virkelig tænker over hvad der bliver sagt, hvilket sætter spørgsmålstegn ved, hvorvidt det han siger passer eller ej.
Den samme effekt opnås i P2 'Kamphund', hvor det ene direkte offer vender sig og går væk. Idet han vender sig rundt gør han det i slowmotion.

Redigeringen kan også bruges til at sætte billeder på ord. I P11'Bombernes bagmænd' bruges der krydsklipning. En case fortæller, hvordan han oplever, at en krysantemumbombe sprænger i hovedhøjde, og giver ham kraniebrud. Dette krydsklippes med en demonstration/prøvesprængning, hvor man sprænger 11kg svin - sammen med en krysantemumbombe. Efterfølgende fortæller sprængningseksperten om, hvordan svinets knogler er pulveriseret. Ved hjælp af krydsklipningen bliver svinet et visuelt bevis på, hvor slemt det må have været for casen (Bordwell 2004;324).

Med få tekniske virkemidler kan man altså ændre i en historie, eller stille fx indirekte spørgsmålstegn til et direkte offer. Der er ikke noget system i, hvilke programmer der benytter sig af de forskellige virkemidler, og alle bruger dem engang imellem.

Metoden er efter rollen det mest grundlæggende i programmer med skjult journalistik, hvorfor den også er en del af modellen. Man kan nemlig vælge at lave sit program med eller uden et setup, og uanset hvad man vælger, er der både fordele og ulemper ved det. Hvis man laver et setup, bliver man, i højere grad, i stand til at styre sit program, og det bliver dermed nemmere at vinkle. Setup'et bliver enten afgørende for, om historien overhovedet kan fortælles, eller det fungerer som et visual proof for historiens hypotese. Samtidig sikrer man også en hurtigere produktion end ved et manglende setup. Omvendt kan man sige, at man skal være væsentlig mere opmærksom på etikken omkring at producere programmet. Programmer uden setup kræver ofte større tålmodighed. Havde man fx haft det i P7 'Søren Ventegodt' var det måske endt med at fungere. Men udover tålmodighed skal man også være opmærksom på, at disse historier er overladt mere til tilfældighederne. Man kan ikke skrive et præcist manuskript i pre-produktionen, hvilket man i højere grad kan, når der er et setup. Og til sidst skal man være endnu mere bevidst om historien i researchfasen. Dette er selvfølgelig sat lidt på spidsen, og der vil være tilfælde, hvor det ikke passer. Eksempelvis kunne man i programmet omkring de pædofile der bader nøgne sammen med børn (P4), forberede sig meget præcist, idet man vidste præcis, hvor og hvornår de pædofile var der.

Udover setup'et er der også andre ting man skal være opmærksom på i forhold til metoden - bl.a. værten. Værten kan have stor indflydelse på det endelige udfald af programmet, men oftest er det mindre eller ingen påvirkninger denne står for. Også de tekniske elementer er relevante at være opmærksomme på. Oftest tager man først sent i processen, beslutningen om, hvilke tekniske virkemidler der benyttes, og disse ændrer sjældent den grundlæggende metode, og programmets indhold.

I analysens tredje del vil jeg fokusere på det sidste lag i modellen for skjult journalistik, nemlig offeret. Er der eet eller flere ofre, og hvad betyder det for programmerne?

6. Analyse del 3: Offeret

Det sidste element i modellen er offeret. Her taler jeg om offeret i selve produktet, og altså ikke ofre i pre-produktionen eller perceptionen. Er det en enkeltperson eller flere personer, som fx kan være et helt firma eller myndighederne, der står for skud? Grunden til, at det er vigtigt at skelne mellem ofrene er, at de har indflydelse på både opfattelsen af produktet og også på hele perceptionen. Samtidig er det interessant at se på, hvordan producenterne bag et program har tænkt, idet de har udpeget, hvem der skal stå for skud. Og til sidst er det også relevant at kigge nærmere på, hvilken kontakt producenterne bag programmet har med det direkte offer, hvilket jeg kort var inde på i indledningen og som jeg vil uddybe i afsnit 6.2.

Peter Harms Larsen arbejder med en bøddel-offer-model for historier, hvor offeret underkastes en bøddel. Det karakteristiske for denne model er, at det ofte er journalisten der er iagttageren, og hvis ikke, er det en medvirkende i programmet. Pilen fra bøddel til offer udtrykker overmagt, og den manglende pil mellem iagttager og offer er udtryk for inaktivitet – her er altså ingen hjælp at hente for offeret til at opnå sin rettighed. Fremdriften udspringer primært af en seerfrustration over den manglende hjælp til offeret, som hverken kan hævde sig, eller få sin ret, og seerne identificerer sig ufrivilligt med offeret, fordi de føler frustration (Larsen 2005;91). Indenfor den skjulte journalistik benyttes bøddel-offer-modellen ikke direkte, men forholdet mellem offer og bøddel kan overføres, således at det direkte offer er bødlen og den indirekte offer er offer. Det hænder dog, at det direkte offer ikke fremstilles som en bøddel, og nogle gange

vipper sympatiaksen så meget, at det direkte offer også fremstår som et offer i seernes øjne, og dette sympatiskifte er interessant at se nærmere på, da opfattelsen og sympatien har indflydelse på, hvordan et program opfattes i perceptionen. Der kan også ske det, at seerne ligefrem distancerer sig fra offeret, så det er altså ikke altid at identifikationen opnås.

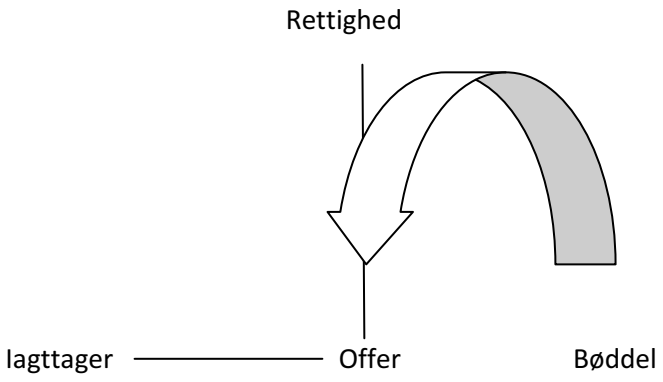

Udover at seerne er inkonsekvente i deres holdning til de direkte ofre, er der også forskel på, hvorledes de og tv-kritikere opfatter, hvem der er ofre i de enkelte programmer. Som nævnt har det stor indflydelse på det signal programmet sender, hvem der fremstår som offer. Der er en tendens til, at afsløringer af enkeltpersoner oftere vækker harme hos tv-kritikere, hvorimod det blandt seerne opfattes mere positivt, da de distancerer sig fra bødlen og identificerer sig med offeret, og altså gerne vil have syndebukke. En tv-kritiker der blev særligt forarget er Tue Sand Larsen, som efter programmet P5 'Solgt til sex', hvor Michael Schiønning, som den eneste bliver et offer, skrev artiklen 'Underlivs-tv' i Information d. 26. maj 2005:

> *"Jeg har ikke meget til overs for menneskesmuglere, alfonser eller ågerkarle. Men jeg har endnu mindre til overs for tv-stationer, der misbruger deres mediemagt til at dømme enkeltpersoner og eksekvere den vel nok værste straf af dem alle: den sociale stigmatisering. „* [33]

Også P10 'Narret til porno' er et tydeligt eksempel på denne sociale stigmatisering, hvor Rudy Frederiksen bliver afsløret for åben skærm, og som Ib Bondebjerg skriver, er han fanget i en moderne gabestok (Bondebjerg 2008;497). At det er en enkeltperson der er offer sker i cirka en femtedel af alle programmerne, ellers er der tale om flere personer. Og afsløringer af flere personer har ofte den modsatte effekt blandt modtagerne. Her er der ikke en klar syndebuk – et klart offer - hvilket betyder, at disse programmer ikke har samme gennemslagskraft og fokus rettes i stedet mod, hvad der er galt i samfundet, siden det der afsløres kan foregå.

[33] "Underlivs-tv" af Tue Sand Larsen, Information d. 26. maj 2005.

6.1 Direkte ofre

For at kunne skelne mellem de ofre programmerne udser sig på forhånd, og de ofre der bliver ofre ved et tilfælde, eller som konsekvens af historien, har jeg været nødt til at definere dem. Jeg har valgt at kalde ofrene henholdsvis de direkte ofre og de indirekte ofre. Man kan bedst beskrive forskellen, hvis man forestiller sig en skydeskive, hvor dem man intentionelt rammer i midten af skiven, er de direkte ofre. Det er dem man ønsker at ramme/skyde ned. De indirekte ofre er dem man rammer ved et uheld, en tilfældighed, eller fordi man bare ikke sigter godt nok. De ligger rundt omkring midten på skydeskiven. De er næsten uundgåelige at ramme, det kan ske, at man rammer flere på én gang, og der er også indirekte ofre der ligger tættere mod midten end andre.

Direkte ofre

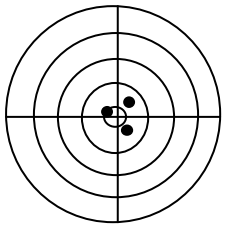

Indirekte ofre

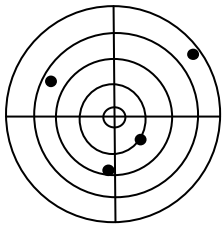

Skal man fortsætte med at bruge billedet af skydeskiven, kan de samtidig illustrere at der findes én for hver fase i et program, nemlig pre-produktionen, produktet og perceptionen, hvilke jeg yderligere har uddybet i afsnit 4.1. I det følgende vil jeg se på, hvorvidt det direkte offer er det samme på alle tre skydeskiver, og om indirekte ofre ligefrem kan gå hen og blive direkte ofre fra den ene skive til den anden.

Pre-produktionen

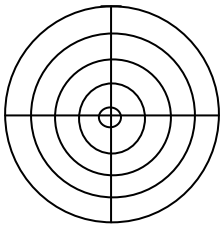

Produktet

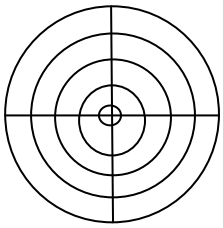

Perceptionen

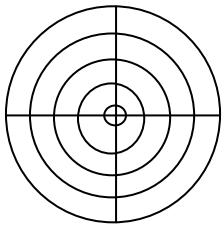

Først vil jeg se på de to første skydeskiver, nemlig pre-produktionen og produktet. I pre-produktionen planlægger man, hvem de direkte ofre skal være i produktet, og i 19 ud af de 22 programmer, forløber det efter planen. Det direkte offer er her det samme i de to første faser. Kun i tre programmer er der en variation. I P2 'Kamphund' kommer der et ekstra direkte offer til i produktet, nemlig hundekamps arrangøren Tariq, som man ikke kendte til i pre-produktionen, i P9 'Modellernes mareridt', hvor en fotograf presser piger til nøgenfotos, er der kun et direkte offer i produktet, hvor man havde forestillet sig to i pre-produktionen. I pre-produktionen havde man udset sig både fotografen Ulrik Michael David Steglich-Petersen og svindleren Roberto Lafayette. Men konfrontationen med Roberto Lafayette mislykkes mere eller mindre, hvorfor fokus primært bliver på fotografen. I P20 'Asylansøgere arbejder sort' forsvinder der et direkte offer fra pre-produktionen til produktet. Man går nemlig både efter regeringen og firmaerne der udnytter folk i pre-produktionen, men i produktet er det kun firmaerne der bliver ofre.

Man kan altså sige, at researchen til programmerne er så gennemarbejdet, at man på forhånd ved, hvilken historie man vil lave, og det er sjældent, at det intentionelle direkte offer ikke er det samme i produktet. Dette hænger tæt sammen med hvor dyrt det er at producere programmer med skjult journalistik, og man skal derfor have en forholdsvis god ide om, hvad programmet ender ud i.

Skal man se på de to sidste skydeskiver, er det heller ikke givet på forhånd, at det direkte offer er det samme her. Via analysen viser det sig, at der i 59 % af programmerne er en forskel på de to sidste skydeskiver. Det betyder, at der er kommet nye direkte ofre til i perceptionen. Et tydeligt eksempel er P22, hvor Ringbo-sagen tager en helt ny drejning i perceptionen. Først og fremmest er det direkte offer i produktet, nemlig Ringbo og dets ansatte, stadig et direkte offer i perceptionen. Men der sker samtidig det, at også Bastard Film (som har produceret programmet for DR) og 21Søndag/DR bliver et nyt direkte offer i perceptionen. Det er den eneste gang, at perceptionen tager så stor en drejning. Oftest er de nye direkte ofre en del af programmet og altså ikke producenterne bag.

I P10 'Narret til porno' er det direkte offer Rudy Frederiksen stadig et offer, men også hans pårørende, de indirekte ofre, er nu blevet ofre i perceptionen. Særligt hans kone og døtre, samt hans bror er i fokus. I aviserne stilles der spørgsmålstegn til, hvorvidt de slår hånden af Rudy Frederiksen eller ej. Og medierne har nærmest dømt dem på forhånd.

I 46 % af programmerne bliver virksomheder, der på den ene eller anden måde har medvirket i programmet, gjort til et direkte offer. Det ser man bl.a. i P6 'Berusede besætningsmedlemmer', hvor DFDS bliver gjort til direkte offer, og altså er dem, der må bøde i medierne i perceptionen.

Også myndighederne bliver ofre. Det sker i fem af de 22 programmer. Det ses i P3 'Rotter i restauranten', hvor det reelt set er virksomhederne, der er de skyldige, men i perceptionen rejses der en kritik af myndighederne, fordi der er en brist i deres kontrol af de pågældende virksomheder.

Så man kan altså sige, at der oftest ikke er den store variation mellem pre-produktionen og produktet i forhold til det direkte offer. Men ser man videre til perceptionen sker det i over halvdelen af programmerne, at det direkte offer udskiftes eller der tilføjes direkte ofre.

6.2 Konfrontation

For at lave den gode historie med skjult journalistik, er det en fordel hvis der i programmet optræder et offer og en bøddel (Greenwald 2000;115). Som jeg allerede har været inde på, er der forskel på, hvordan henholdsvis modtageren og en tv-kritiker opfatter disse. Ifølge Peter Harms Larsen distancerer seerne sig fra bødlen og identificerer sig med offeret. Det direkte offer i produktet bliver oftest den man opfatter som bøddelen. I 64 % af de analyserede programmer opfatter man det direkte offer som en bøddel, og i knap en tredjedel af programmerne, opfatter man det direkte offer som begge dele, altså både et offer og en bøddel.

Skal man se nærmere på, hvorfor det hænger sådan sammen, er det en god ide at se på, hvilken kontakt der er mellem producenten og det direkte offer. Og der er faktisk flere tilfælde indenfor den skjulte journalistik, hvor man slet ikke har kontakt med sit offer. Man ser det i sin yderste konsekvens i paparazziernes verden. Her tager fotograferne billeder med telelinser eksempelvis af Anni Fønsbergs bare

bryster, mens hun står på terrassen i sin ferielejlighed i Tyrkiet[34]. Her ved det direkte offer ikke, at det er udsat for skjult journalistik, og finder først ud af det, den dag billederne bliver offentliggjort. Det betyder, at offeret ikke kan tage sine forholdsregler, og eksempelvis advare eller forklare sig overfor familie og venner, inden offentliggørelsen. I den modsatte ende af skalaen ses de tilfælde, hvor der er en tæt kontakt med det direkte offer, som inden offentliggørelsen konfronteres med de skjulte optagelser. Her ved offeret, at der vil blive offentliggjort en historie om vedkommende, og der er mulighed for at tage sine forholdsregler forinden. Dette gør sig gældende i alle 23 programmer som udgør min empiri. Man kan skitsere det på en således:

Ingen kontakt	———————————————	Kontakt
Paparazzi		Konfrontation

Selvom der blandt min empiri ikke er tilfælde hvor det er paparazzi-metoderne der tages i brug, kan det meget vel tænkes, at det alligevel vil forekomme i en tv-dokumentar. Problemet ved at benytte denne form på tv er dog, at man har behov for konfrontationen, da denne er en forløsning i forhold til historien. Det kan dermed være en forklaring på, hvorfor det ikke er udbredt. Konfrontationen er yderligere den, der kan afgøre, hvordan man opfatter det direkte offer. Nemlig som bøddel eller offer. Ud fra analysen har jeg identificeret tre overordnede måder, hvorpå man konfronterer det direkte offer:

- Overraskelsen
- Fælden
- Den forberedte

I overraskelsen sker der oftest det, at programmet aftaler et møde med det direkte offer, og på dette møde afsløres det egentlige ærinde. Vi ser det i P23 'Prostitutionens bagmænd' hvor den kvindelige muldvarp mødes med det direkte offer til en frokost på D'Angleterre. Inden hun afslører sig selv, får hun de sidste afsløringer ud af det direkte offer, som ikke har mulighed for at vide, hvor meget muldvarpen/journalisten rent faktisk ved. Offeret kan enten benægte eller indrømme det hele, eller gøre som i P5 'Solgt til sex', hvor det ene direkte offer flygter hen til sin bil uden at udtale sig.

Programmet kan også vælge at lægge en fælde ud for det direkte offer, således at ofret modsiger de skjulte optagelser - uden at kende til dem. Det ses blandt andet i P8 'Fælledgården', hvor kommunens ældrechef interviewes undervejs i programmet om, hvordan forholdene skal være på et bosted. Hun har på dette tidspunkt intet kendskab til de skjulte optagelser, og udtaler sig altså fuldstændig modsat af, hvad der er dokumenteret med skjult kamera. Efterfølgende konfronteres hun med de skjulte optagelser og fremstår her meget uheldigt. Her brydes kontrakten mellem den interviewede og journalisten, og det direkte offer indser for sent, hvilken fælde det er lokket i. Fælles for overraskelsen og fælden er, at programmerne inden de afslører deres virkelige ærinde, får pint de sidste oplysninger ud af de direkte ofre. Det medvirker til den komplette ydmygelse, og samtidig bliver det et bevis for sagen.

Til sidst er der den forberedte konfrontation. Her er det direkte offer klar over, at det skal konfronteres i et interview, og offeret har en reel mulighed for at forsvare sig. Der er intet overraskelsesmoment i denne

[34] Anni Fønsberg er tidligere escortpige, nu kæreste med IT-milliadæren Erik Damgaard. Billederne blev vist i Se og Hør d. 22/5-08.

type konfrontation. Det ses i P18 'Salg af børn som adoptivbørn', hvor direktøren for AC Børnehjælp har kendskab til de skjulte optagelser i Indien, men benægter ethvert kendskab til, at der skulle være foregået noget ulovligt. Her bliver konfrontationen meget kontrolleret og pæn, og det direkte offer har større mulighed for at beherske sig, da de ved, at der kommer anklager imod dem.

Og netop evnen til at beherske sig, kan være en stor fordel. Måden hvorpå de direkte ofre reagerer på en konfrontation, har nemlig stor betydning for, om modtageren opfatter dem som offer eller bøddel. Ligeledes har deres reaktion også indflydelse på, i hvilken grad, de også bliver direkte offer i perceptionen. Som Tue Sand Larsen skriver i sin artikel i Information d. 26. maj 2005 om konfrontationen i P5 'Solgt til sex', kan de direkte ofre selv være herre over, hvordan de efterfølgende vil opfattes:

> *"Michael Schiønning (det ene direkte offer i P5, red.) havde ikke rigtig noget at sige til sit forsvar. Hans sag var håbløs, og synderegistret nøje dokumenteret af det skjulte kamera. Dog udviste han moralsk habitus og indledte en diskussion med reporteren, frem for blot at forlade det mediemæssige setup. Det valgte en anden 'menneskehandler' (det andet direkte offer i P5, red.) udenfor Randers at gøre tidligere i programmet. Dermed gled hun ud af programmets fokus, for på tv er synlighed alt"* [35]

Hvis man tager kampen op, og forsøger at forsvare sig, falder det sjældent ud til det direkte offers fordel. Hvis offeret i stedet undgår kameraet ved fx at flygte, er der større sandsynlighed for at fokus bliver mindre. Der er dog også risiko for, at dette medfører, at man fremstår endnu mere usympatisk som i P12 'Truede dyr til salg', hvor Søren Thinggaard konfronteres på en rasteplads i Danmark. Han bliver meget sur og nægter at udtale sig, hvorefter han flygter i sin bil.

En anden måde, hvorpå man risikerer at fremstå usympatisk er, hvis beviserne i programmet er så tydelige og man stadig benægter ethvert kendskab til det. I programmet Bombernes bagmænd (P11) afviser det ene direkte offer, Keld Stemmerik fuldstændig, at have gjort noget ulovligt. Hver gang journalisten forelægger ham et bevis, glatter han ud og undskylder sig med, at han fx ofte låner sin fax ud til sine kunder, eller at han jo ikke kan vide, om nogle af hans kunder har revet logoet af hans kasser og smidt dem ud i hans skraldespand. Han mener ikke han har gjort noget galt, hvilket hverken journalisten eller politiet kan bevise. Dog fremstår han som en bøddel, idet han sidder med et smil på læben og virker utroværdig. Men på papiret, har han loven på sin side.

Det direkte offer opnår sympati, hvis det indrømmer og erkender sine fejl og så er det en fordel, hvis offeret samtidig angrer – eller virker som om det gør.

For kort at opsummere kan man altså sige, at afhængig af, hvordan det direkte offer reagerer på konfrontationen, bliver de opfattet som et offer eller en bøddel. Deres reaktion har samtidig indflydelse på, hvorvidt de også bliver et direkte offer i perceptionen.

6.3 Indirekte ofre og andre kilder

Det er ikke kun direkte ofre der bliver ramt på de tre skydeskiver, ofte vil der også være en række indirekte

[35] "Underlivs-tv" af Tue Sand Larsen, Information d. 26. maj 2005.

ofre. I 59 % af programmerne er der mindst et indirekte offer.
Det er borgere, der oftest bliver indirekte ofre. I P22 'Bocentret Ringbo' blev beboerne på Bocentret Ringbo indirekte ofre. Det er en gruppe psykisk syge beboere, der føler sig svigtet og ført bag lyset af muldvarpen. Det resulterede i store konsekvenser for nogle af dem. I en artikel i Politiken d. 12. februar 2008, som er skrevet af tre psykologer tilknyttet Ringbo, står der bl.a.:

> *"Du skal vide, at beboere, du har haft en tæt relation til, er blevet indlagt på lukket afdeling som følge af det dobbeltspil, du har ført."*[36]

Andre beboere vil, ifølge artiklen, ikke længere kunne stole på nogen, og generelt føler de sig forrådt. Selvom der i 59 % af programmerne er indirekte ofre, er P22 den første gang, hvor der decideret har været fokus på de indirekte ofre i perceptionen.

Også ansatte i virksomheder bliver indirekte ofre. I P6 'Berusede besætningsmedlemmer' er meningen at ramme de overordnede på DFDS færgerne, men det er de ansatte der afsløres i at drikke. Dermed bliver de indirekte ofre for den skjulte journalistik. I perceptionen bliver flere af de ansatte, der afsløres i at drikke sig fulde på en vagt, fyret. De går altså fra at være indirekte ofre i produktet, til at være direkte ofre i perceptionen.

Udover de direkte og de indirekte ofre optræder der også en lang række andre kilder i programmerne. Faktisk har 91 % af programmerne mindst to forskellige typer kilder og de fleste programmer har enten to eller tre forskellige. De mest fremtrædende kilder er borgere og myndigheder. Af andre, knap så brugte kilder, bør nævnes virksomheder, deres ansatte og organisationer.

En årsag til, at borgere og myndigheder er med i over halvdelen af programmerne, kan skyldes den effekt de har på indholdet. Borgere bruges til at skabe identifikation overfor modtageren, og optræder oftest i form af en case, der har oplevet noget, som modtageren kan referere til i større eller mindre grad. Myndighederne bidrager til en vis grad af autoritet og troværdighed til historien.

Udover at borgerne medvirker til at skabe identifikation, kan jeg ud fra mine analyseresultater se en tendens til tre forskellige typer af identifikation:

- Ved at benytte en case, som modtageren kan spejle sig.
- Ved at lave en situation, modtageren kan genkende
- Ved at lade folk, som dem selv, udtale sig om en given situation

Den direkte identifikation skabes ved, at der er en eller flere cases, som modtagerne nemt kan spejle sig selv i. Disse cases har selv oplevet den pågældende historie, eller er pårørende til nogen der har. I P22 'Bocentret Ringbo' møder man en beboers datter, der fortæller om, hvordan hun gang på gang oplever at blive ringet op, fordi Ringbo har fejlmedicineret hendes far. P1 'Parasitter' er et andet eksempel. Her er det en veninde til en kvinde der er død af kræft, der fortæller hendes historie om, hvordan hun brugte den falske behandlingsform. I dette tilfælde krydsklippes der konstant mellem veninden og et billede af den døde kvinde. I speaken lægges der tryk på, at det er ALLE der har parasitter i kroppen. Altså er det alle der

[36] "Kronik: Når skjult kamera bliver en del af virkeligheden", Politiken d. 12. februar 2008.

kan komme i denne situation med falske alternative behandlere.
Et sidste eksempel er P11 'Bombernes bagmænd'. Her bruges fire forskellige cases af forskelligt køn og alder, til at fortælle hver deres historie - om mødet med ulovligt fyrværkeri. Eksempelvis er der Julie, der nytårsaften oplever, at en del fra en krysantemumbombe borer sig ind bag hendes øre, og er tæt på at gøre hende lam. Eller det ældre ægtepar fra Vester Skerninge, hvis logerende ved et uheld, sætter ild til det ulovlige fyrværkeri, som han har liggende i huset. Det resulterer i massive ødelæggelser og en større ombygning.
Ved at bruge fire meget forskellige cases skaber programmet en stor berøringsflade, og dermed mest mulig spejling blandt modtagerne.

I P3 'Rotter i restauranten' bliver identifikationen bl.a. til ved, at Mortalin-direktøren spiser på den restaurant, der skulle være angrebet af rotter. Modtagerne vil sandsynligvis føle afsky ved situationen, idet de forbinder denne restaurant med frygten for, at de selv har spist et sted med rotter i køkkenet. De genkender altså situationen, og identificerer sig med den.

I programmet om de pædofile svømmegæster (P4) skaber programmet identifikation, ved at lave en kort voxpop med byens borgere, som får mulighed for at udtale sig, og give deres mening til kende om situationen. På den måde bliver de seernes talerør, og siger de ting som en del af seerne tænker, og samtidig repræsenterer de et bredt udsnit af modtagerne.

Der er kun et program, hvor der ikke spilles på identifikation, nemlig P5 'Solgt til sex'. Her er det ikke nødvendigt at spille på identifikation, idet fascinationen er så stor i programmet. Programmet tager os bl.a. med til England, hvor muldvarpen er til møde med gangsteren James. Han sidder højt i hierarkiet i den kinesiske mafia, der udelukkende arbejder med menneskehandel. Denne verden er så fremmed fra den man kender herhjemme, så nysgerrigheden gør, at man vil se mest muligt af denne verden, og dette er nok til, at modtagerne ser programmet. En identifikation bliver umulig, idet det er så forskelligt fra den verden seerne kender.

Konkluderende kan man sige, at producenterne af programmerne, på forhånd ved, hvilket direkte offer de ønsker, og dermed også hvilken historie de ønsker at lave. Det direkte offer har stor indflydelse på et programs signal. Er det et enkelt offer, skaber det ofte større forsider og mere omtale end flere ofre. Og en anden forskel er, at ved enkelte ofre, bliver det nemt at anse dem som syndebukke. Man kan fx tænke om Rudy Frederiksen, at han er en gris, og at man mister al sympati for ham. Er det i stedet et program som P23 'Prostitutionens bagmænd', fokuseres der mere på, at det er synd for de indirekte ofre, og hvad der er galt i samfundet når dette kan foregå, frem for at man ser bagmændene som syndebukke. Her er det altså mere et samfundsrelevant problem der fokuseres på, end at en enkelt person har opført sig amoralsk. Opfattelsen af ofrene afhænger dog også af, hvordan de reagerer på en konfrontation.

Nu har jeg så gennemgået de tre hovedgrupper indenfor modellen for skjult journalistik. Hovedgrupperne som hver har to valgmuligheder danner til sammen det, jeg har valgt at kalde den skjulte journalistiks anatomi. Dette vil jeg i næste kapitel redegøre for.

7. Analyse del 4: Skjult journalistiks anatomi

Som nævnt er der tre hovedgrupper, og dermed seks forskellige typer indenfor modellen for skjult journalistik;

1. den provokerende type med et setup, hvor offeret er en enkeltperson
2. den provokerende type med et setup, hvor offeret er flere personer
3. den dokumenterende type med et setup, hvor offeret er en enkeltperson
4. den dokumenterende type med et setup, hvor offeret er flere personer
5. den dokumenterende type uden et setup, hvor offeret er en enkeltperson
6. den dokumenterende type uden et setup, hvor offeret er flere personer

Ovenstående er en forenkling af, hvordan skjult journalistik bruges i danske tv-dokumentarer, og som jeg har været inde på, er der en række nuancer der betyder, at virkeligheden er mere avanceret end det. Disse nuancer har jeg berørt gennem de sidste tre afsnit, og jeg vil her opsummere dem.

For at forenkle det, kan man anskue modellen (model 1) som den skjulte journalistiks anatomi. Rent visuelt kan man tænke på tre kasser der er stablet ovenpå hinanden. Første variabel: **rollen** bliver så kasse 1, dernæst kommer kasse 2: **metoden** og til sidst kasse 3: **offeret**.

Disse tre kasser kan være henholdsvis grå eller hvide.

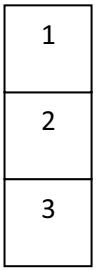

Grå kasse 1 = provokerende
Hvid kasse 1 = dokumenterende

Grå kasse 2= med setup
Hvid kasse 2 = uden setup

Grå kasse 3 = et offer
Hvid kasse 3 = flere ofre

Kasserne kan kombineres således at de danner de seks forskellige typer:

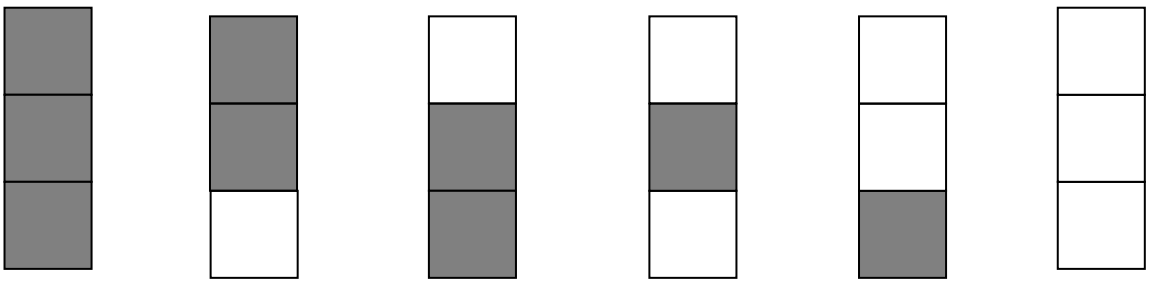

Type 1 Type 2 Type 3 Type 4 Type 5 Type 6

Fordi farven er henholdsvis grå eller hvid, er det ikke ensbetydende med, at to grå kasse 2, fx har det samme indhold. Indholdet bliver dermed billedet på de føromtalte nuancer.

Så man kan altså tale om, at der er seks muligheder for at sammensætte anatomien, men selvom man kan have to sæt kasser der umiddelbart ser ens ud, kan der godt være forskelle, når man kigger rigtigt efter. Altså kan to helt hvide kasser godt være forskellige på en række punkter alligevel.

Her er fx de programmer, der går under type 2. Som man kan se, er de meget forskellige, selvom de benytter samme anatomi, de er alle provokerende, benytter sig af et setup og har flere ofre.

Type 2:
P1. Parasitter, Operation X, 18/8-04
P3. Rotter i restauranten, Operation X, 28/4-05
P16. Sort arbejde, 21Søndag, 6/5-07
P18. Salg af børn som adoptivbørn, 21Søndag, 10/6-07
P23. Prostitutionens bagmænd, DR Dokumentar, 20/5-08 [37]

Med udgangspunkt i disse programmer, vil jeg gennemgå nuancerne, så forskellene bliver synlige.

7.1 Rollen

Der er primært tre nuancer indenfor rollen. Disse gør sig gældende, uanset hvilken rolle den skjulte journalistik indtager. Det er dramaturgi, nyhedskriterier og tabloidsering. Skal man beskrive forskellene, kan man i forhold til dramaturgien tale om, i hvor mange og i hvilke faser, der anvendes skjult journalistik. Det samme gør sig gældende indenfor nyhedskriterierne og de tabloide værdier, her kan det også variere, hvor mange, og hvilke kriterier/værdier der opfyldes. Ser man på det, med journalistiske øjne, kan man sige, at målet må være at opfylde flest mulige nyhedskriterier. Ser man derimod på det med økonomiske øjne, bliver de tabloide værdier mindst lige så vigtige. Det skyldes, at de netop bidrager til øgede seertal og forsidehistorier. Ved at opfylde mest muligt, skaber man samtidig en bred berøringsflade, der øger mulighederne for identifikation.

Her adskiller programmerne P16 'Sort arbejde' og P23 'Prostitutionens bagmænd' sig meget fra hinanden. Smed fokus på de værdier, bruger P16 alle værdierne, og spiller altså både på det genkendelige og nære, det kendte og det grænseoverskridende, hvorimod P23 kun opfylder én værdi, nemlig det grænseoverskridende, i form af at det handler om prostitution og kriminalitet.

Alle programmerne benytter skjult journalistik i anslaget, PONR, konfliktoptrapningen og klimaks. Men kun P3 'Rotter i restauranten' benytter det også i præsentationen.

I forhold til nyhedskriterierne er identifikation, konflikt og sensation fælles for dem alle, men P3 'Rotter i restauranten' opfylder ikke kriterierne aktualitet og væsentlighed. Det kan have indflydelse på perceptionen, i forhold til, hvad der bliver dagsordenssættende, og i hvor høj grad.

Selvom et program, overordnet, er enten provokerende eller dokumenterende – sort eller hvidt, så er to kasse 1 ikke ens. Nogle opfylder kun en tabloid værdi, mens andre er ultimative tabloide programmer - og så fremdeles.

[37] Se venligst bilag 6 for komplet liste over programmerne fordelt på typer.

7.2 Metoden

Ser man på metoden, kan dokumentaren være med eller uden et setup. Programmer med setup har nogle nuancer man skal forholde sig til. Der er nemlig tre forskellige typer af setups man kan lave.

- det afgørende setup
- setup'et der fungerer som visual proof
- det overflødige setup

Programmet P16 'Sort arbejde' hvor politikere tilbydes sort arbejdskraft, er af den første type setup. Hvis der ikke er nogen der bider på, falder præmissen til jorden og programmet kan ikke laves. P1 'Parasitter' er til gengæld af den type, hvor setup'et fungerer som et visual proof. Her kan man godt fortælle historien uden et setup, når man har det, får seerne selv syn for sagen. De kan med egne øjne se, hvordan de påståede behandlere vejleder forkert, idet den skjulte journalistik viser, hvordan behandlerne lyver. Så udover at to uafhængige kilder bekræfter historien, ser man det også. Hvilket setup der vælges, kan have stor betydning for, hvordan programmet fremstår som helhed.

Også værtens rolle har indflydelse på hvordan man opfatter et program. En vært kan enten være en traditionel nyhedsvært, hvilket ses i programmerne P16 'Sort arbejde' og P18 'Salg af børn som adoptivbørn' som begge er fra 21Søndag, eller et ikon for det pågældende program, som man ser i P1 'Parasitter' og programmet om rotterne (P3). Disse er begge fra Operation X. Begge typerne kan være moraliserende eller neutrale, men der er en tendens til, at ikonet er mere subjektive end den traditionelle vært, da denne som udgangspunkt skal være neutral. Udover disse to typer kan man også snakke om, at der slet ikke er nogen vært. Dette ser man i de selvstændige dokumentarer som fx P23 'Prostitutionens bagmænd'.

En sidste nuance handler om de tekniske muligheder som redigeringen, diegetisk materiale og kamerabrugen. Her kan der laves større eller mindre ændringer, men disse punkter afviger dog ikke fra anden journalistik, hvorfor det i højere grad er en selvfølge - end noget afgørende.

7.3 Offeret

Som jeg tidligere beskrev, er denne type skjult journalistisk der, hvor offeret/ofrene konfronteres i programmet. Her er der tre forskellige typer af konfrontationer, nemlig

- overraskelsen
- fælden
- den forberedte

Afhængig af hvordan reaktionen på disse konfrontationer er, medfører det, at det direkte offer opfattes som enten et offer eller en bøddel. Det har så igen indflydelse på, hvorledes de direkte ofre behandles i perceptionen.

Fælden ses tydeligst i P23 'Prostitutionens bagmænd', hvor muldvarpen ved et aftalt møde på D'Angleterre efter en snak afslører sit egentlige ærinde. Her er det direkte offer ilde stedt, og han opfattes som en bøddel, idet han netop har indrømmet alt, uden at vide hvilken fælde han sad i. P18 'Salg af børn som adoptivbørn' er derimod af type nr. tre, nemlig den forberedte konfrontation. Her ved direktøren for AC Børnehjælp, at der er blevet lavet skjult journalistik i Indien, så han skal ind og forklare situationen, og har altså haft tid til at forberede sig på det forinden. Det medvirker til, at direktøren bliver et offer. Han formår at fremstille sig selv som magtesløs overfor hvad der foregår i Indien, og han beklager alt. Programmet P1 'Parasitter' er af den første type, nemlig overraskelsen. Behandleren ved ikke, at han er et offer for skjult journalistik, og bliver nærmest taget på sengen, idet han konfronteres med det. Han benægter alt kendskab til at skulle have begået fejl, og fordi han benægter, bliver han en bøddel, og han fremstår enormt utroværdig.

Udover konfrontationen er der også en nuance, der handler om hvad man bruger andre borgere til. Eksempelvis kan de medvirke til at skabe identifikation. Men det kan også skabes vha.

- case
- situationen
- voxpop

P1 'Parasitter' benytter sig både af cases og genkendeligheden i situationen. P23 'Prostitutionens bagmænd' benytter ikke meget identifikation, til gengæld er det et program, der i meget høj grad spiller på det grænseoverskridende i form af, at vi som seere kommer langt ind under huden på bagmændene og deres advokater og revisorer. Derfor er det ikke er helt så nødvendigt også at spille på identifikationen.

Anatomien og nuancerne indenfor hvert lag kasser, har altså alle indflydelse på, hvordan et program modtages i perceptionen. I det følgende kapitel vil jeg se nærmere på, hvad der rent faktisk sker i perceptionen, altså tiden efter et program er blevet sendt.

8. Analyse del 5: Perceptionen

I modellen for skjult journalistik i danske tv-dokumentarer har jeg, bevidst, undladt det punkt, der handler om perceptionen. Præcis det, er et vigtigt element i forhold til brugen af den skjulte journalistik, men idet modellen tager udgangspunkt i produktet, hører det ikke til der. Som producent, bør man alligevel indtænke det i programmet. Nogle programmer gør det allerede som fx P7 'Søren Ventegodt', hvor Ekstra Bladet stod for den primære perception, men DR var, inden udsendelsen blev sendt, klar over, hvad fokus ville blive. Hvis man indtænker det i programmet, vil man i større grad kunne vinkle historien i den retning man ønsker. Derfor vil det også altid være relevant at tale om perceptionen, når man taler om skjult journalistik. I det følgende vil jeg se nærmere på, hvad der har indflydelse på perceptionen.

Det direkte offer har stor indflydelse på, hvad der bliver dagsordenssættende i perceptionen. I 91 % af de analyserede programmer, bliver den afdækkede historie det dagsordenssættende. Det medfører i de fleste

tilfælde, at det direkte offer, som nævnt tidligere, også bliver offeret i perceptionen. Men det er ikke kun historien der kan blive dagsordenssættende.

Det medie, programmet bliver sendt på, er også i farezonen. Det er sket to gange siden 18. august 2004, nemlig i P10 'Narret til porno' – programmet om Rudy Frederiksen og P22 'Bocentret Ringbo'. I Begge tilfælde har der været en negativ kritik af det pågældende medie i forbindelse med deres håndtering af historien. I P10 skyldtes kritikken, at TV2 ikke anmeldte Rudy Frederiksen til politiet med det samme, hvilket betød, at han nåede at slette beviserne. TV2 begrundede det med, at det ikke var deres opgave at lege politi, men de endte med at udlevere materialet alligevel:

> *"Jeg har over for vores redaktører og samarbejdspartnere omkring Operation X sagt, at vi burde have tippet politiet i umiddelbar forlængelse af den optagelse, hvor han (chatkonsulenten, red.) konfronteres. Det skete desværre ikke, og det har muligvis svækket politiet i dets arbejde for at bekæmpe dette ubehagelige fænomen. Det ville måske også have givet politiet og misbrugte piger mulighed for at få opklaret endnu flere tilfælde af overgreb"*[38].

Efterfølgende ville de ydermere ikke udlevere deres materiale til politiet, fordi de ville beskytte deres kilder. Om dette siger Morten Spiegelhauer at:

> *"Vi bruger nogle metoder, som politiet ikke må bruge. Falsk identitet, undercover operationer. Hvis vi går ud og bruger de metoder, og bagefter angiver de mennesker som har gjort noget kriminelt, (…) så giver vi indirekte politiet mulighed for at gøre det, de ikke må,"* (Spiegelhauer 2007;183).

Det andet tilfælde er P22 'Bocentret Ringbo', hvor debatten denne gang gik på det etiske i at bruge skjult kamera på et bosted for sindslidende. Der var en direkte kritik af muldvarpen, særligt fra tre psykologer, der er tilknyttet Ringbo:

> *"Dine handlinger har tilført et meningstab for medarbejdere og især for beboere. Spørgsmålet er, om du egentlig har nået at tænke over, hvilke interesser du tjener med disse skjulte optagelser"*[39].

Men Ringbo blev samtidig startskuddet for en hel debat om, hvornår det er ok, at bruge skjult kamera, hvilket er noget der har været taget stilling til i Pressenævnet for flere år siden:

> '*Ifølge Pressenævnet er anvendelse af skjulte optagelser ikke i strid med god presseetik, hvis der foreligger (efterfølgende) samtykke fra de medvirkende – enten direkte eller indirekte. (…) Det vil heller ikke være i strid med god presseskik, hvis 1) offentliggørelsen tjener en samfundsmæssig interesse, der klart overstiger hensynet til den eller de personer der er optaget med skjult kamera/skjult mikrofon og 2) den fornødne journalistiske dokumentation ikke eller kun meget vanskeligt kan skaffes på anden måde,'* (Bondebjerg 2008;497-8).

[38] Pædofiljæger fik tid til at slette spor", Politiken 8/9-06

[39] "Kronik: Når skjult kamera bliver en del af virkeligheden", Politiken 12/2-08

På baggrund af debatten i foråret 2008, kan man argumentere for, at Pressenævnet måske burde tage stilling til dette spørgsmål på ny. Særligt burde der fokuseres på en mere præcis definition af punkt to, da dette punkt nemt kan gradbøjes, og det er denne diskussion der bl.a. var oppe omkring P22 'Ringbo', hvor man diskuterede, om man kunne have dokumenteret historien anderledes.

Bastard Films direktør Søren Steen Jespersen mener dog ikke, at en stramning er positivt;

> *"Det er en helt ny og striks linje overfor skjult kamera som pressenævnet nu lægger op til. Hvis det er udtryk for hvordan fremtiden bliver, er vi alle nu iført en journalistisk spændetrøje, som på sigt vil svække den frie kritiske presse i at undersøge og kontrollere magthavere"*[40]

8.1 Dagsorden

Hvem der bestemmer, hvad der bliver dagsordenssættende, er lidt forskelligt. Fx er P15 med til at fremme at P19 (begge historier om svinetransporter) bliver dagsordenssættende. P15 sendes midt i marts måned, og en uge senere kører endnu en historie omkring svinetransporter (denne gang er det dog uden brug af skjult journalistik). Den nye historie var medvirkende til, at P15s levetid i medierne blev forlænget. Knap tre måneder senere sendes P19 i samme medie. P19 bliver en slags ekstra brænde på det bål, der startede i marts måned og det vækker P15 til live igen, samtidig med at P19 får stor mediedækning. Så på grund af P15, får P19 endnu mere fokus i perceptionen, da historien er genkendelig.

Et lidt omvendt eksempel er P9 'Modellernes mareridt' – programmet, hvor en fotograf lokker piger til nøgenfotos og programmet om Rudy Frederiksen P10 'Narret til porno'. De to programmer sendes med en uges mellemrum, og historiens uhyrligheder eskalerer fra P9 til P10. Fokus forskydes derfor fra P9 til P10, hvilket må siges at være vældig belejligt for det direkte offer i P9 og ærgerligt for det direkte offer i P10, nemlig Rudy Frederiksen, som helt sikkert ville have ønsket at blive fri for den massive mediedækning.

Det er meget forskelligt, hvor meget de enkelte historier fylder i medierne. Lige fra enkelte artikler i forskellige aviser dagen efter, som P1 'Parasitter' eller programmet om pædofile svømmegæster (P4), til at programmet dækkes jævnligt i op til flere år, hvilket bliver tilfældet i P7 'Søren Ventegodt'. At hans sag blev dækket gennem flere år skyldes efterfølgende retssager og undersøgelser. I P2 'Kamphund' følger man historien om Georg Olesen, der af Operation X anklages for at sælge ulovlige hunde. Først frikendes han af Haderslev Politi, og efterfølgende lægger han sag an mod TV2. Denne proces tager ligeledes flere år.

En af grundene til, at medierne bliver ved med at fokusere så længe på enkeltsager, er det tabloide element. Tager man igen P2 som eksempel, så er Georg Olesen kendt, og han bliver udtryk for det usædvanlige og fjerne. Vi får dermed en masse sladder, som der er penge i for medierne. Det samme gør sig gældende i P7, hvor Søren Ventegodt udnævnes som Dr. Klam af Ekstra Bladet. Der er stor fokus på sex, og han bliver dermed et udtryk for det grænseoverskridende, – igen noget der sælger. P10s Rudy Frederiksen er udtryk for både det grænseoverskridende og det usædvanlige og fjerne, hvilket også gør ham til et yndet offer i perceptionen. Så udover den naturlige udvikling i historien, som modtagerne i en grad har interesse i at følge med i, så er det tabloide element med til at styrke interessen. Var der ikke

[40] "Filmselskab skoser pressenævnet", Politiken 3/10-08

dette element, var sagen måske knap så interessant at følge. Der er dog et eksempel på en historie, der ikke er særlig tabloid, men stadig følges tæt i en periode. Det er historien P12 'Truede dyr til salg', hvor en tigerunge bliver importeret, illegalt, til Danmark af Operation X. Programmet slutter med, at Morten Spiegelhauer afleverer tigerungen i Københavns Zoo. Heldigvis for de direkte ofre, fokuserer medierne i perceptionen primært på den lille tigerunge; hvordan den har det, om den overlever og hvor den skal bo. B.T. skriver bl.a.:

> *'Der er ikke plads til endnu en tiger i København. Derfor skal den tage turen sydpå til Lolland. »Vi tager imod tigerungen, så snart vi har fået tjekket både dén og vores egne fem, voksne tigre for sygdom,« siger chefzoolog i Knuthenborg Safaripark, Lisbeth Høegh, til Lolland-Falsters Folketidende.'*[41]

Et sidste element der har indflydelse på, hvad der bliver dagsordenssættende er, hvorvidt programmet er blevet til i et samarbejde mellem flere medier. P5 'Solgt til sex' er lavet af Operation X og Ekstra Bladet, hvilket betyder, at Ekstra Bladet nærmest har bragt en skrevet version af Operation X.

Der er altså en række årsager til, at et program sætter dagsorden:

- de hjælper hinanden på vej
- det tager fokus fra hinanden
- en udvikling i sagen i perceptionen
- historien er i høj grad tabloid
- man kan i høj grad identificere sig med historien
- programmet er blevet til i samarbejde med andre medier

Til sidst bør det nævnes, at programmet P1 'Parasitter', som var Operation X's første program, fik øget opmærksomhed i perceptionen i kraft af, at det netop var det første program, nogensinde af sin slags. Så udover at historien i sig selv var dagsordenssættende, var omtalen markant, idet hele programmet og dets koncept skulle diskuteres.

8.2 Konsekvenser

Når et program er dagsordensættende, har det oftest også konsekvenser for nogen. Det gør sig gældende i næsten alle de analyserede programmer. Oftest rammer konsekvenserne de direkte ofre, og i en tredjedel af programmerne, rammer konsekvenserne også de indirekte ofre. Men hvilke konsekvenser er der så tale om? Overordnet kan man tale om fire forskellige typer af konsekvenser;

- Konsekvenser af politisk karakter

[41] 'Babytiger på vej til Knuthenborg', B.T. 28/11-05.

- Konsekvenser af personlig karakter
- konsekvenser for virksomheder
- Konsekvenser for medierne

Konsekvenserne af politisk karakter, ses i fx P18 ' Salg af børn som adoptivbørn', hvor Familie- og Forbrugerminister Carina Christensen (K) indfører et midlertidigt stop for adoption fra Indien, eller i P5 'Solgt til sex', hvor Justitsminister Lene Espersen (K) er parat til at styrke indsatsen, når det handler om at bekæmpe den stigende handel med kvinder til prostitution i Danmark. Hun siger blandt andet at kontrollen i lufthavnene skal skærpes, og at kvinderne skal kunne vidne mod bagmændene, inden de udvises.

Så er der de konsekvenser der har mere personlig karakter. Rudy Frederiksen fra P10 går under jorden, bliver skilt fra sin kone, og efter 30 dages fængsel er han nødt til at skifte identitet. Selvom det han har gjort var moralsk og menneskeligt forkasteligt, var det ifølge dansk lovgivning ikke nogen stor forbrydelse (Bondebjerg 2008;497). Georg Olesen mister i P2 'Kamphunde' sit job og ender med at flytte til en anden by, selvom han efterfølgende frikendes.

Konsekvenserne for en virksomhed ses bl.a. i P7 'Søren Ventegodt'. Han mister sin autorisation og ender med at måtte lukke sin klinik. I P4 'Pædofilidømte bader med børn – uden opsyn', kræver de ansatte på Søbysøgård klare retningslinjer for, hvordan fremtidige svømmehalsbesøg skal foregå og de ansatte i P8 'Fælledgården' ender med at skulle have psykologhjælp.

Til sidst er der konsekvenserne for de medier, der bringer de pågældende historier. Som tidligere nævnt, bliver TV2 stærkt kritiseret i forbindelse med P10 'Narret til porno', hvor de ikke vil udlevere bevismateriale mod Rudy Frederiksen og DR ender med at gå ud og undskylde offentligt, som konsekvens af P22 'Bocentret Ringbo'.

Uover disse fire typer af konsekvenser, skal det til sidst nævnes, at der jo også er historier, der simpelthen ikke har nogle konsekvenser. Det ser man i P1 'Parasitter', hvor Hulda Clark metoden højst kan have oplevet et mindre fald i omsætningen i Danmark i en kortere periode efter Operation X's udsendelse.

Konsekvenser for medierne, af politisk eller personlig karakter eller for en virksomhed, er de overordnede typer af konsekvenser for de analyserede programmer. Jeg vil dog ikke sige mig fri for, at der i fremtiden kan komme andre typer til.

Udover konsekvenser for de implicerede i programmerne, sker det i 64 % af de analyserede programmer, at de har genereret noget med sig. I enkelte tilfælde er det, at regeringen eller kommunerne skal føre bedre tilsyn, som fx i P8 'Fælledgården', men groft sagt, kan man sige, at det eneste programmerne genererer, er debatter. Debatterne handler oftest om et relateret emne som i P3 'Rotter i restauranten' hvor der både kom en debat og en undersøgelse ud af det, men efterfølgende blev der ikke foretaget nogen drastiske ændringer. Det samme sker i P9 ' Modellernes mareridt' og P23 ' Prostitutionens bagmænd'.
To gange har debatten dog drejet sig over mod metoden skjult journalistik. Det skete, som tidligere nævnt i P9 og P22. Her var fokus på mediet og dets etiske overvejelser omkring brugen af skjult journalistik. Det ses fx i et interview med medieprofessor Ib Bondebjerg der udtaler sig om Ringbo-sagen:

'Man har erstattet en kritisk og undersøgende tv-dokumentarisme med politisk vægt og social kontekst. I stedet har vi fået person- og enkeltsagsorienterede programmer, hvor man efter mine begreber bruger uetiske journalistiske metoder.'[42]

Opsummerende kan man altså sige, at programmerne oftest har en række konsekvenser for de berørte parter, men det er begrænset, hvad de ellers genererer med sig, og selvom den skjulte journalistik har naturlige konsekvenser for de implicerede parter, er det som beskrevet, sjældent i strid med god presseetik.

9. Konklusion

Formålet med dette speciale er at besvare følgende spørgsmål;

Hvordan kommer skjult journalistik til udtryk i danske tv-dokumentarer?

Dette spørgsmål har jeg besvaret via en kvantitativ indholdsanalyse og en kvalitativ diskursanalyse af 23 tv-dokumentarer, der alle indeholder skjult journalistik. Jeg har i specialet valgt at benytte grounded theory, da der ikke tidligere er forsket indenfor området, og der derfor ikke findes specifik teori på området.

Specialets resultater viser, at det er muligt at udvikle en model for, hvorledes man benytter skjult journalistik i danske tv-dokumentarer. Det har resulteret i seks forskellige typer, hvorunder der kan identificeres en række nuancer.
De seks forskellige typer er opdelt i tre hovedkategorier – modellens konstante, hvor jeg først skelner mellem, hvilken rolle den skjulte journalistik indtager. Derefter ser jeg på, hvorvidt der er konstrueret et setup eller ej. Til sidst ser jeg på antallet af direkte ofre.

Den skjulte journalistik kan som nævnt indtage to forskellige roller; den provokerende og den dokumenterende. Den provokerende rolle er en Agent Provocateur, der sætter en historie i gang for at afdække, hvorledes en tænkt begivenhed udspiller sig i virkeligheden. De provokerende historier eksisterer kun i kraft af, at det er blevet fremprovokeret, og her er det sagen, som dominerer programmet, og iscenesættelsen er hovedstammen indenfor denne gren. Der er altså tale om en provokerende handling, der ligger til grund for historien. Den dokumenterende rolle har til formål at observere og dokumentere begivenheder, der finder sted, uanset om man er til stede med et kamera eller ej. Det fungerer som en flue på væggen, som ikke blander sig i begivenhederne, men udelukkende har til formål at observere.
Hvis man ønsker at lave et dokumenterende program med en Agent Provocateur-tilgang, vil det have den konsekvens, at der kommer til at ske et skifte i sympatien fra producenterne til det direkte offer. Det er omvendt ikke muligt at lave ren dokumentation på de provokerende programmer, da hele drivkraften for programmerne er provokationen, og de eksisterer kun i kraft af denne.

[42] 'TV-dokumentarisme: Skjult kamera bør være den sidste udvej', Information 22/2-08.

Udover inddelingen af roller skelner modellen imellem, hvorvidt der er et setup eller ej. Ideen med et setup er, at iscenesætte virkeligheden for at undersøge, hvad der sker i den konstruerede virkelighed. Den primære forskel på de to metoder ligger i, hvorvidt man gør noget aktivt for at lave en historie eller ej. En anden forskel ligger i produktionen. Ved at konstruere et setup har man en klar forventning om, hvad der kommer til at ske, og det er samtidig hurtigt at producere, idet man fremskynder nogle begivenheder. Der findes tre typer af setups. For det første er der det afgørende setup, som bestemmer, hvorvidt historien bliver en realitet, for det andet er det setup der skaber visual proof og for det tredje er der det overflødige setup, som ingen reel indflydelse har på programmet. Er der ikke noget setup, kan det være mere usikkert, hvad der kommer til at ske. Og man skal i mange tilfælde væbne sig med mere tålmodighed i produktionen, da man skal vente på, at tingene sker.

Antallet af de direkte ofre er det tredje punkt i modellen. Her skelnes imellem et eller flere ofre, da det kan have betydning for opfattelsen af både ofre, samfundet og programmet. Er der et direkte offer, bliver dette nemmere gjort til syndebuk, hvilket samtidig betyder god omtale og forsider i aviserne. Er der derimod flere direkte ofre viser tendensen, at fokus i stedet vendes mod samfundet, og modtagerne sætter spørgsmålstegn ved, hvordan dette kunne foregå. Der er ikke meget fokus på de direkte ofre, men de indirekte ofre opnår ofte sympati fra modtagerne.

9.1 Nuancerne

Som jeg har beskrevet, så er modellen for skjult journalistik i danske tv-dokumentarer et udtryk for den skjulte journalistiks anatomi. Det betyder, at der udover selve anatomien er en række nuancer, man kan arbejde med, for at konstruere det program man ønsker. Ved at arbejde med disse nuancer kan man skabe fx identifikation eller sætte dagsorden, og ved at kombinere dem på forskellige måder kan man skabe forskellige resultater. Man kan tale om, at nuancerne fungerer som en slags knapper, hvor hvert eneste drej på en knap har indflydelse på de andre knapper.

Der findes eksempelvis en række redskaber, man kan benytte til at påvirke et programs udfald. Værtens rolle kan være en traditionel nyhedsvært, et ikon for programmet, eller måske er der slet ingen vært. Der kan benyttes forskellige kameravinkler og – indstillinger, man kan anvende nondiegetisk materiale, og i redigeringsfasen kan man manipulere med slowmotion. Alle redskaber som kan have betydning for det signal, et program sender.

Hvordan de direkte ofre reagerer på programmets konfrontation har ligeledes stor indflydelse på programmet. De kan, uden de er bevidste om det, i nogen grad selv bestemme, om de vil fremstå som et offer eller en bøddel. Det kan man til en vis grad styre som producent ved at vælge mellem forskellige typer af konfrontation. Her findes overraskelsen, fælden og den forberedte konfrontation. De forskellige typer af konfrontation kan ligeledes påvirke programmets konsekvenser.

Og ligesom man kan påvirke konsekvenserne og opfattelsen af det direkte offer, kan man også styre, hvorvidt et program ender med at sætte dagsorden. Her findes igen forskellige muligheder for, hvad man som producent kan gøre for at styre programmet i en ønsket retning; man kan få sine programmer til at understøtte hinanden, så de dermed hjælper hinanden på vej. Programmerne kan fjerne fokus fra

hinanden, historien kan udvikle sig i perceptionen, man kan sørge for, at der er mange tabloide elementer, man kan skabe høj identifikation, og man kan arbejde sammen med andre medier om at skabe programmet. Alle disse forskellige påvirkninger kan ligeledes opstå af forskellige årsager, fx kan identifikation skabes ved hjælp af en case eller en situation, som modtageren kan spejle sig i, eller ved at lade almindelige folk udtale sig om en given situation. Alle disse forbindelser er en form for reaktionskæde, hvor man ved at påvirke en lille del, ender med at påvirke det hele.

Ud af dette kan man konkludere, at selvom det er lykkedes at konstruere en model for skjult journalistik i danske tv-dokumentarer, skal man have for øje, at denne er udtryk for den skjulte journalistiks anatomi, og at der derudover er en række nuancer, der påvirker hinanden, og skaber individuelle programmer. Disse nuancer påvirker kun hinanden og perceptionen, og altså ikke den skjulte journalistiks anatomi som er konstant og uforanderlig.

9.2 Grounded Theory

Jeg valgte bevidst grounded theory tilgangen, da det viste sig, at der ikke tidligere er skrevet noget indenfor lige præcis dette område tidligere. Det betød, at jeg var nødt til at konstruere egne begreber undervejs, som fx *Skjult journalistik* og *direkte* – og *indirekte ofre.* Samtidig havde den manglende forskning også den konsekvens, at jeg var nødt til at studere mit materiale uden nogen forhåndsopfattelse og undervejs koble teori på, når det blev aktuelt.
Da specialet er et explorativt studie, har fokus altså været på empirien, hvilket betyder, at det forskningslitteratur, faglitteratur, biografier og mundtlige kilder jeg har benyttet undervejs ikke behandles i dybden. Dette er et bevidst valg, da jeg mener, at det i forhold til min problemformulering er mest relevant at afdække et større område. Man kunne i stedet have valgt at fokusere på et mindre område, og der ville det være oplagt at udvælge nogle enkelte teorier og arbejde sig til bunds med disse.

10. Perspektivering

I forbindelse med at jeg har udledt en model for den skjulte journalistik, er jeg undervejs stødt på en række problemer. De har ikke været kernen i specialet, men de er alligevel interessante at se nærmere på. I dette kapitel vil jeg fokusere på disse og samtidig pege på en række forskningsperspektiver af relevans for den skjulte journalistik.

10.1 Nuancernes sammenhæng

Modellen for den skjulte journalistik kan bruges til to forskellige ting, nemlig som et analyseredskab og som et redskab. Analyseredskabet kan bruges, hvis man har behov for at fokusere på metoden, og hvordan denne bruges, og redskabet kan bruges af fx producenter til at planlægge et program og forberede perceptionen, da man ved, hvilke signaler de enkelte typer sender.

Type 1 står for typen, der fremprovokerer en historie og på denne måde sikrer, at have tråd i den under hele pre-produktionen. Den er forholdsvis hurtigt at producere, da man ikke skal vente på at tingene sker af

sig selv. Type 1 kan bruges til at skabe en syndebuk, og sikrer dermed de største muligheder for forsider og omtale.

Type 2 står for typen der fremprovokerer en historie, og på denne måde sikrer, at have tråd i den under hele pre-produktionen. Den er forholdsvis hurtigt at producere, da man ikke skal vente på tingene sker af sig selv. Type 2 kan bruges til at rette fokus mod samfundet, og sætte spørgsmålstegn ved dette. Yderligere skabes der ofte sympati for de indirekte ofre.

Type 3 er fluen på væggen. Det overordnede formål er, at dokumentere begivenheder der finder sted, og for at gøre dette konstruerer man et setup. Det betyder samtidig, at det er forholdsvis hurtigt at producere, da man ikke skal vente på tingene sker af sig selv. Type 3 kan bruges til at skabe en syndebuk og sikrer dermed de største muligheder for forsider og omtale.

Type 4 er fluen på væggen. Det overordnede formål er at dokumentere begivenheder der finder sted, og for at gøre dette konstruerer man et setup. Det betyder samtidig, at det er forholdsvis hurtigt at producere, da man ikke skal vente på tingene sker af sig selv. Type 4 kan bruges til at rette fokus mod samfundet, og sætte spørgsmålstegn ved dette. Yderligere skabes der ofte sympati for de indirekte ofre.

Type 5 er en ultimativ flue på væggen, idet der her er tale om en ren dokumentation af begivenheder der finder sted. Dette kan kræve tålmodighed, da man er nødt til at vente på tingene sker af sig selv. Type 5 kan bruges til at skabe en syndebuk og sikrer dermed de største muligheder for forsider og omtale.

Type 6 er en ultimativ flue på væggen, idet der her er tale om ren dokumentation af begivenheder der finder sted. Dette kan kræve tålmodighed, da man er nødt til at vente på tingene sker af sig selv. Type 6 kan bruges til at rette fokus mod samfundet, og sætte spørgsmålstegn ved dette. Yderligere skabes der ofte sympati for de indirekte ofre.

Modellen kan altså benyttes til at skabe et fælles grundlag for at diskutere programmer med skjult journalistik. Modellen giver altså mulighed for at strømline programmerne, hvilket måske vil bidrage til nogle bedre diskussioner blandt fagfolk.

Men selvom der nu er mulighed for at benytte modellen, så er den – som beskrevet – et udtryk for den skjulte journalistiks anatomi, og det er altså en overordnet kategorisering af metoden. Der findes også en lang række nuancer, som ikke kommer til udtryk i modellen. Disse nuancer hænger sammen som et stort spindelvæv. Ændrer man lidt ved en nuance, har det indflydelse på alle de andre. Jeg har gennem min analyse genkendt fire hovedområder, som bliver påvirket af de enkelte nuancer, og som samtidig også påvirker hinanden. Det vigtigste af disse hovedområder er dagsordenen, som bliver påvirket af alle de tre andre områder, nemlig identifikationen, offer/bøddel-situationen og konsekvenserne. De fire hovedområders indbyrdes forhold kan skitseres således;

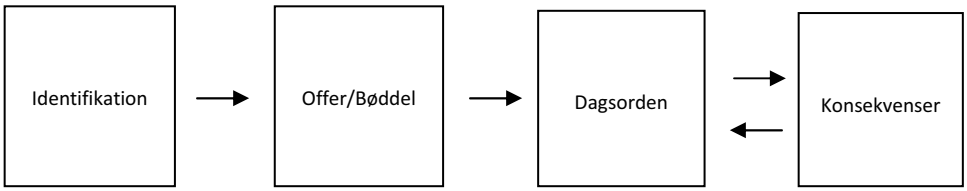

Men udover at de påvirker hinanden, bliver de også påvirket af de enkelte nuancer. Påvirkningsforholdet er kompliceret og beskrives bedst ved hjælp af en model[43]. I modellens venstre kasser ser man de enkelte nuancer, og i højre sider ses hovedområderne. De venstre kasser kan, som pilene angiver, påvirke de højre. De højre kan ligeledes påvirke hinanden.

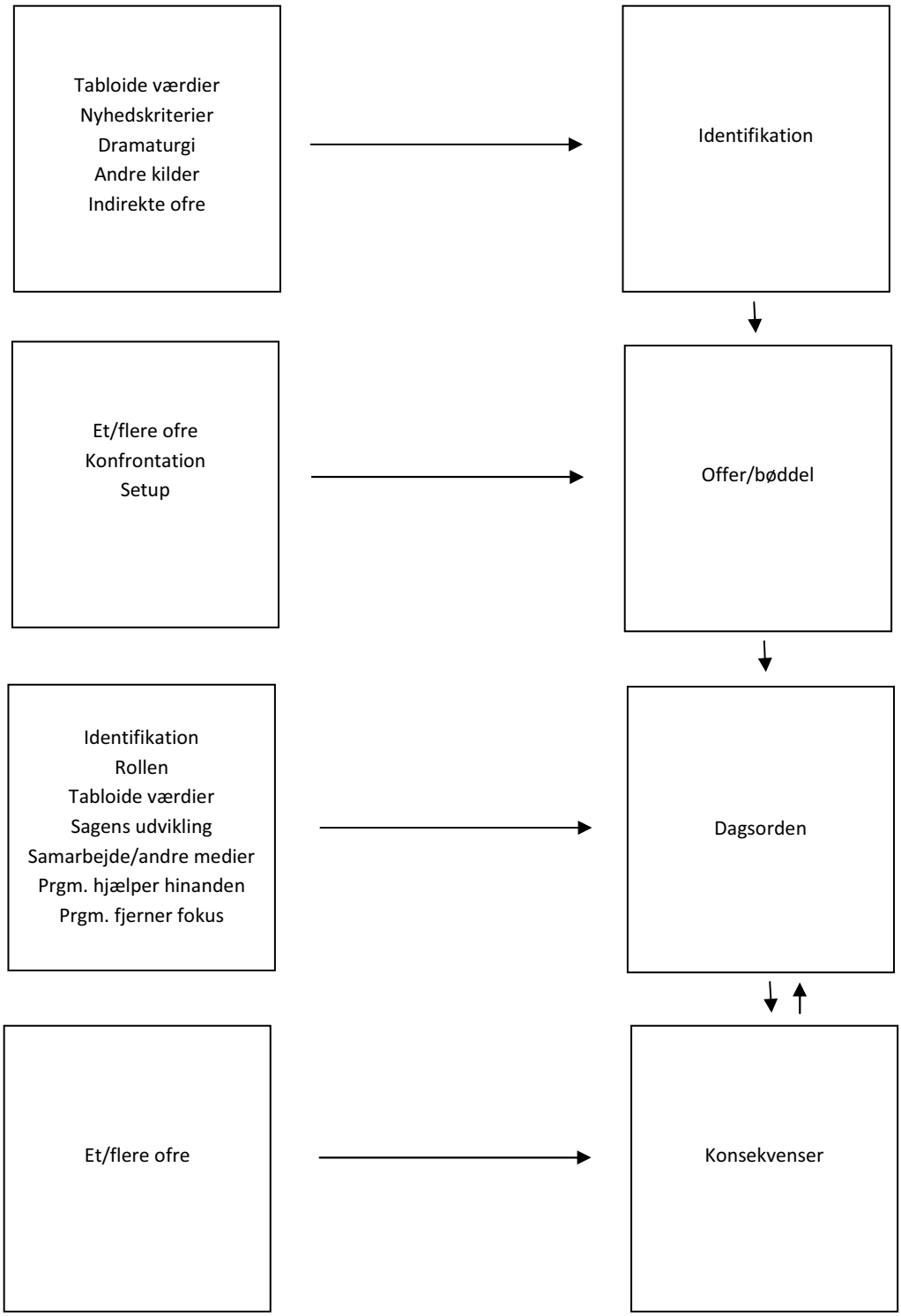

[43] Se venligst afsnit 4.3 for mere information om modellen.

De venstre kasser er samtidig et udtryk for det input, som findes i et program, og de højre er programmets output. Det handler altså om, hvordan man kan påvirke outputtet ved at tænke over inputtet. Som man kan se, er der flere forskellige inputs og det er derfor ikke nødvendigt, at alle input er repræsenteret i et program, for at outputtet skabes. Men for at lave det bedst mulige program, skal det helst have en mængde forskellige input og alle outputtene bør være repræsenteret.

Da alle input- og outputknapperne er forbundet, er fordelen, at man ikke behøver at skrue lige meget på alle sammen. Eksempelvis er der flere måder at skabe identifikation på. Bruger man en voxpop, som i programmet om pædofile der bader i svømmehallen (P4), så behøver man ikke også at skabe identifikation via de indirekte ofre. Her er der skruet op på voxpopknappen og ned for pårørendeknappen, og alligevel opnås samme mængde identifikation. Ved hjælp af modellen kan man altså se, hvilke knapper man kan dreje på, for at opnå det ønskede output.

Modellen er vejledende, og der kan være flere måder, hvorpå man eksempelvis skaber identifikation end dem, der er angivet. Derfor skal modellen også nærmere benyttes som en rettesnor og inspiration end en egentlig sandhed. Gennem hele specialet har jeg dekonstrueret brugen af skjult journalistik. Det vil være oplagt at gå videre med denne del af analysen i andre undersøgelser indenfor samme felt. Dette speciale er dermed det første spadestik.

10.2 Det dagsordenssættende kriterium

Som jeg netop har gennemgået i ovenstående afsnit, er det dagsordenssættende element et af de fire outputs i den skjulte journalistik. At empirien skulle være dagsordenssættende var samtidig et krav, da jeg indsamlede den. Udover dette kriterium fastsatte jeg også to andre, som alle medvirkede til at jeg systematisk kunne udvælge empirien. Følgende kriterier indgik i udvælgelsen; at der indgår skjult journalistik, at det er længerevarende tv-dokumentarer, der er dansk produceret og har et dansk offer og at det er dagsordensættende[44] programmer.
Det første kriterium var selvfølgelig helt oplagt, da det er det hele specialet går ud på at undersøge. Andet kriterium var et valg jeg tog, da det er indenfor denne type journalistik, der findes flest eksempler på brugen af skjult journalistik som metode.

Det tredje kriterium, at dokumentarerne skal være dagsordenssættende, valgte jeg med udgangspunkt i, at netop det at sætte dagsorden var målet for den undersøgende journalistik, og da den skjulte journalistik er en metode, som den undersøgende journalistik ofte benytter sig af, var dette oplagt. Samtidig er de dokumentarer, der sætter dagsorden, dem hvor brugen af skjult journalistik træder tydeligst frem. Da fokus er på, hvad skjult journalistik er, og det iagttages, hvad det kan bruges til, mener jeg, at det er et godt udgangspunkt for at undersøge metoden nærmere.

Men selvom det er et oplagt kriterium, er det også forbundet med nogle problemer. Det dagsordenssættende element udelukker en række programmer som, selvom de benytter skjult journalistik,

[44] At være dagsordenssættende definerer jeg som at medierne gennem deres udvalg af emner og i kraft af de vinkler, der lægges på nyhedshistorierne, bestemmer, hvad der er vigtigt at beskæftige sig med. Medierne styrer derved modtagernes samtaleemner indirekte (Hansen 2000;57), hvilket vil sige, at programmerne skaber en reaktion hos de andre medier og i befolkningen.

ikke formår at sætte dagsorden. Eksempelvis har 21Søndag det som erklæret mål, at det skal være dagsordenssættende programmer, hvilket fremgår i deres programomtale;

> *"21Søndag sætter hver uge dagsordenen med kritisk afslørende journalistik, skarpe politiske debatter og medrivende reportager fra det store udland"*[45].

Men det er dog ikke ensbetydende med, at det lykkes hver gang Det er der forskellige årsager til. For det første kan man se på, hvornår det pågældende program blev sendt. Hvis programmet blev sendt samtidig med en større begivenhed i verden, vil denne begivenhed oftest være den, som sætter dagsorden, og der vil være mindre fokus på programmet. Krig, terror, præsidentvalg, uroligheder på Nørrebro, kongeligt bryllup er eksempler på begivenheder som kan influere på dette kriterium. Dette er begivenheder, der stort set sætter dagsorden hver gang, og som er svære at konkurrere med.

En anden grund til at et program ikke sætter dagsorden er, at der ikke er nok nuancer/inputs, som påvirker dagsordenen. Eksempelvis kan et program både mangle identifikation og kun opfylde en tabloid værdi. Endvidere er der måske ingen udviklingen i sagen i perceptionen. På den måde kan man producere et godt program, men mangle en række nuancer, og det kan have konsekvenser i perceptionen.

Skulle man arbejde videre med den skjulte journalistik, vil det være interessant at se nærmere på, hvorfor nogle programmer ender med at sætte dagsorden, og hvorfor andre programmer ikke gør.. En sådan undersøgelse kunne handle om, hvad disse programmer konkret gør for at sætte dagsordenen. Jeg forestiller mig, at der vil tegne sig et mønster, som kunne være særdeles brugbart i planlægningen af et program.

Det at det dagsordenssættende kriterium udelukker en række programmer, betyder at den model, jeg har udviklet, er blevet på én måde. Havde jeg fravalgt kriteriet, så ville modellen måske havde set anderledes ud. Derfor er det heller ikke en endegyldig model, men en model der tager udgangspunkt i en bestemt mængde empiri. Dette fører mig frem til spørgsmålet om, hvorvidt modellen så kan benyttes på programmer, som ikke er dagsordenssættende. Inden man producerer et program ved man som regel ikke, om det kommer til at sætte dagsorden, og derfor kan man måske mene, at modellen er svag, hvis man vil benytte den til at planlægge sit program ud fra. Modellens styrke ligger dog i, at den er et udtryk for den skjulte journalistiks anatomi, hvis nuancer gør, at den brugbar som værktøj, så længe man har for øje, at den er lavet med et bestemt udgangspunkt, som ikke nødvendigvis er det samme som ens program.

10.3 Andre stoftyper end den undersøgende journalistik?

Som beskrevet, så er dette speciale skrevet med udgangspunkt i, at den skjulte journalistik er en metode indenfor den undersøgende journalistik. Dette fører straks frem til spørgsmålet om, hvorvidt måden man benytter den skjulte journalistik inden for andre journalistiske stoftyper, er den samme som ved den undersøgende journalistik. En måde at besvare dette på er fx at lave en undersøgelse af metoden indenfor nyhedsgenren og på den måde sammenligne resultaterne.

[45] http://www.dr.dk/DR1/soendag/Redaktionen/Om+programmet.htm d. 23/9-08

I første omgang vil det være relevant at afdække, om metoden overhovedet finder anvendelse indenfor andre stoftyper. Som jeg var inde på i kapitel 1, bruges skjult journalistik også til underholdning og vidensformidling. Man ser bl.a. den skjulte journalistik indenfor nyhedsgenren. Indenfor både vidensformidlingen og underholdningen er den skjulte journalistiks rolle provokerende, hvor der r er et setup og antallet af direkte ofre varierer. Eksempelvis består et program som Punk'd på MTV af et setup, hvor man opfinder en penibel situation, som en kendt pludselig befinder sig i. Dette betyder at historien kun bliver til noget, fordi den bliver fremprovokeret Som man kan se, er det altså muligt at bruge modellen til et underholdningsprogram, på trods af at den er udviklet indenfor en anden genre. Indenfor nyhedsgenren, kan man tale om, at den skjulte journalistik primært må være dokumenterende, idet det netop er det, en nyhed har behov for – dokumentation for en påstand.

Men skjult journalistik ses også inden for en række andre medier.. Man ser det bl.a. på nettet, i aviser og i ugeblade. Den primære forskel på medierne er den konfrontationsakse, som jeg beskrev i afsnit 6.2, hvor det er kontakten til det direkte offer og den eventuelle konfrontation, der er i fokus. Mit speciale arbejder- som nævnt med den højre ende af aksen, hvor der er en kontakt med det direkte offer og dermed også en af tre typer konfrontation, men det kunne være interessant at se nærmere på den venstre side af aksen.

Ingen kontakt	_____	Kontakt
Paparazzi		Konfrontation

Historien om Anni Fønsbergs bare bryster, der var i Se og Hør[46] var en dokumenterende historie, en flue på væggen (dog hjulpet godt på vej af en stærk telelinse) og der var ingen efterfølgende konfrontation. Her er det igen muligt at sætte historien ind i modellen for at se, hvilke knapper der er trykket på.

Så min konklusion på spørgsmålet om, hvorvidt man benytter den skjulte journalistik ens indenfor forskellige journalistiske stoftyper må være, at umiddelbart så gør man. Modellen og dermed den skjulte journalistiks anatomi er ens, men nuancerne indenfor de enkelte dele i modellen varierer meget. Samtidig vil man indenfor fx ugebladene se en overrepræsentation af den dokumenterende rolle, hvor man indenfor andre genrer sandsynligvis vil se en anden fordeling mellem de to roller. Heller ikke alle typer af den skjulte journalistik vil være repræsenteret indenfor alle journalistiske genrer. Dette er også tilfældet indenfor den undersøgende journalistik, hvor type 5 'den dokumenterende type uden et setup, hvor offeret er en enkeltperson', slet ikke er repræsenteret.

10.4 Etikken omkring brugen af skjult journalistik

I forbindelse med dette speciale, er jeg ofte blevet spurgt, hvad jeg så mener om skjult kamera. Er det ok at bruge? Og er det etisk forsvarligt? Dette vidner om, at når man taler om skjult kamera og skjult journalistik, er det det etiske, som særligt optager folk. Derfor har de også svært ved at forstå, at det ikke er etikken omkring brugen af skjult journalistik, der har været formålet med specialet, men derimod en kortlægning af den skjulte journalistik. Når man taler om, hvorvidt et program er etisk forsvarligt eller ej, mener jeg, at der skal skelnes mellem to forskellige ting. Nemlig hvorvidt den skjulte journalistik går ud over nogen – er der

[46] Anni Fønsberg er tidligere escortpige, nu kæreste med IT-milliadæren Erik Damgaard. Billederne blev vist i Se og Hør d. 22/5-08.

nogle indirekte ofre og er historien så meget værd, at det er ok? Og hvorvidt producenterne bag et program går på kompromis med en histories indhold for at fremme omtalen – altså ved at benytte skjult journalistik.

Fordi formålet er en kortlægning af den skjulte journalistik, har jeg kun fokuseret en lille smule på etikken indtil nu, men jeg kan alligevel se, at der er nogle ting, man skal være opmærksom på, når man arbejder med det. Eksempelvis kan jeg se, at der er flere programmer der bruger unødvendig skjult journalistik. Det skete i programmet om bostedet Ringbo (P22), hvor det skjulte kamera fik store konsekvenser for de indirekte ofre. Sagen om Ringbo fik sin dom i pressenævnet i begyndelsen af oktober 2008, og det blev her fastslået, at det var unødvendigt at benytte skjult kamera, og at dokumentationen tillige haltede[47]. Dette er et eksempel på den ene side af de etiske overvejelser. Er det ok at lave skjult kamera med mentalt handicappede, også selvom det intentionelt er til deres egen fordel?

Den anden side af de etiske overvejelser kommer særligt til udtryk i to programmer. Det er programmerne P11 'Bombernes bagmænd' og P9 'Modellernes mareridt', hvor der bruges henholdsvis 4 % og 9 % skjult journalistik. Her kan man tale om, at der bruges så lidt skjult journalistik, at det forekommer overflødigt. Det bliver en slags ekstra dokumentation, men ikke en afgørende dokumentation. Derfor er det også eksempler på, hvordan programmerne går på kompromis med indholdet til fordel for udtrykket, omtalen og seertallene. Dette mener jeg er etisk uforsvarligt og dårlig journalistik. Særligt fordi der jo i pressenævnet står;

> '*Ifølge Pressenævnet er anvendelse af skjulte optagelser ikke i strid med god presseetik, hvis der foreligger (efterfølgende) samtykke fra de medvirkende – enten direkte eller indirekte. (…) Det vil heller ikke være i strid med god presseskik, hvis 1) offentliggørelsen tjener en samfundsmæssig interesse, der klart overstiger hensynet til den eller de personer der er optaget med skjult kamera/skjult mikrofon og 2) den fornødne journalistiske dokumentation ikke eller kun meget vanskeligt kan skaffes på anden måde,'* (Bondebjerg 2008;497-8).

Det kunne være interessant, at undersøge nærmere, hvorvidt det er nødvendigt at omformulere punkt to, idet der tilsyneladende er en tendens til, at dette punkt gradbøjes så meget som muligt. Det vil det nok blive, uanset hvor præcist det er formuleret, men det er interessant, at man som producent kan mene, at det rent faktisk er relevant dokumentation, man bruger, i stedet for blot at erkende at der er en mere populistisk begrundelse for at det benyttes.

Et tredje etisk dilemma, jeg er stødt på i arbejdet med empirien, handler om brugen af muldvarpe. Når en muldvarp skal infiltrere et miljø gennem længere tid eksempelvis på et bosted eller et plejehjem, har det hver gang været en journalistpraktikant, som er blevet sendt af sted. Det ser man bl.a. i programmet om Rudy Frederiksen var det en praktikant. Ved at bruge disse praktikanter kan man frygte at de vil please deres redaktører for at få den rette historie hjem. Eksempelvis fortæller en tidligere praktikant fra TV2 om et besøg på Bastard Film. Her blev der fortalt om programmet P22 'Ringbo's' tilblivelse, hvor praktikanten, som var muldvarp i første omgang, ikke kunne finde noget unormalt på Ringbo. Den besked gav hun tilbage på redaktionen, hvorefter hun igen blev sendt af sted. Denne gang med besked på, at hun skulle forestille

[47] http://www.bt.dk/article/20081003/nyheder/810030389/ pr. 4/10-08

sig, at hendes bedstemor boede på et tilsvarende sted, og nu kunne hun sagtens finde fejl. Dette kan indikere, at der mulighed for at presse sine praktikanter, så de rigtige vinkler på historierne findes.

Ydermere kan man sige, at det er foruroligende, at der er programmer, som er bygget op omkring skjult journalistik. Altså programmer, der bevidst går efter historier, hvor metoden er skjult, og historien kun kan laves, såfremt den kan leve op til metoden. Man så det i Konsum i 2004 og så sent som i foråret 2008 var DR nødt til at skrotte et afslørende journalistisk program med journalist Line Geertsen som vært. Dette skulle være DR's pendant til TV2's Operation X. Forskellen var dog, at Operation X ikke har det som erklæret metode, men jeg vil dog argumentere for, at det ligger implicit i kravene til programmet.

Litteraturliste

Astrup, Søren ”Filmselskab skoser pressenævnet” *Politiken* 3/10-08

Bondebjerg, Ib ”Virkelighedens fortællinger” *Samfundslitteratur, Frederiksberg, 2008* ISBN: 978-87-593-1321-3

Boolsen, Merete Watt “Kvalitative analyser I praksis”, *Forlaget Politiske Studier 2004* ISBN: 87-87749-95-5

Bordwell, David & Kristin **Thompson** ”Film Art”, *McGraw-Hill, New York 2004* ISBN:0-07-121592-1

Boyd, Andrew ”Broadcast Journalism” *Focal Press, England, 2001* ISBN: 0-240-51571-4

Bro, Peter m.fl. ”Mediernes Valgkamp – Et forsknings- og formidlingsprojekt om folketingsvalget i 2005” www.modinet.dk, pr. 9. maj 2008.

Bruun, Hanne m.fl. ”Analyser af TV2’s programvirksomhed”, *Samfundslitteratur, Frederiksberg, 2000* ISBN: 87-593-0724-2

Drotner, Kirsten m.fl. ”Medier og kultur”, *Borgen /Medier 2002,* ISBN: 87-21-00009-3

Ekstrom, Mats “Epistemologies of TV journalism: a theoretical framework” i *Journalism*, december 2002, vol. 3: pp. 259-282

Ettema, James S. and Theodore L. **Glasser** ”An International symposium on investigative journalism: Introduction” i *Journalism*, oktober 2007, vol. 8: pp. 491-494

Ettema, James S. and Theodore L. **Glasser** “Custodians of Conscience” *Columbia University Press, New York, 1998* ISBN: 0-231-10675-0

Feldstein, Mark “Dummies and ventriloquists: Model of how sources set the investigative agenda” i *Journalism*, oktober 2007, vol. 8: pp. 499-509

Gaines, William C. “Investigative reporting for prints and broadcast” *Nelson-Hall Publishers, Chicago, 1998* ISBN: 0-8304-1469-X

Greenwald, Marilyn and Joseph **Bernt** “The Big Chill”, *Iowa State University Press, Iowa, 2000* ISBN: 0-8138-2805-8

Hansen, Carsten Svane m.fl. ”Samfundslex” G*yldendals Uddannelse, 2000* ISBN: 87-00-47136-4

Hjarvard, Stig “TV-Nyheder I konkurrence” *Samfundslitteratur, Frederiksberg, 1999*ISBN: 87-593-0769-2

Korsaa, Anna Diaz mfl. ”Et spadestik dybere – En undersøgelse af undersøgende journalistik”, Opgave fra journalistik 2006.

Kramhøft, Peter “Journalistik med omtanke”, *Forlaget AJOUR, Danmark, 2000* ISBN: 87-89235-23-1

Kvam, Bjarne ”Etterforskende journalistik”, *Institutt for Journalistikk, 1995*

Jerslev, Anne "Nuets affekt – refleksioner over realismeformer og nutiden i fjernsynet –og især om det såkaldte reality-tv" Foredrag på seminaret Virkelighedshunger, Københavns Universitet, 27/4-2000

Krogsgaard, Søren "Babytiger på vej til Knuthenborg" *BT* 28/11-05

Kunelius, Risto **"**Good journalism" i *Journalism Studies,* oktober 2006, vol. 7: pp. 671-690

Larsen, Peter Harms "Introduktion til undersøgende journalistik" Kompendium, *Roskilde Universitetscenter, Journalistik, 2008*

Larsen, Peter Hams "De levende billeders dramaturgi bind 2"*DR, Danmark, 2003* ISBN: 87-7953-425-2

Larsen, Peter Harms, "Poul Martinsen – Besat af virkeligheden, Bind 2" *DR, Danmark, 2007* ISBN: 978-87-7680-270-7

Larsen, Peter Harms "Faktion som udtryksmiddel" *Forlaget Amanda, Viborg, 1990* ISBN: 87-89537-00-9

Larsen, Tue Sand "Underlivs-tv" *Information* 26/5-05

Luhmann, Niklas "Massemediernes realitet" *Hans Reitzels Forlag, 1996* ISBN: 87-412-2630-5

Pedersen, Mogens N. mfl. "Leksikon I statskundskab", *Akademisk Forlag 1997* ISBN: 87-500-3495-2

Protess, David L. m.fl. "The journalism of outrage", *The Guilford Press, New York, 1991* ISBN: 0-89862-591-2

McIntyre, Bryce T. "Advances Newsgathering", *Praeger Publishers, New York, 1991* ISBN: 0-275-93522-1

Nord, Lars W "Investigative journalism in Sweden, A not so noticeable noble art" i *Journalism,* oktober 2007, vol. 8: pp. 517-521

Raphael, Chad m.fl "Who is the real target? Media response to controversial investigative reporting on corporations" i *Journalism Studies,* maj 2004, vol. 5: pp. 165-178

Rich, Carole "Writing and reporting news" *Thomson Wadsworth, USA, 2005* ISBN: 0-534-63333-1

Ritzau "DR får klø af Pressenævnet" *BT*, 3/10-08

Sandbye, Mette "Snapshotæstetik" i "Virkelighedshunger, nyrealismen I visual optik" *Tiderne skifter, 2003* ISBN: 87-7973-022-1

Shapiro, Allan, Paul Buhl **Jørgensen** og Henrik Møllnitz Risdorf **Cohn** "Kronik: Når skjult kamera bliver en del af virkeligheden" *Politiken* 12/2-08

Spiegelhauer, Morten og Anders **Stahlschmidt** "Operation Spiegelhauer", *Bogkompagniet, 2007* ISBN:978-87-7055-326-1

Strauss, Anselm & Julliet **Corbin** "Basics of Qualitative Research" *Sage Publications, 1996*

Van Dijk, Martin og Tore Gudnæs **Rich** "Når vagthunden har skyklapper på –og ikke alle informationer når læseren", Specialeafhandling i journalistik ved Roskilde Universitetscenter.

Zwinge, Nicolai: ”TV-dokumentarisme: Skjult kamera bør være den sidste udvej” *Information* 22/2-08

Web

http://www.candidcamera.com/cc2/cc2.html pr. 3/10-08

Kontakter

Braun, Søren: tidligere redaktør på Dags Dato, TV2

Fisker, Niels Otto: tidligere redaktør, Søndagsmagasinet, DR

Hansen, Michael: TV2 Kommunikation

Jensen, Steen: DR Dokumentar

Klovborg, Søren: DR Dokumentar, tidligere redaktør, Søndagsmagasinet, DR

Kølster, Lisbeth: redaktør, Kontant DR

Leth-Larsen, Lone: TV2 Kommunikation

Marienlund, Henriette: tidligere redaktør, Søndagsmagasinet, DR

Michelsen, Rune: tidligere redaktør på Ekstra Bladets Web-tv

Olsen, Søren: Projektleder, DR

Vilsmark, Kasper: chefredaktør, Operation X

Bilag

Bilag 1: Prgm. med skjult journalistik siden august 2004

Konsum

- Hjemmeservice, Konsum, DR1, 2/9-04
- Billige udlejningsbiler, Konsum, DR1, 9/9-04
- Møgbeskidte hoteller, Konsum, DR1, 16/9-04
- De hurtige busser, Konsum, DR1, 23/9-04
- Tv-reparatører, Konsum, DR1, 30/9-04
- Naturlægemidler, Konsum, DR1, 7/10-04
- Dyrehandlere, Konsum, DR1, 14/10-04
- Er du sikker i en taxa? Konsum, DR1, 21/10-04
- Kan du stole på Byggemarkederne, 7/4-05
- Kan du stole på slankeklinikkerne, 14/4-05
- Kan du stole på rejsebureauerne, 21/4-05
- Kan du stole på en tilstandsrapport, 28/4-05
- Kan du stole på sølvhandlere, 5/5-05
- Kan du stole på vagtselskaberne, 12/5-05
- Kan du købe en sikker bil, 19/5-08
- Er du sikker i en taxa, 26/5-08

Operation X

- Parasit, 18/8-04
- Narko på nettet, 25/11-04
- Fup på 1. klasse, 2/12-04
- Piratrengøring, 9/12-04
- Frugt, grønt og snyd 2, 16/12-04

- Kamphund, 16/2-05
- Fup under hammeren, 23/2-05
- Rotter i restauranten, 28/4-05
- Solgt til sex, 20/5-05
- Tak for sidst, 15/8-05
- Hælervarer, 25/11-05
- Fup på fire hjul, 18/5-06
- Frugt, grønt og snyd 1, 3/7-06
- Modellernes mareridt, 29/8-06
- Narret til porno, 5/9-06
- Slaverne fra øst, 23/11-06
- Miraklet i flasken, 4/12-06
- Truede dyr til salg, 23/1-07
- Det illegale slankemarked, 12/4-07
- Doping til danskerne, 27/4-07
- Giften i drikkevandet, 22/10-07
- Jagten på netsvindlerne, 5/11-07
- Det store momskup, 11/12-07
- Fup på boligmarkedet, 15/1-08

Task Force

- Ulovligt rodeoshow på vej til Danmark, april/maj 2007
- Lænket til av!, 23/8-07
- ”Orange penge” uden navn, 6/9-07
- Rufferi: Non stop bio, 27/9-07
- Kosmetisk omskæring i strid med loven, 8/11-07

- Filippinske pigers danske mareridt, 22/11-07
- Ulovligt knald, 13/12-07

Kontant, DR1

- Synoptik, 14/9-04
- Bryde og Sønner, 28/9-04
- Saga Mink i Føtex, 19/10-04
- Inkasso, 30/11-04
- Apoteker, 7/12-04
- L'easy, 4/1-05
- Autostole, 15/2-05
- Falske mærkevarer, 15/3-05
- Gå-væk-hund i MATAS, 5/4-05
- Tupperware, 12/4-05
- Autocom.dk, 19/4-05
- DSB-Dyre billetter, 26/4-05
- FONA, 3/5-05
- ALDI, 10/5-05
- MC hjørnet, 7/6-05
- Powerade, 23/8-05
- Tillægsforsikringer, 6/9-05
- Eurodan, 11/10-05
- Farlige biler, 1/11-05
- Tilstandsrapporter, 8/11-05
- Ørelæger sælger høreapparater, 29/11-05
- Køb af håndkøbsmedicin, 6/12-05
- Etniske rabatter og bizarre skatteregler, 3/1-06

- Smarte kopimaskinesælgere, 24/1-06
- Aftalt spil blandt malere, 18/4-06
- Ulovlige prisaftaler blandt køreskoler, 25/4-06
- Brugtvognsforhandlere og købeloven, 23/5-06
- Forsikringsselskaber der bryder reglerne for lovpligtige forsikringer, 15/8-06
- Annoncehajer der lyver og truer, 29/8-06
- Synoptik, 5/9-06
- Slankesitet sworks.dk og Sveltpillens bagmænd, 19/9-06
- Kunder klager over Sterling, 24/10-06
- Herbalifes kur og slagsmetoder, 31/10-06
- Filter Queens salgsmetoder, 7/11-06
- Status quo over fup og fakta i slankejunglen, 21/11-06
- Sex til salg via mobilen, 28/11-06
- Salg af usikre biler, 23/1-07
- Lejeres problemer med skimmelsvamp, 6/2-07
- Om børn og blodige film, 10/4-07
- Om bondefangede lodseddelsælgere og firmaet bag, 1/5-07
- Om gammel mad og nye biler, 8/5-07
- Om en drøn dyr jungle, juice og ubrugelige pasbilleder, 24/5-07
- Om løgn og målerleje hos DONG, 5/6-07
- Annoncehaj får 2½ års fængsel, 28/8-07
- Rejsekunder afkræves fupgebyrer, 1/9-07
- Bilkøbere snydt for millioner, 18/9-07
- Føler sig snydt af Danmarks største ejendomsmæglerkæde, 25/9-07
- Løgne sælger elendige printerpatroner, 1/4-08
- Udlejer udnytter smuthul i loven, 8/4-08

- Danmarks værste brugtvognsforhandler, 22/4-08

Søndagsmagasinet, DR1

- Massage-annoncer i Ekstra Bladet, 31/10-04
- Søren Ventegodt, 27/11-05
- Fælledgården, 21/5-06

DR Dokumentar

- Kunsten at stjæle, 22/12-04
- Bombernes bagmænd, 13/11-06
- Rugemor til salg, 9/1-08
- De forsvundne babyer, 10/1-08
- Læger på flugt, 20/2-08
- Prostitutionens bagmænd, 20/5-08

21Søndag, DR1

- Hatecrimes, 28/1-07
- Svinetransporter, 25/3-07
- Kolonihaver med penge under bordet, 29/4-07
- Sort arbejde, 6/5-07 (billeder fra Ekstra Bladet og TV3)
- Handel med Kath, 3/6-07
- Salg af børn som adoptivbørn, 10/6-07
- Svinetransporter, 17/6-07
- Asylansøgere arbejder sort, 18/11-07
- Bocentret Ringbo, 10/2-08

TV2 Dok

- Er du åndssvag, 13/2-07

Dags Dato/Dags Dato Special

- Pædofilidømte bader med børn – uden opsyn, 1/5-05
- Berusede besætningsmedlemmer, 19/6-05
- Bostedet Sjælør, Bastard Film, 18/2-07
- Kakerlakker i restauranten, 28/8-07
- Svindlerpsykologen John Forest, 16/9-07

TV3

- Velkommen på forsiden, Bastard Film, sendt på TV3 8/5-07

Bilag 2: Endelig empiri

Empiri

P1. Parasitter, Operation X, 18/8-04

P2. Kamphund, Operation X, 16/2-05

P3. Rotter i restauranten, Operation X, 28/4-05

P4. Pædofilidømte bader med børn – uden opsyn, Dags Dato, 1/5-05

P5. Solgt til sex, Operation X, 20/5-05

P6. Berusede besætningsmedlemmer, Dags Dato, 19/6-05

P7. Søren Ventegodt, DR Magasinet Søndag 27/11-05

P8. Fælledgården, DR Magasinet Søndag, 21/5-06

P9. Modellernes mareridt, Operation X, 29/8-06

P10. Narret til porno, Operation X, 5/9-06

P11. Bombernes bagmænd, DR1 Dokumentar, 13/11-06

P12. Truede dyr til salg, Operation X, 23/1-07

P13. Er du åndssvag, TV2 dok, 13/2-07

P14. Bostedet Sjælør, Dags Dato Special 18/2-07

P15. Svinetransporter, 21Søndag 25/3-07

P16. Sort arbejde, 21Søndag 6/5-07 (billeder fra Ekstra Bladet og TV3)

P17. Velkommen på forsiden, TV3 8/5-07[48]

P18. Salg af børn som adoptivbørn, 21Søndag, 10/6-07

P19. Svinetransporter, 21Søndag 17/6-07

P20. Asylansøgere arbejder sort, 21Søndag 18/11-07

P21. Fup på boligmarkedet, Operation X 15/1-08

P22. Bocentret Ringbo, 21Søndag, 10/2-08

P23. Prostitutionens bagmænd, DR Dokumentar, 20/5-08

[48] P17 har ikke været muligt at fremskaffe hvorfor det ikke indgår i analysen og de dertilhørende procentvise beregninger. På trods af dette, har jeg valgt at tage det i den samlede oversigt over empiri, idet programmet opfylder kriterierne for disse.

Bilag 3: Kodeskema 1

Kvantitativ indholdsanalyse

Parameter	**Kategorier**
Programmets identifikationsnummer	Ex. P1
Pre-produktionen	
A. Kan samme historie fortælles uden brug af skjult journalistik?	**1.** Ja **2.** Nej
B. Er der belæg for den opstillede hypotese?	**1.** Ja **2.** Nej **3.** Ved ikke
C. Hvordan er historien prioriteret, på det medie der publicerer den?	**1.** Der er teaset for den inden **2.** Der bliver fulgt op på den i andre programmer på samme kanal **3.** Den ligger i toppen af udsendelsen **4.** Den ligger midt i udsendelsen **5.** Den ligger sidst i udsendelsen **6.** Den er fordelt over flere blokke i udsendelsen **7.** Det er et enkeltstående indslag i udsendelsen **8.** Der er knyttet flere indslag til i udsendelsen **9.** Det er et selvstændigt program
D. Hvilke typer skjult journalistik benyttes?	**1.** Skjult kamera **2.** Skjulte telefon optagelser **3.** Andet
E. I hvilket program bliver historien bragt?	**1.** Konsum, DR1 **2.** 21Søndag, DR1 **3.** Søndagsmagasinet, DR1 **4.** Task Force, DR1 **5.** DR Dokumentar, DR **6.** Kontant, DR1 **8.** Operation X, TV2 **9.** TV2 Dok, TV2 **10.** Dags Dato/ Dags Dato Special, TV2 **11.** Andre
F. Hvilket *andet stof* er det?	**1.** Det grænseoverskridende **2.** Det usædvanlige og fjerne

	3. Det genkendelige og nære
G. Hvilke nyhedskriterier medvirker den skjulte journalistik til at opfylde?	**1.** Aktualitet **2.** Identifikation **3.** Konflikt **4.** Sensation **5.** Væsentlighed
H. Hvem er det tilsigtede direkte offer i pre-produktionen?	**1.** Christiansborg politikere **2.** Kommunalpolitikere **3.** Byrådspolitikere **4.** Eksperter **5.** Forskere **6.** Medierepræsentanter **7.** Borgere **8.** Myndigheder **9.** Organisationer **10.** Virksomheder **11.** Kulturpersoner **12.** Kendte **13.** Andre
Produktet	
I. Hvem er de direkte ofre for den skjulte journalistik?	**1.** Christiansborg politikere **2.** Kommunalpolitikere **3.** Byrådspolitikere **4.** Eksperter **5.** Forskere **6.** Medierepræsentanter **7.** Borgere **8.** Myndigheder **9.** Organisationer **10.** Virksomheder **11.** Kulturpersoner **12.** Kendte **13.** Andre
J. Hvem er de indirekte ofre for den skjulte journalistik?	**1.** Christiansborg politikere **2.** Kommunalpolitikere **3.** Byrådspolitikere **4.** Eksperter **5.** Forskere **6.** Medierepræsentanter **7.** Borgere

	8. Myndigheder **9.** Organisationer **10.** Virksomheder **11.** Kulturpersoner **12.** Kendte **13.** Ansatte **14.** Andre **15.** Ingen
K. Hvilke andre kilder optræder i indslaget?	**1.** Christiansborg politikere **2.** Kommunalpolitikere **3.** Byrådspolitikere **4.** Eksperter **5.** Forskere **6.** Medierepræsentanter **7.** Borgere **8.** Myndigheder **9.** Organisationer **10.** Virksomheder **11.** Kulturpersoner **12.** Kendte **13.** Ansatte **14.** Andre
L. Hvornår bruges den skjulte journalistik?	**1.** Start **2.** Midten **3.** Slutningen **4.** Flere steder
M. Hvad bruges den skjulte journalistik til, rent dramaturgisk?	**1.** Anslag **2.** Præsentation **3.** Uddybning **4.** PONR **5.** Konfliktoptrapning **6.** Klimaks **7.** Udtoning
N. Er der konstrueret et setup?	**1.** Ja **2.** Nej
O. Hvem agerer muldvarp?	**1.** Skuespiller **2.** Journalist **3.** Journalistpraktikant **4.** Casen i indslaget **5.** Vært

	6. Andre **7.** Der bruges ikke muldvarp
P. Hvilken type spørgsmål stiller muldvarpen?	**1.** Muldvarpen stiller ikke spørgsmål **2.** Åbne **3.** Lukkede **4.** Ledende **5.** Neutrale **6.** Ingen muldvarp
Q. Hvordan opfatter man det direkte offer?	**1.** Offer **2.** Bøddel **3.** Begge dele **4.** Ingen af delene
R. Hvilken rolle har programmets vært?	**1.** Medvirkende **2.** Seerens talerør **3.** Traditionel vært **4.** Andet **5.** Der er ingen vært
S. Hvilke andre elementer knytter sig til historien?	**1.** Spib, spab, mellemlæg **2.** Live-interview **3.** Relaterede indslag **4.** Ingen
T. Hvor længe varer selve historien?	**1.** 0-10 min **2.** 11-20 min **3.** 21-30 min **4.** 31-40 min **5.** 41-50 min **6.** 51-60 min **7.** Derover
U. Hvor meget bruges den skjulte journalistik i forhold til hele historien, angivet i %?[49]	**1.** Antal procent
V. Hvem laver den skjulte journalistik?	**1.** Ansat **2.** Journalist **3.** Praktikant **4.** Stationært **5.** Casen i indslaget **6.** Borger

[49] Afrundet til nærmeste hele procent.

	7. Muldvarp **8.** Anden **9.** Ved ikke
W. Redegør programmet omkring historien for de etiske overvejelser omkring brugen af skjult journalistik?	**1.** Ja **2.** Nej
X. Indgår der nondiegetisk materiale i historien?	**1.** Ja **2.** Nej
Y. Hvem bliver interviewet efter historien?	**1.** Ingen **2.** Det direkte offer **3.** Det indirekte offer **4.** Muldvarpen **5.** Case i indslaget **6.** Christiansborg politikere **7.** Kommunalpolitikere **8.** Byrådspolitikere **9.** Eksperter **10.** Forskere **11.** Mediierepræsentanter **12.** Borgere **13.** Myndigheder **14.** Organisationer **15.** Virksomheder **16.** Kulturpersoner **17.** Kendte **18.** Andre
Perception	
Z. Hvem er det direkte offer i perceptionen?	**1.** Christiansborg politikere **2.** Kommunalpolitikere **3.** Byrådspolitikere **4.** Eksperter **5.** Forskere **6.** Mediierepræsentanter **7.** Borgere **8.** Myndigheder **9.** Organisationer **10.** Virksomheder **11.** Kulturpersoner **12.** Kendte **13.** Det direkte offer

	14. Det indirekte offer **15.** Casen **16.** Muldvarpen **17.** Andre
Æ. Hvad bliver dagsordenssættende?	**1.** Den skjulte journalistik **2.** Den historie der afdækkes **3.** Andet
Ø. Har historien genereret andre ting med sig?	**1.** Ja **2.** Nej
Å. Hvem har historien haft konsekvenser for i perceptionen?	**1.** Det direkte offer **2.** Det indirekte offer **3.** Case i indslaget **4.** Andre medvirkende i programmet **5.** Muldvarp **6.** Tv-stationen der sender indslaget **7.** Andre **8.** Ingen

Bilag 4: Kodemanual til kodeskema 1

Øverst på skemaet anføres programmets identifikationsnummer. Se venligst liste for numre.
Mængden af skjult journalistik i forhold til hele programmet angives i afrundede procentsatser.

I resten af skemaet foretages kodningen ved at sætte en cirkel rundt om de valgte kategorier.

Pre-produktionen

A. Bedste formidling
Parameteret henviser til, om samme historie kan fortælles uden brug af skjult journalistik.
Der må kun kodes for et svar.

B. Hypotesen
Parameteret henviser til, hvorvidt der er noget der indikerer, om der er belæg for den opstillede hypotese.
Der må kun kodes for et svar.

C. Prioritering
Parameteret henviser til, hvordan programmet prioriteres.
Der må kodes for flere svar.

1. Har programmets kanal omtalt det, inden det bliver sendt.
2. Følges programmet op i andre af kanalens programmer, som fx i nyhederne.
3. Ligger programmet først i en udsendelse.
4. Ligger programmet undervejs i en udsendelse, dvs. hverken først eller sidst.
5. Ligger programmet til sidst i en udsendelse.
6. Er programmet delt op i flere programmer der hører sammen.
7. Står programmet alene uden eksempelvis live-interviews eller lignende.
8. Er der tilknyttet relaterede indslag til programmet, som ikke er en del af selve programmet.
9. Er programmet selvstændigt som fx en dokumentar.

D. Skjult journalistik
Parameteret henviser til, hvilke(n) form for skjult journalistik der benyttes.
Der må kodes for flere svar.

1. Består optagelserne af skjult kamera.
2. Består optagelserne af skjult telefon.
3. Består optagelserne af andre former for skjulte optagelser.

E. Program
Parameteret henviser til, i hvilket tv-program, dokumentaren er blevet sendt.
Der må kun kodes for et svar.

F. Andet stof
Parameteret henviser til Stig Hjarvards definitioner af *det andet stof* (Hjarvard 1999;182).
Der må kodes for flere svar.

1. Emner: kriminalitet, sex og vold.
2. Emner: hændelser fra de kendtes verden.
3. Emner: hverdagslivets tildragelser.

G. Nyhedskriterier
Parameteret henviser til definitionerne på de fem gængse nyhedskriterier.
Der må kodes for flere svar.

1. Er programmet aktuelt.
2. Kan man som modtager identificere sig med programmet.
3. Er der en konflikt i programmet.
4. Er der et sensationelt element i programmet.
5. Er programmet væsentligt for modtagerne.

F. Direkte offer
Parameteret henviser til, hvem man i pre-produktionen mener, bliver det direkte offer i produktet.
Der må kodes for flere svar.

1. Politikere der arbejder på Christiansborg.
2. Politikere der arbejder i kommunerne.
3. Politikere der arbejder i byrådene.
4. En ekspert er en ekspert på et givent område, når denne person har en stor og specifik viden om dette område.
5. Forsker, der har forsket indenfor et givent, for programmet relevant område.
6. Repræsentanter for medierne.
7. Almindelige borgere, også borgere på fx bosteder.
8. Myndigheder, eksempelvis politi.
9. Organisationer.
10. Virksomheder/arbejdspladser.
11. Personer der er kendte indenfor kulturen.
12. Personer der er kendte.
13. Hvis det ikke er nogen af ovenstående.

Produktet

G. Direkte offer
Parameteret henviser til, hvem der er det direkte offer i produktet.
Der må kodes for flere svar.

1. Politikere der arbejder på Christiansborg.
2. Politikere der arbejder i kommunerne.
3. Politikere der arbejder i byrådene.
4. En ekspert er en ekspert på et givent område, når denne person har en stor og specifik viden om dette

område.
5. Forsker, der har forsket indenfor et givent, for programmet relevant område.
6. Repræsentanter for medierne.
7. Almindelige borgere, også borgere på fx bosteder.
8. Myndigheder, eksempelvis politi.
9. Organisationer.
10. Virksomheder/arbejdspladser.
11. Personer der er kendte indenfor kulturen.
12. Personer der er kendte.
13. Hvis det ikke er nogen af ovenstående.

J. Indirekte ofre
Parameteret henviser til, hvem der er de indirekte ofre i produktet.
Der må kodes for flere svar.

1. Politikere der arbejder på Christiansborg.
2. Politikere der arbejder i kommunerne.
3. Politikere der arbejder i byrådene.
4. En ekspert er en ekspert på et givent område, når denne person har en stor og specifik viden om dette område.
5. Forsker, der har forsket indenfor et givent, for programmet relevant område.
6. Repræsentanter for medierne.
7. Almindelige borgere, også borgere på fx bosteder.
8. Myndigheder, eksempelvis politi.
9. Organisationer.
10. Virksomheder/arbejdspladser.
11. Personer der er kendte indenfor kulturen.
12. Personer der er kendte.
13. Ansatte i de pågældende virksomheder.
14. Hvis det ikke er nogen af ovenstående.
15. Hvis der ikke er nogen indirekte ofre.

K. Andre kilder
Parameteret henviser til, hvilke andre kilder, der optræder i produktet.
Der må kodes for flere svar.

1. Politikere der arbejder på Christiansborg.
2. Politikere der arbejder i kommunerne.
3. Politikere der arbejder i byrådene.
4. En ekspert er en ekspert på et givent område, når denne person har en stor og specifik viden om dette område.
5. Forsker, der har forsket indenfor et givent, for programmet relevant område.
6. Repræsentanter for medierne.

7. Almindelige borgere, også borgere på fx bosteder.
8. Myndigheder, eksempelvis politi.
9. Organisationer.
10. Virksomheder/arbejdspladser.
11. Personer der er kendte indenfor kulturen.
12. Personer der er kendte.
13. Ansatte i de pågældende virksomheder.
14. Hvis det ikke er nogen af ovenstående.

L. Hvornår det bruges
Parameteret henviser til, hvornår den skjulte journalistik benyttes i løbet af et program.
Der må kun kodes for et svar.

M. Dramaturgi
Parameteret henviser til Peter Harms Larsens definitioner på de enkelte faser i berettermodellen (Larsen 2003;108-9).
Der må kodes for flere svar.

1. Slår temaet an.
2. Giver kerneoplysningerne i historien.
3. Giver baggrund for at forstå konflikten.
4. Angiver overgang og vendepunkt i programmet.
5. Konfliktens parter bekæmper hinanden.
6. Konfliktens højdepunkt.
7. Historien bringes ned på jorden igen.

N. Setup
Parameteret henviser til, hvorvidt programmet iscenesætter en virkelighed med det mål, at få noget til at ske.
Der må kun kodes for et svar.

O. Muldvarp
Parameteret henviser til, hvem der agerer lokkedue/muldvarp i programmet.
Der må kodes for flere svar.

1. Har programmet ansat en skuespiller.
2. Er det en journalist fra den pågældende produktion.
3. Er det en journalistpraktikant fra den pågældende produktion.
4. Er det en case i indslaget der indvilliger i at agere muldvarp.
5. Er det programmets vært, der spiller muldvarp.
6. Er det ingen af ovenstående.
7. Er der ingen muldvarp.

P. Muldvarpens spørgsmål
Parameteret henviser til, hvilken type spørgsmål, muldvarpen stiller.
Der må kodes for flere svar.

1. Der stilles ingen spørgsmål.
2. Spørgsmålene er åbne, dvs. man kan besvare dem med andet end ja og nej.
3. Spørgsmålene er lukkede og besvares med ja og nej.
4. Spørgsmålene er ledende, dvs. de hentyder til bestemte ting.
5. Spørgsmålene er neutrale, dvs. de hentyder ikke til bestemte ting, men indgår naturligt.
6. Der er ingen muldvarp i programmet.

Q. Offer/bødel
Parameteret henviser til, hvorledes man opfatter det direkte offer.
Der må kun kodes for et svar.

1. Man er af den holdning, at det er synd for det direkte offer.
2. Man er af den holdning, at det direkte offer har fortjent at blive afsløret.
3. Man har både medlidenhed og føler afsky overfor det direkte offer.
4. Man føler ingenting overfor det direkte offer.

R. Værten
Parameteret henviser til, hvilken rolle programmets vært indtager.
Der må kodes for flere svar.

1. Værten medvirker aktivt i programmet.
2. Værten stiller de spørgsmål, modtagerne selv tænker.
3. Værten er en klassisk nyhedsoplæser, hvis eneste formål er at lave spib og spab, samt evt. interview.
4. Er det ingen af ovenstående.
5. Der er ingen vært.

S. Andre elementer
Parameteret henviser til, hvilke andre klassiske elementer der er knyttet til programmet.
Der må kodes for flere svar.

1. Op-, ned-, og mellemlæg.
2. Interview fra studiet i forbindelse med programmet.
3. Relaterede indslag, som ikke indgår som en del af programmet.
4. Der er ingen andre elementer.

T. Længde
Parameteret henviser til, hvor længe programmet varer.
Der må kun kodes for et svar.

U. Mængde skjult journalistik
Parameteret henviser til, hvor mange procent af hele programmet, der består af skjult journalistik.
Man koder den afrundede procentsats.

V. Hvem laver det
Parameteret henviser til, hvem der laver den skjulte journalistik.
Der må kodes for flere svar.

1. Ansatte i de pågældende virksomheder.
2. Er det en journalist fra den pågældende produktion.
3. Er det en journalistpraktikant fra den pågældende produktion.
4. Det skjulte kamera er opstillet på forhånd.
5. Programmets case i indslaget.
6. Almindelige borgere, også borgere på fx bosteder.
7. Er det muldvarpen.
8. Er det ikke en af ovenstående.
9. Ved ikke.

W. Etik
Parameteret henviser til, hvorvidt der tydeligt redegøres for, hvilke etiske overvejelser de har gjort sig, i forbindelse med at benytte skjult journalistik.
Der må kun kodes for et svar.

X. Nondiegetisk materiale
Parameteret henviser til, hvorvidt der benyttes nondiegetisk materiale. Dvs. materiale der ikke er synligt for programmets medvirkende idet der optages.
Der må kun kodes for et svar.

Y. Live-interview
Parameteret henviser til, hvem der interviewes efter programmet.
Der må kodes for flere svar.

1. Hvis der ikke er noget live-interview.
2. Det direkte offer.
3. Det indirekte offer.
4. Muldvarpen.
5. Casen i indslaget.
6. Politikere der er ansat på Christiansborg.
7. Politikere der er ansat i kommunerne.
8. Politikere der er ansat i byrådene.
9. En ekspert er en ekspert på et givent område, når denne person har en stor og specifik viden om dette område.
10. Forsker, der har forsket indenfor et givent, for programmet relevant område.

11. Repræsentanter for medierne.
12. Almindelige borgere, også borgere på fx bosteder.
13. Myndigheder, eksempelvis politi.
14. Organisationer
15. Virksomheder/arbejdspladser.
16. Personer der er kendte indenfor kulturen.
17. Personer der er kendte.
18. Hvis det ikke er nogen af ovenstående.

Perceptionen

Z. Direkte offer
Parameteret henviser til, hvem der bliver de(t) direkte offer i perceptionen.
Der må kodes for flere svar.

1. Politikere der er ansat på Christiansborg.
2. Politikere der er ansat i kommunerne.
3. Politikere der er ansat i byrådene.
4. En ekspert er en ekspert på et givent område, når denne person har en stor og specifik viden om dette område.
5. Forsker, der har forsket indenfor et givent, for programmet relevant område.
6. Repræsentanter for medierne.
7. Almindelige borgere, også borgere på fx bosteder.
8. Myndigheder, eksempelvis politi.
9. Organisationer
10. Virksomheder/arbejdspladser.
11. Personer der er kendte indenfor kulturen.
12. Personer der er kendte.
13. Det direkte offer.
14. Det indirekte offer.
15. Casen.
16. Muldvarpen.
17. Hvis ingen af ovenstående er gældende.

Æ. Dagsorden
Parameteret henviser til, hvad der bliver dagsordenssættende.
Der må kodes for flere svar.

1. Er det brugen af skjult journalistik der sætter dagsorden.
2. Er det den historie der afsløres.
3. Er det ingen af ovenstående, men noget andet.

Ø. Andet

Parameteret henviser til, hvorvidt programmet har genereret andet med sig, som eksempelvis undersøgelser, debatter eller lovforslag.
Der må kun kodes for et svar.

Å. Konsekvenser
Parameteret henviser til, hvem det har haft konsekvenser for.
Der må kodes for flere svar.

1. Det direkte offer
2. Det indirekte offer
3. Case i indslaget
4. Andre medvirkende i programmet
5. Muldvarp
6. Tv-stationen der sender indslaget
7. Andre
8. Ingen

Bilag 5: Kodeskema 2

Kvalitativ diskursanalyse

Parameter
Pre-produktionen
Hvordan er historien opstået?
Hvordan ville historien kunne fortælles, uden brug af skjult journalistik?
Hvilket stofområde ligger historien indenfor?
Hvordan opfylder historien nyhedskriterierne?
Hvilken rolle har den skjulte journalistik?
Produktet
Er det tilsigtede offer i pre-produktionen identisk med det direkte offer i produktet?
Hvilken effekt har den skjulte journalistik for historiens dramaturgi?
Hvad er muldvarpens rolle?
Hvilken betydning har setup'et for historien?
Hvordan foregår konfrontationen med det direkte offer?
Hvad gør programmet for at redegøre for de etiske overvejelser i forbindelse med historien?
Hvordan skabes der identifikation?
Hvad betyder det nondiegetiske materiale for historien?
Hvilke redigeringstekniske effekter er der benyttet i historien?
Hvad betyder kameraføringen for historien?
Hvad tilfører studieinterviewet efter historien?
Perceptionen
Hvem bestemmer, hvad der bliver dagsordenssættende?
Hvordan og hvor intensivt er historien dækket i de landsdækkende aviser i Danmark?
Hvilke konsekvenser har historien haft?

Hvad har historien genereret med sig?

Bilag 6: Empiri fordelt på typer

Type 1.

P5. Solgt til sex, Operation X, 20/5-05
P10. Narret til porno, Operation X, 5/9-06

Type 2.

P1. Parasitter, Operation X, 18/8-04
P3. Rotter i restauranten, Operation X, 28/4-05
P16. Sort arbejde, 21Søndag 6/5-07 (billeder fra Ekstra Bladet og TV3)
P18. Salg af børn som adoptivbørn, 21Søndag, 10/6-07
P23. Prostitutionens bagmænd, DR Dokumentar, 20/5-08

Type 3.

P2. Kamphund, Operation X, 16/2-05
P9. Modellernes mareridt, Operation X, 29/8-06

Type 4.

P6. Berusede besætningsmedlemmer, Dags Dato, 19/6-05
P7. Søren Ventegodt, DR Magasinet Søndag 27/11-05
P8. Fælledgården, DR Magasinet Søndag, 21/5-06
P11. Bombernes bagmænd, DR1 Dokumentar, 13/11-06
P12. Truede dyr til salg, Operation X, 23/1-07
P13. Er du åndssvag, TV2 dok, 13/2-07
P14. Bostedet Sjælør, Dags Dato Special 18/2-07
P20. Asylansøgere arbejder sort, 21Søndag 18/11-07
P22. Bocentret Ringbo, 21Søndag, 10/2-08

Type 5.

Ingen eksempler

Type 6.

P4. Pædofilidømte bader med børn – uden opsyn, Dags Dato, 1/5-05
P15. Svinetransporter, 21Søndag 25/3-07
P19. Svinetransporter, 21Søndag 17/6-07
P21. Fup på boligmarkedet, Operation X 15/1-08

Programmet P17. Velkommen på forsiden, TV3 8/5-07 **kan ikke kategoriseres, idet jeg ikke har analyseret det.**